

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ
INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

MILDA BAGDONAITĖ
II kurso studentė

**LIETUVOS-ŠIAURĖS ŠALIŲ BENDRADARBIAVIMAS: POKYČIAI PO
2004 M. NATO IR ES PLĖTROS**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: dr. M.Jurkynas

Vilnius, 2008 m.

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

.....

(v., pavardė)

.....

(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretorės parašas)

Magistro darbo recenzentas:

.....

(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „*Lietuvos – Šiaurės šalių bendradarbiavimas: pokyčiai po 2004 m. NATO ir ES plėtros*“ yra:

1. Atliktas savarankiškai ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose.
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje.
3. Nedaro nuorodų į kitus darbus, jeigu jie nėra nurodyti darbe.
4. Pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Milda Bagdonaitė

.....

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Bagdonaitė M., Lietuvos – Šiaurės šalių bendradarbiavimas: pokyčiai po 2004 m. NATO ir ES plėtros. Tarptautinių santykių ir diplomatinės specialybės magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas dr. Mindaugas Jurkynas. – Vilnius, 2008. - 106 p.

Reikšminiai žodžiai: Šiaurės šalys, Lietuvos užsienio politika, neorealizmas, pliuralizmas, Šiaurės Baltijos Aštuonetas, Šiaurės Baltijos Šešetas, „dviguba“ plėtra, NATO, ES, politinis bendradarbiavimas, karinis bendradarbiavimas, ekonominis bendradarbiavimas, Baltijos jūros regionas, bendradarbiavimo formatas.

Šiame darbe yra analizuojami Lietuvos – Šiaurės šalių politinio, karinio ir ekonominio bendradarbiavimo pokyčiai po 2004 m. įvykusios NATO ir ES plėtros. Darbe identifikuojami kokybiniai bendradarbiavimo pokyčiai:ėjimas labiau simetriško bendradarbiavimo link, bendradarbiavimo „epicentro“ slinktis Rytų kryptimi, naujų bendradarbiavimo lygmenų ir tikslų atsiradimas. Taip pat yra pateikiamos rekomendacijos Lietuvos – Šiaurės šalių politinio, karinio ir ekonominio bendradarbiavimo stiprinimui.

.

TURINYS

Darbe vartojamų santrumpų sąrašas.....	6
IVADAS.....	8
I. TARPTAUTINIO BENDRADARBIAVIMO AIŠKINIMAS: TEORINIS PAGRINDAS..	14
1.1 Neorealistinis tarptautinio bendradarbiavimo aiškinimas.....	15
1.2 Pluralistinis tarptautinio bendradarbiavimo aiškinimas.....	17
II. LIETUVOS – ŠŠ POLITINIO BENDRADARBIAVIMO PROJEKTAVIMAS: DEKLARATYVIOJO LYGMENS ANALIZĖ.....	19
2.1 Deklaratyviojo lygmens analizė: Lietuvos dokumentai.....	20
2.2 Deklaratyviojo lygmens analizė: ŠŠ dokumentai.....	22
III. POLITINIS LIETUVOS – ŠŠ BENDRADARBIAVIMAS: POKYČIAI PO 2004 M. ES PLĖTROS.....	24
3.1 Lietuvos – ŠŠ politinio bendradarbiavimo bruožai prieš 2004 m.	24
3.2 Lietuvos – ŠŠ politinio bendradarbiavimo tendencijos po 2004 m.....	29
3.2.1 Dvišalių santykių raida.....	29
3.2.2 Daugiašalio bendradarbiavimo pokyčių projektavimas.....	29
3.2.3 NB8 formato reikšmė po 2004 m. ES plėtros, ŠMT projektų finansavimas.....	32
3.2.4 Lietuvos narystė ŠŠ bendradarbiavimo institucijose.....	34
3.2.5 Lietuvos (Baltijos valstybių) bendradarbiavimas su Šiaurės šalimis ES lygmenyje...36	
3.2.6 Lietuvos – ŠŠ politinis bendradarbiavimas: rytinis vektorius.....	39
3.2.7 Išorinė dimensija Lietuvos – ŠŠ politiniame bendradarbiavime.....	43
IV. KARINIS LIETUVOS – ŠŠ BENDRADARBIAVIMAS: POKYČIAI PO 2004 M. ES PLĖTROS.....	47
4.1 Lietuvos ir ŠŠ karinis bendradarbiavimas iki 2004 m.....	47
4.2 Lietuvos – ŠŠ karinis bendradarbiavimas po 2004 m.....	49
4.2.1 Dvišalio bendradarbiavimo tendencijos.....	49
4.2.2 Daugiašalių karinio bendradarbiavimo tendencijos.....	52
V. LIETUVOS IR ŠIAURĖS ŠALIŲ EKONOMINIS BENDRADARBIAVIMAS: POKYČIAI PO 2004 M. ES PLĖTROS.....	58
5.1 Lietuvos-ŠŠ prekybos apimtys ir prekybos struktūra 2000-2008 m.....	58
5.2 Tiesioginių užsienio investicijų (TUI) srutai 2000-2008 m.....	61
5.2.1 ŠŠ tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje.....	61
5.2.2 Lietuvos tiesioginės užsienio investicijos ŠŠ.....	64
5.3 Lietuvos – ŠŠ turizmo srutai 2004-2006 m.....	66
5.4 Bendros BV – ŠŠ ekonominės institucijos.....	67
5.5 Bendros Šiaurės ir Baltijos valstybių vertybinių popierių rinkos formavimas.....	69
5.6 Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimas energetikos srityje.....	71
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	79
PRIEDAI.....	85
Šaltinių ir literatūros sąrašas.....	95
Summary.....	104

Darbe vartojamų santrumpų sąrašas

- BA** – Baltijos Asamblėja
- BALTBAT** - Baltijos taikos palaikymo batalionas (*angl. Baltic Peacekeeping Battalion*)
- BALTDEFCOL** - Baltijos gynybos koledžas (*angl. Baltic Defence College*)
- BALTNET** - Baltijos regioninė oro erdvės stebėjimo sistema (*angl. Baltic Regional Airspace Surveillance Network*)
- BALTRON** - Baltijos karinė jūrų eskadra (*angl. Baltic Naval Squadron*)
- BALTSEA** - Paramos Baltijos šalių saugumui forumas
- BEN** – Baltijos euroregionų tinklo projektas (*angl. Baltic Euroregional Network*)
- BJVT** –Baltijos Jūros Valstybių Taryba
- BMT** – Baltijos Ministrų Taryba
- BRIST** - ES Bendrųjų Reikalų ir Išorinių Santykių Taryba
- BV** – Baltijos valstybės
- EHU** – Europos Humanitarinis universitetas
- EK** – Europos Komisija
- EP** – Europos Parlamentas
- E-PINE** – Sustiprinta partnerystė Šiaurės Europoje
- ES / EU** – Europos sąjunga
- IT** – informacinės technologijos
- JAE** – Jungtiniai Arabų Emyratai
- JTO UNPROFOR II** - Jungtinių Tautų apsaugos pajėgos (*angl. United Nations Protection Forces*)
- LITBRIG** - dvišalis Lietuvos ir Danijos karinio bendradarbiavimo projektas
- LR** – Lietuvos Respublika
- LR KAM / KAM** – Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministerija
- LR URM / URM** – Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija
- NATINADS** - NATO išankstinio perspėjimo ir oro erdvės gynybos stebėjimo sistema
- NATO** – Šiaurės Atlanto sutarties organizacija
- NB6** – Šiaurės – Baltijos šešetas (*angl. Nordic Baltic Six*)
- NB8** – Šiaurės-Baltijos aštuonetas (*angl. Nordic Baltic Eight*)
- NEI** - Šiaurės Europos iniciatyva

PAG - Provincijos atkūrimo grupė (Afganistano Goro provincijoje)

PfP – „Partnerystės taikos labui“ iniciatyva (*angl. Partnership for Peace*)

ŠD – Šiaurės Dimensija

ŠIB – Šiaurės investicijų bankas (*angl. Nordic Investment Bank, NIB*)

ŠMT – Šiaurės Ministrų Taryba

ŠŠ – Šiaurės šalys

ŠT – Šiaurės Taryba

TUI – tiesioginės užsienio investicijos

ĮVADAS

2004 m. kovo 29 dieną Lietuvai įstojus į NATO, o tų pačių metų gegužės 1 dieną jai tapus ES nare, šalis įgyvendino du iš trijų po Nepriklausomybės atkūrimo užsibrėžtų užsienio politikos tikslų (narystė ES, narystė NATO ir geri santykiai su kaimynais). Tad po „dvigubos“ plėtros Lietuvai natūraliai iškilo poreikis formuluoti naujus užsienio politikos tikslus, įvertinti santykius su svarbiausiais partneriais, su kuriais tarptautinėje bendruomenėje buvo intensyviausiai veikiama iki „dvigubos“ plėtros, iš naujo apsibrėžti bendradarbiavimo su šiais partneriais uždavinius. Tokią „peržiūrą“ turėjo patirtį ir iki plėtros intensyviai plėtoti Lietuvos santykiai su Šiaurės šalimis (toliau – ŠŠ)¹.

Nuo pat Nepriklausomybės atkūrimo iki 2004 m. „dvigubos“ plėtros politinis bendradarbiavimas su ŠŠ Lietuvai buvo itin svarbus, būtent siekiant įgyvendinti du minėtuosius jos užsienio politikos tikslus – narystę NATO ir ES. Tarptautiniuose forumuose ŠŠ nuosekliai reiškė politinę paramą Lietuvos (kaip ir kitų dviejų Baltijos valstybių, toliau – BV) siekiui stoti į minėtąsias dvi organizacijas, teikė materialinę ir žinių perdavimo pagalbą Lietuvai ruošiantis narystei šiose organizacijose (paminėtina ŠŠ parama Lietuvos teisinės-administracinės sistemos priartinimui prie ES standartų, Lietuvos politikų, valstybės tarnautojų apmokymai, finansinė-techninė parama Lietuvos kariuomenei ir jos apmokymai ir pan.). Tad Lietuvos –ŠŠ santykiai, nors laiko bėgyje ir buvo pastebima ėjimo bendradarbiavimo labiau lygiais pagrindais link tendencija, buvo charakterizuojami kaip asimetriniai pagalbos teikėjų – gavėjų santykiai. Lietuvos (ir kitų BV) narystės NATO ir ES vizijai tapant realybe (t.y., artėjant „dvigubai“ plėtrai), tiek Lietuvos, tiek ŠŠ politiniuose sluoksniuose buvo vis dažniau keliamas klausimas, kokias kryptis įgaus Lietuvos (BV) ir ŠŠ politinis bendradarbiavimas po plėtros, kai Lietuva ir ŠŠ priklausys toms pačioms euroatlantinės bendruomenės organizacijoms², t.y., kai ŠŠ bus įgyvendinusios savo pagalbos Lietuvos eurointegracijos tikslams siekį ir kai pati Lietuva (kaip ir kitos BV) bus realizavusi didžiąją dalį savo užsienio politikos uždavinių (tad neišvengiamai turės iš naujo nustatyti savo užsienio politikos vektorius).

Prieš „dvigubą“ plėtrą deklaratyviajame Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo lygmenyje Lietuvos- ŠŠ politinio bendradarbiavimo perspektyvos po plėtros (tiek iš Lietuvos, tiek iš ŠŠ pusės) buvo projektuojamos optimistiškai – dvišalių Lietuvos ir aukštų ŠŠ politikų susitikimuose būdavo akcentuojamas po plėtros išaugšantis šių šalių bendradarbiavimo potencialas, sėkminga

¹ Šiaurės šalimis šiame darbe tradiciškai laikomos penkios valstybės – Švedija, Danija, Suomija, Norvegija ir Islandija.

² Pažymėtina, jog ne visos ŠŠ yra NATO ir ES narės: NATO priklauso Danija, Norvegija ir Islandija, ES – Danija, Švedija ir Suomija.

prieš plėtrą plėtoto bendradarbiavimo tąsa. Daugiašaliuose ŠŠ-BV bendradarbiavimo formuose (Šiaurės-Baltijos aštuonetuke (NB8) - tarpparlamentiniame ir tarpvyriausybiniame jo lygmenyse) bendradarbiavimo perspektyvos taip pat buvo projektuojamos optimistiškai: buvo akcentuojamas BV ir ŠŠ vertybių bendrumas, turėjęs užtikrinti bendradarbiavimo sėkmę ateityje, BV narystė ES ir NATO buvo matoma, kaip suteiksianti galimybę pasinaudoti ES ir NATO lygmenimis kaip naujais ŠŠ-BV bendradarbiavimo forumais, kaip suteiksianti naują kokybę politiniam Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimui. Pavyzdžiui, Ketvirtojo Baltijos Asamblėjos ir Šiaurės Tarybos susitikimo, vykusio 2003m. balandžio 27-30d. Lunde (Švedija) metu buvo pabrėžta, jog „ES plėtra [...], atvers naują puslapį Šiaurės ir Baltijos valstybių [...] bendradarbiavime. Sąjungos augimas reiškia sustiprinto regioninio bendradarbiavimo poreikį“ todėl „reikia imtis bendrų veiksmų, siekiant užtikrinti mažųjų valstybių įtaką Sąjungoje³“. Panašaus pobūdžio pareiškimai (kurių pavyzdžių galima rasti nemažai) leidžia daryti prielaidą, kad ES priklausančios ŠŠ tikėjosi, kartu veikdamos ES formatu, didinti savo struktūrinę galią šioje organizacijoje. Buvo akcentuojamas ir saugumo dimensijos ŠŠ-BV bendradarbiavime išlikimas, pabrėžiant „minkštojo“ saugumo erdvės plėtros būsimųjų naujų ES rytinių kaimynių link svarbą – šios erdvės plėtra turėjo būti vienu iš ŠŠ-BV bendradarbiavimo uždavinių po „dvigubos“ plėtros.

Antra vertus, akademinėje bendruomenėje buvo matomi ir ne tokie pozityvūs būsimąjo Lietuvos (BV) ir ŠŠ bendradarbiavimo scenarijai. C.S.Browning ir P.Joenniemi, aprašydami tokius scenarijus, kėlė idėją, jog prieš „dvigubą“ plėtrą Baltijos jūros regiono bendradarbiavimas apskritai, o šio bendradarbiavimo „rėmuose“ - ir BV-ŠŠ politinis bendradarbiavimas nebuvo savaiminis tikslas ar natūralus procesas, o tik priemonė pereinamąjį laikotarpį išgyvenančioms regiono valstybėms pasiekti nacionalinius tikslus. Pagal šį požiūrį, regioninis bendradarbiavimas BV padėjo atsikurti kaip suvereniems tarptautinių santykių subjektams ir gauti tarptautinį pripažinimą, taip pat - siekti narystės euroatlantinėse struktūrose. Tuo tarpu ŠŠ bendradarbiavimu su BV savo ruožtu galėjo kelti naujus savo tarpusavio bendradarbiavimo tikslus ir taip atgaivinti savo pačių tarpusavio bendradarbiavimą (to poreikis buvo iškilęs, pasibaigus Šaltajam karui ir dar dviems ŠŠ - Švedijai ir Suomijai – įstojus į ES). Būtent, bendradarbiavimas su BV buvo tapęs nauja ŠŠ tarpusavio bendradarbiavimo kryptimi, kas Šiaurės šalims leido plėsti stabilumo erdvę į Rytus, rytinėje Baltijos jūros pakrantėje ieškoti naujų rinkų. Be nacionalinių interesų įgyvendinimo ŠŠ ir BV bendradarbiavimas šiems šalims padėjo ir (per)konstruoti savo identitetus, tiesa, nevienodai: naujų tikslų siekiančioms ŠŠ šalims tai padėjo iš naujo įvertinti savo šiaurietiskąjį

³ Joint statement by the Presidium of the Nordic Council and the Presidium of the Baltic Assembly, „Nordic Baltic Parliamentary Cooperation Towards New Challenges – Joint statement.“ Lund, 2003 balandžio 29d. <http://www.norden.org/ncba4/sk/jointstatement.asp>. [Žiūrėta 2007 02 22].

identitetą, o BV – susikurti vakarietišką tapatybę, kuri turėjo prisidėti ir prie BV integracijos į euroatlantines struktūras sėkmingumo⁴. Tad pagal „pesimistinį“ C.S.Browning ir P.Joenniemi scenarijų, pereinamąjį laikotarpį sėkmingai išgyvenęs Lietuvos (BV) - ŠŠ politinis bendradarbiavimas, po „dvigubos“ plėtros praradęs savo ankstesnias funkcijas, galėjo susilpnėti ar net nunykti.

Kad ŠŠ išliks Lietuvos užsienio politikos uždavinių plotmėje, išryškėjo greitai po „dvigubos“ plėtros. Jau 2004 m. gegužės 24 d. Vilniaus universitete pasakyoje laikinojo Prezidento A.Paulausko kalboje „Naujoji Lietuvos užsienio politika“ buvo akcentuotos naujosios Lietuvos užsienio politikos kryptys, kuriomis šalis turėjo sekti po „dvigubos“ plėtros. Penkta iš dešimties Lietuvos užsienio politikos krypčių buvo įvardintas Baltijos ir Šiaurės valstybių solidarumo stiprinimas, aktyvus rėmimasis juo, „kuriant dar labiau integruotą, dar platesnį Baltijos jūros regioną“⁵. Tad politiniu lygmeniu iš karto po plėtros buvo parodyti ženklai, jog bendradarbiavimui su ŠŠ Lietuva ketino skirti dėmesio. Kaip parodė pati po „dvigubos“ plėtros vykusi Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo praktika, po plėtros Lietuvos – ŠŠ santykiai (tiek politinėje, tiek kitose iki plėtros svarbiose Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo srityse - karinėje ir ekonominėje srityse) ir toliau buvo plėtojami. Tad natūraliai kyla klausimas – *kaip* pakito Lietuvos bendradarbiavimas su ŠŠ politinio, karinio ir ekonominio bendradarbiavimo plotmėse ir ar Lietuvos narystė ES ir NATO buvo svarbūs veiksniai, turintys įtakos šių pokyčių atsiradimui? Tai yra šio **darbo problema**.

Darbo **tyrimo objektu** pasirenkamas *Lietuvos – ŠŠ politinis, karinis ir ekonominis bendradarbiavimas*. *Politiniu bendradarbiavimu* darbe yra laikomi Lietuvos – ŠŠ dvišaliai politiniai santykiai, Lietuvos - ŠŠ bendradarbiavimas daugiašaliais formatais (*Šiaurės-Baltijos aštuonetas (angl. Nordic Baltic Eight- NB8), Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimas ES lygmenyje*). Pažymėtina, jog dėl glaudaus Lietuvos – ŠŠ dvišalių santykių bei daugiašalio bendradarbiavimo persipynimo, Lietuvos – ŠŠ politinis bendradarbiavimas ne visur šiame darbe analizuojamas pagal bendradarbiavimo formatus – kai kur pasirenkama analizuoti bendradarbiavimą pagal jo vektorius (pavyzdžiui, rytinis Lietuvos – ŠŠ politinio bendradarbiavimo vektorius). Taip pat svarbu pažymėti tai, jog analizuojant politinį Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimą daugiau koncentruojamai ties savotišku „mikro-lygmeniu“ (t.y., regione vykstančiais procesais, sisteminių veiksnių įtaką paliečiant mažiau, t.y., tiek, kiek ši įtaka iššaukė Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo reakciją Platesnės išorinių Lietuvos – ŠŠ politiniam bendradarbiavimui darančių įtaką veiksnių analizės nebuvo imtasi dėl ribotos darbo apimties). Svarbu pažymėti ir tai, jog daugiašalio Lietuvos – ŠŠ

⁴ Christopher S. Browning ir Pertti Joenniemi, „Regionality Beyond Security? The Baltic Sea Region after Enlargement.“ *Cooperation&Conflict*, Vol. 39 (3), 2004, 243-244. <http://online.sagepub.com> [Žiūrėta 2006 10 24].

⁵ Laikinojo Prezidento A.Paulausko kalba Vilniaus universitete „Naujoji Lietuvos užsienio politika“, Vilnius, 2004m. gegužės 24d. <http://paulauskas.president.lt/one.phtml?id=4994> [Žiūrėta 2007 01 30].

politinio bendradarbiavimo iniciatyvoms bus skiriama daugiau dėmesio (kadangi prieš plėtrą daugiau buvo kvestionuojamos daugiašalio, o ne dvišalio Lietuvos (BV) – ŠŠ bendradarbiavimo perspektyvos).

Nors prieš „dvigubą“ plėtrą buvo kvestionuojami politinio Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo pokyčiai, tačiau šiame darbe bus analizuojami ir karinio bei ekonominio bendradarbiavimo pokyčiai (karinis ir ekonominis Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimas, kaip jau buvo minėta, yra darbo tyrimo objekto dalys). Karinis bendradarbiavimas yra pasirenkamas analizuoti, kadangi jį sunku atskirti nuo vadinamojo „gryno“ politinio bendradarbiavimo. Ekonominio bendradarbiavimo pokyčiai pasirenkami analizuoti taip pat dėl jo susietumo su politiniais valstybių santykiais (ekonominės sąsajos tarp valstybių šiandien vaidina vis didesnę vaidmenį, ekonominėmis priemonėmis siekiama politinių tikslų ir pan.). Lietuvos bendradarbiavimas su ŠŠ energetikos srityje darbe taip pat yra priskiriamas ekonominiam Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimui (sąlygiškai, kadangi energetinį bendradarbiavimą vienareikšmiškai priskirti prie ekonominio ar politinio bendradarbiavimo kategorijos yra sudėtinga dėl mišrių (ekonominių ir politinių) jo tikslų).

Kariniu bendradarbiavimu darbe yra laikomi dvišalio ir daugiašalio (NB8 formatas, trijų BV ir atskirų ŠŠ bendradarbiavimo projektai) Lietuvos – ŠŠ karinio bendradarbiavimo formatai ar atskiros jo iniciatyvos. *Ekonominiu* Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimu darbe yra laikomi tiek esminiai šalių ekonominius santykius charakterizuojantys ekonominiai srautai (prekyba, tiesioginės užsienio investicijos, turizmo srautai) bei ekonominę (iš dalies – institucinę) Lietuvos – ŠŠ ekonominę integraciją charakterizuojantys parametrai (Lietuvos narystė Šiaurės investicijų banke bei Bendros Šiaurės ir Baltijos valstybių vertybinių popierių rinkos formavimas).

Svarbu akcentuoti šio **darbo problemos menką ištirtumą**. 2005 m. Strateginių studijų centro išleistoje išsamioje studijoje „Šiaurės šalių geostrateginė svarba Lietuvai“ yra plačiau aptariama ŠŠ vykdoma politika Lietuvos atžvilgiu, ŠŠ svarba Lietuvai ir Lietuvos svarba ŠŠ, Lietuvos ir ŠŠ turimi interesai vienos kitų atžvilgiu, galimi Lietuvos – ŠŠ santykių scenarijai ir pan., tačiau pati „dvigubos“ plėtros įtaka Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimui (t.y., bendradarbiavimo pokyčiai) nėra vertinama. Užsienio akademinėje literatūroje prieš „dvigubą“ plėtrą buvo pasirodę keletas publikacijų apie tai, kokią įtaką „dviguba“ plėtra turės Baltijos jūros regione vykstančių procesų raidai (įtakos Lietuvos ar trijų BV bendradarbiavimui su ŠŠ neliečiant atskirai)⁶. Tuo tarpu po „dvigubos“ plėtros publikacijų, plačiau analizuojančių šios plėtros įtaką Lietuvos (ar trijų BV)

⁶ Tarp tokių nedaugelio publikacijų pavyzdžių galima paminėti šias *Cooperation&Conflict* žurnale publikuotas akademines publikacijas: Christopher S. Browning ir Pertti Joenniemi, „The Challenges of EU and NATO Enlargement.“ *Cooperation&Conflict*, 3, Vol.39, 2004, 227-231. <http://cac.sagepub.com/cgi/reprint/39/3/227> [Žiūrėta 2006 10 27]; Helmut Hubel, „The Baltic Sea Subregion after Dual Enlargement.“ *Cooperation&Conflict*, 3, Vol.39, 2004, 283-298. <http://cac.sagepub.com/cgi/reprint/39/3/283> [Žiūrėta 2006 10 27].

ir ŠŠ bendradarbiavimui, nebuvo pasirodę (arba tokios publikacijos šio darbo autorei nebuvo prieinamos). Tad darbo objekto neištirtumas prisideda prie šio darbo aktualumo pagrindimo.

Šio **darbo tikslas** – *išanalizuoti, kaip pakito Lietuvos ir ŠŠ politinis, karinis ir ekonominis bendradarbiavimas po 2004 m. ES ir NATO plėtros ir kokią įtaką „dviguba“ plėtra turėjo šių pokyčių atsiradimui.* Pažymėtina, jog darbu yra siekiama įvertinti *kokybinius* šio bendradarbiavimo pokyčius, t.y., nepretenduojama pateikti kiekybiškai išreikštų šio bendradarbiavimo sustiprėjimo ar susilpnėjimo rodiklių ir pan.

Siekiant įgyvendinti darbo tikslą, darbe keliami tokie **uždaviniai**:

- Aprašyti, kaip tarptautinį bendradarbiavimą aiškina dvi tarptautinių santykių prieigos – neorealizmas ir pliuralizmas
- Išanalizuoti, kaip Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimas buvo projektuojamas deklaratyviajame lygmenyje prieš ir po 2004 m. „dvigubos“ plėtros
- Aptarti svarbiausius Lietuvos – ŠŠ *politinio* bendradarbiavimo iki „dvigubos“ plėtros bruožus ir išanalizuoti šio bendradarbiavimo pokytį po „dvigubos“ plėtros
- Aptarti svarbiausius Lietuvos – ŠŠ *karinio* bendradarbiavimo iki „dvigubos“ plėtros bruožus ir išanalizuoti šio bendradarbiavimo pokytį po „dvigubos“ plėtros
- Aptarti svarbiausius Lietuvos – ŠŠ *ekonominio* bendradarbiavimo iki „dvigubos“ plėtros bruožus ir išanalizuoti šio bendradarbiavimo pokytį po „dvigubos“ plėtros.
- Įvertinus Lietuvos – ŠŠ politinio, karinio ir ekonominio bendradarbiavimo pokyčius po „dvigubos“ plėtros, siejant juos su Lietuvos narystės NATO ir ES veiksniais, pateikti darbo išvadas bei rekomendacijas tolimesnei Lietuvos – ŠŠ santykių plėtrai.

Kiekvienam iš išskirtų uždavinių įgyvendinimui yra skiriama po atskirą darbo dalį.

Šiaurės šalimis šiame darbe tradiciškai laikomos penkios valstybės - *Švedija, Danija, Suomija, Norvegija, Islandija.* Dėl Lietuvos – Islandijos politinių ir ekonominių ryšių silpnumo (Lietuvos santykių su kitomis ŠŠ kontekste), Lietuvos ir Islandijos dvišaliai santykiai (tiek politiniai, tiek ekonominiai) nebus analizuojami, Islandija į tyrimą bus įtraukiama tik daugiašalių santykių kontekste.

Darbe pasirenkami analizuoti **du laikotarpiai** – Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimas iki ir po 2004 m. ES ir NATO plėtros. Svarbu paminėti, jog skirtingose šio darbo dalyse pirmojo analizuojamo laikotarpio – t.y., bendradarbiavimo iki „dvigubos“ plėtros laikotarpio – pradinis atskaitos taškas nėra vienodas – politinio, karinio bendradarbiavimo srityse imami laikotarpiai nuo Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo iki 2004 m. plėtros. Ekonominio bendradarbiavimo srityje pirmasis laikotarpis yra trumpesnis (2000-2004 m.) – taip jis buvo apsibrėžtas tam, kad būtų

panašaus ilgumo, kaip ir antrasis analizuojamas laikotarpis (2004-2008 m.). Atliekant deklaratyviojo lygmens (nacionalinių LR ir ŠŠ dokumentų) pirmasis laikotarpis taip pat pasirenkamas 2000-2004 m. (viena pagrindinių tokio pasirinkimo priežasčių – menkas atitinkamų ŠŠ dokumentų, išleistų dar prieš 2000 m., prieinamumas). Antrasis laikotarpis visose darbo dalyse yra vienodas – 2004 m. gegužė – 2008 m. gegužė. Pažymėtina, kad abiejų laikotarpių analizė trumpumo vardan darbe ne visur skiriama struktūriškai (t.y., į atskirus skyrelius).

Pažymėtina, jog analizuojant Lietuvos ir ŠŠ politinio ir ekonominio bendradarbiavimo pokyčius, buvo analizuojama Lietuvos narystės ES įtaką, karinio bendradarbiavimo pokyčius – narystės NATO įtaka.

Įvertinant Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo pokyčius, naudojami **aprašomasis ir analitinis metodai**. Dėl darbo objekto neištirtumo (taigi – ir antrinių su juo susijusių šaltinių nebuvimo) darbe yra analizuojami daugiausiai pirminiai šaltiniai. Siekdama geriau atskleisti Lietuvos užsienio politikos formavime dalyvaujančių pareigūnų Lietuvos – ŠŠ politinio, karinio ir ekonominio bendradarbiavimo pokyčių, tendencijų suvokimą, bei siekiant gauti papildomos informacijos apie šio tyrimo objektą (t.y., kurti pridėtinę darbo vertę), šio darbo autorė atliko kokybinius interviu su: dviem URM pareigūnais – LR URM Eksperto ir investicijų skatinimo departamento direktoriaus pavaduotoju Regimanto Jablonsku (interviu atliktas 2008 m. balandžio 18 d.), taip pat – su vienu iš Lietuvos ir ŠŠ santykius kuriojančiu aukšto rango LR URM diplomatu (interviu atliktas 2008 m. balandžio 25 d., šio respondento prašymu, jo pavardė darbe nėra minima, darbe jis yra įvardijamas kaip „URM pareigūnas“). Trečiasis interviu buvo atliktas su aukšto rango LR kariuomenės karininku, kurio pavardė jo paties prašymu darbe taip pat nėra minima (darbe šis respondentas yra įvardijamas kaip „aukšto rango LR kariuomenės karininkas“). Interviu buvo giluminiai ir nestruktūruoti, t.y., šio darbo autorė, pateikdama atvirus, plačius („gairinius“) klausimus apie Lietuvos – ŠŠ (atitinkamai) politinio ir ekonominio bendradarbiavimo bruožus prieš ir po 2004 m. „dvigubos“ plėtros, konkretesnius klausimus formulavo, atsižvelgdama į respondentų atsakymus. Tokiu būdu buvo atlikti interviu su R.Jablonsku ir antruoju URM pareigūnu, interviu su šiais dviem pareigūnais buvo įrašinėjami diktofonu. Interviu su aukšto rango LR kariuomenės karininku buvo atliktas elektroninio susirašinėjimo būdu, nusiunčiant anketą su klausimais atvirais, klausimais (prašančiais tiek informacinio, tiek vertinamojo pobūdžio atsakymų. Atsakymai į klausimyno klausimus gauti 2008 m. balandžio 28 d.). Šie trys interviu turėjo „padengti“ tris „ašines“ šio darbo sritis – politinio, karinio ir ekonominio Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo sritis. Darbo autorė atliko ir ketvirtąjį interviu su Švedijos Karalystės nepaprastąja ir įgaliotąja

ambasadore Lietuvoje Malin Kärre (interviu buvo publikuotas interneto dienraštyje „Bernardinai.lt“ 2007 m. balandžio 27 d.)⁷.

Šiame darbe remiamasi įvairių tipų **bibliografija** – teoriniai Kenneth Waltz, Robert O. Keohane ir Joseph S. Nye, John Gerard Ruggie, Stephen Krasner, Martin Hollis ir Steve Smith darbai, Strateginių studijų centro parengta studija „Šiaurės šalių geostrateginė svarba Lietuva“, analitiniais straipsniais, LR ir Šiaurės šalių nacionaliniais dokumentais, ŠŠ daugiašalio bendradarbiavimo institucijų sudarytais dokumentais, konferencijų pranešimais, pranešimais spaudai, žiniasklaidoje pasirodžiusiais straipsniais, statistiniais duomenimis ir šio darbo autorės atliktais interviu.

I. TARPTAUTINIO BENDRADARBIAVIMO AIŠKINIMAS: TEORINIS PAGRINDAS

Skirtingos tarptautinių santykių teorijos tarptautiniam bendradarbiavimui teikia nevienodą reikšmę, nevienodai jį aiškina t.y., teigia nevienodą tarptautinio bendradarbiavimo atvejų dažnumą, siūlo skirtingus jo analizės lygmenis ir pan.. Šiame darbe, analizuojant Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimą, bus derinamos dviejų „tradicinių“ tarptautinių santykių teorijų – *neorealizmo* ir *pliuralizmo* (nediferencijuojant atskirų pliuralizmo srovių) – teikiamos kategorijos. Neorealizmo ir pliuralizmo prieigos pasirenkamos todėl, kad tarptautinėje bendruomenėje vykstančius procesus jos aiškina, remdamosi priešingais atspirties taškais – neorealizmas valstybių elgesio paskatų ieško sisteminiame lygmenyje, o pliuralizmas, laikydamasis pasaulio politikos, kaip „atviros sistemos“ prielaidos, valstybių elgsenos priežastis laiko labiau voliuntaristinėmis.

Šioje dalyje nebus siekiama plačiai išdėstyti neorealizmo ir pliuralizmo postulatų – glaustai bus pateikiami teiginiai, rodantys šių teorinių prieigų požiūrį į tarptautinių santykių veikėjus, jų tarpusavio santykį, padėtį tarptautinėje bendruomenėje bei tarptautinio bendradarbiavimo galimybes. Pažymėtina, jog šio darbo autorė nesiekia Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo išvien paaikškinti kuria nors iš pasirenkamų teorinių prieigų – šios prieigos pasirenkamos, siekiant apibrėžti svarbiausias sąvokas ir schematiškus bendradarbiavimo mechanizmus, kurie gali būti naudingi, darbo išvadose įvertinant Lietuvos ir ŠŠ bendradarbiavimo pokyčius.

⁷ Milda Bagdonaitė, „Malin Kärre. Siekiame padaryti pasaulį geresnį.“ *Bernardinai.lt*, 2007 m. balandžio 27 d. <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/61700> [Interviu atliktas 2007 04 02].

1.1 Neorealistinis tarptautinio bendradarbiavimo aiškinimas

Neorealistinė (struktūrinio realizmo) prieiga pateikia sisteminių tarptautinėje sistemoje vykstančių reiškinių aiškinimą, kai valstybių veiksmų (jų užsienio politikos) ištakų yra ieškoma tarptautinėje sistemoje, vidines valstybių charakteristikas laikant ne kintamaisiais, o nekintamais dydžiais (neturinčiais įtakos valstybių užsienio politikos pasirinkimams)⁸. Pažymėtina, kad dauguma čia išvardinamų neorealizmo postulatų yra būdingi ir realizmui:

- Svarbiausiais tarptautinių santykių veikėjais yra laikomos *suverenios unitarinės* (kai atskiri valstybę sudarantys komponentai nepasižymi subjektiškumu), *racionalios*, *savanaudiškos* valstybės, suinteresuotos tik savo nacionalinių interesų (galios didinimo) įgyvendinimu⁹.
- Valstybių racionalumas pasireiškia tuo, kad jos, siekdamos savo interesų įgyvendinimo, įvertina savo padėtį tarptautinėje sistemoje, savo galimybes bei prieinamas alternatyvas savo interesų įgyvendinimui ir pasirenka atitinkamus veiksmus¹⁰. Tai reiškia, jog valstybių veiksmai (taigi ir jų kuriamas bendradarbiavimas) turi būti aiškinami, atsižvelgiant į *sisteminio lygmens (išorės) veiksmų įtaką*: valstybių „sprendimus formuoja ne tik sąveikos su kitomis valstybėmis, bet ir pats jų [valstybių –M.B.] buvimas. Kaip ir kada pasireiškia *vidaus jėgos – jei apskritai pasireiškia* [teigiamas vidaus veiksmų nereikšmingumas –M.B.] – negalima paaiškinti remiantis vien sąveikaujančiomis pusėmis, jeigu aplinkybės, kuriomis jos veikia ir sąveikauja, sulaiko jas nuo vienu veiksmu, skatina kitus ir daro įtaką jų sąveikų padariniams“¹¹.
- Yra daroma *aiški skirtis tarp vidaus ir užsienio politikos* – abi sferos skiriasi visų pirma tuo, jog, skirtingai nei vidaus politikoje, tarptautinės politikos srityje vyrauja *ne hierarchija, o anarchija* (t.y., yra valstybių galios, tačiau ne autoriteto hierarchija)¹².
- Siekdamos įgyvendinti savo nacionalinį interesą (valstybės išlikimą), *valstybės siekia didinti savo galią* (suvokiamą karinės galios prasme)¹³, siekdamos ją didinti, jos varžosi su kitomis valstybėmis¹⁴.

⁸ Robert O. Keohane, „Theory of World Politics: Structural Realism and Beyond.“ – Kn. Paul R. Viotti ir Mark V. Kauppi (sud.), *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism*. 2 leid. New York: Macmillan Publishing Company, 1993, 192.

⁹ Nacionalinę valstybę pripažindami svarbiausiu tarptautinių santykių veikėju, (neo)realistai pripažįsta ir nevalstybinių veikėjų (transnacionalinių korporacijų ir pan.) veikimą pasaulio politikoje, tačiau juos laiko santykinai nereikšmingais, veikiančiais valstybių nustatytuose „rėmuose“ (Kn. Paul R. Viotti ir Mark V. Kauppi (sud.), *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism*. 2 leid. New York: Macmillan Publishing Company, 1993, 35).

¹⁰ Viotti, 35

¹¹ Kenneth Waltz, *Theory of International Politics*, Reading, Mass: Addison-Wesley, 1979, 65, cituota iš Martin Hollis ir Steve Smith, *Tarptautiniai santykiai: aiškinimas ir supratimas*. Vilnius: Tyto alba, 1998, 125.

¹² „Galios hierarchijos“ sąvoka reiškia tai, kad valstybių galia nėra vienoda. (Viotti, 48).

- Kadangi svarbiausias nacionalinis valstybių interesas yra valstybės išlikimas, siekdamos jį įgyvendinti, valstybės siekia didinti savo galią. Todėl valstybių *užsienio politikos darbotvarkėje dominuoja „aukštosios politikos“ klausimai* (karinio saugumo ir politiniai klausimai), kuriems yra subordinuojami „žemosios politikos“ klausimai (ekonominiai, ekologiniai, socialiniai ir kt. klausimai)¹⁵.
- *Galios pusiausvyra*, kuri neorealismams yra svarbiausia sąvoka, yra laikoma *sisteminiu atributu*, t.y., valstybės savo užsienio politikos pasirinkimais nekuria galios pusiausvyros, o priešingai, veikia pačios atsižvelgdamos į galios pasiskirstymą tarptautinėje sistemoje. Galios pusiausvyros tęstinumas palaiko tarptautinės sistemos tęstinumą – t.y., pokyčiai, kurių metu vyksta sistemos vienetų galimybių persiskirstymas, nėra dažni, jie pasiekiami karu¹⁶.
- Siekdami savo interesų įgyvendinimo ir turėdami skirtingus pajėgumus, vienetai [valstybės – M.B.] specializuojasi, taip sukurdami *tarpusavio priklausomybę*¹⁷, kuri suvokiama kaip valstybių pažeidžiamumas, kadangi ji yra suvokiama kaip asimetrinė priklausomybė, kai galingesnė valstybė dominuoja mažiau galingos valstybės atžvilgiu. Todėl valstybės, siekdamos išsaugoti savo suverenumą, turėtų siekti išvengti tokios priklausomybės ar bent ją sumažinti¹⁸.
- Nesant jokios aukštesnės galios ar autoriteto, kuris galėtų užtikrinti valstybių saugumą, valstybės jaučiasi nesaugios, todėl pačios turi pasirūpinti savo saugumu¹⁹. T.y., anarchinėje sistemoje vyraujant nepasitikėjimui, kiekviena valstybė susiduria su savivalbos situacija, kur atsakomybę už valstybės saugumą yra pavojinga atiduoti į kitos valstybės rankas (nes nėra jokių garantijų, kad sąjungininkas nepasitrauks iš saugumo susitarimo ar bet kurios kitos tarptautinės sutarties, kadangi nėra jokios aukštesnės jėgos, kuri prižiūrėtų susitarimų laikymąsi)²⁰. Todėl tarptautinėje politikoje vyrauja konkurencija, konfliktas, o *bendradarbiavimas tarp valstybių yra sunkiai įmanomas, ypač saugumo klausimais*²¹.

¹³ (Neo)realistai neneigia kitų galios formų (ekonominės ir t.t.) egzistavimo, tačiau nacionalinių tikslų įgyvendinimui (valstybės išlikimui) kitų formų, nei karinę, galią jie laiko santykinai nesvarbia.

¹⁴ Viotti, *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism*, 43.

¹⁵ Robert O. Keohane ir Joseph S. Nye, *Power and Interdependence*. 2 leid. Harper Collins Publishers, 1989, 24.

¹⁶ Viotti, 51, 59.

¹⁷ Kenneth Waltz, *Theory of International Politics*. New York: McGraw-Hill, Inc., 1979, 104.

¹⁸ Viotti, *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism*, 55.

¹⁹ Alan Collins (sud.), *Contemporary Security Studies*. London, New York: Oxford University Press, 2007, 18.

²⁰ Viotti, *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism*, 48.

²¹ Collins, 19.

- Nors ir sunkiai pasiekiamas, valstybių bendradarbiavimas saugumo srityje yra įmanomas – siekdamas palaikyti galios pusiausvyrą tarptautinėje sistemoje, *valstybės siekia neleisti pernelyg iškilti vienai valstybei ar valstybių grupei ir šiuo tikslu gali sudaryti aljansus su kitomis valstybėmis*²². Valstybės gali sudaryti aljansus su (potencialiais) hegemonais. Tokių aljansų kūrimui ypač didelę svarą turi ekonominės galios, turinčios didelį potencialą kurti „hegemoninį stabilumą ir taip įgalinti valstybes bendradarbiauti su jomis ir tarpusavyje“. Hegemoniniam dominavimui patyrus nuosmukį, susikūrusiam stabilumui išnykti neleidžia režimai, ir toliau ginantys hegemono interesus²³.

1.2 Pliuralistinis tarptautinio bendradarbiavimo aiškinimas

Tarptautinio bendradarbiavimo aiškinimui svarbūs tokie pliuralizmo postulatai:

- Pliuralistai remiasi „*voratinklio*“ *tarptautinės sistemos įvaizdžiu*, ją laikydami sudaryta iš *valstybių užsienio politikų, nevalstybinių veikėjų* (multinacionalinės korporacijos, transnacionalinės interesų grupės ir kt.) veiklos ir *kitų transakcijų tipų* (idėjos, vertybės, komunikacijos, prekybos ir finansiniai srautai), juos traktuodami kaip valstybių politiką ir preferencijas įtakojančius veiksnius²⁴. T.y., ne tik valstybės, bet ir *nevalstybiniai veikėjai*, kaip tarptautinės organizacijos ir pan., yra svarbūs *tarptautinių santykių veikėjai* (ir jų reikšmė vis auga, augant tarpusavio priklausomybei)²⁵. Tarptautinės organizacijos tam tikrais klausimais gali veikti kaip nepriklausomi tarptautinių santykių veikėjai (tarptautinių organizacijų darbuotojai gali turėti daug galios sudarant darbotvarkes, taip pat teikiant informaciją, tad gali daryti įtaką valstybių interesų apibrėžimui)²⁶.
- *Valstybė nelaikoma unitariniu veikėju*: joje veikia ir įtaką užsienio politikos formavimo procesui daro (taigi, ir kuria paskatas tarptautiniam bendradarbiavimui) daugybė veikėjų kaip vyriausybės grupės, interesų grupės, viešoji nuomonė, taip pat – kitų valstybių interesų grupės ir pan. Dėl subjektų, darančių įtaką valstybės sprendimų priėmimui, gausos, užsienio politikos sprendimų priėmimo procese susiduria daugybė interesų, siekiama kompromiso, gali dominuoti klaidingas suvokimas, šališki požiūriai ir pan., o visa tai gali vesti *ne racionalių, o suboptimalių sprendimų priėmimo link*²⁷. Tačiau

²² Viotti, *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism*, 50.

²³ Martin Hollis ir Steve Smith, *Tarptautiniai santykiai: aiškinimas ir supratimas*. Vilnius: Tyto alba, 1998, 48.

²⁴ Viotti, *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism*, 245-246.

²⁵ Ten pat, 7.

²⁶ Ten pat, 228.

²⁷ Ten pat, 229.

nepaisant sprendimų priėmimo fragmentiškumo, valstybė, kaip tarptautinių santykių subjektas „kalba vienu balsu“²⁸

- Centrinė sąvoka – *tarpusavio priklausomybė*²⁹, kurios viena iš charakteristikų – daugybė valstybes jungiančių tarpvalstybinių, tarpvyriausybinių ir transnacionalinių kanalų. Šie kanalai - tai formalūs užsienio politiką vykdančių institucijų susitarimai, neformalūs vyriausybės elitus jungiantys ryšiai (tiek tiesioginio, tiek netiesioginio (pvz., elektroninio) bendravimo, neformalių tarpvyriausybinių koalicijų sudarymas); neformalūs ryšiai tarp nevyriausybinių elitų (pavyzdžiui, verslo konferencijos), transnacionalinių korporacijų plėtra, jų santykiai su užsienio valstybių vyriausybėmis ir pan³⁰. Nors *tarpusavio priklausomybė* gali reikšti ir neigiamų poveikių perdavimą iš vienos valstybės į kitą, tačiau ji *nebūtinai reiškia pažeidžiamumą, kadangi iš jos gaunama nauda gali viršyti kaštus*³¹.
- Tarpusavio priklausomybės santykiais susijusios valstybės nėra linkusios tarpusavio nesutarimų sprendimui naudoti karinę jėgą, nes tai kenktų jų pačių interesams³²
- Pripažįstama, jog *efektyviam vis labiau transnacionaliu tampančio pasaulio valdymui reikia aukštesnio bendradarbiavimo lygio*³³ (kadangi atskiros valstybės nėra pajėgios vienos išspręsti dėl migracijos, aplinkos taršos kylančių ir pan. kylančių problemų). Taigi daugiadimensinė *tarpusavio priklausomybė bendradarbiavimą padaro siektinu* įvairiose politikos srityse – socialinėje, ekologinėje, kultūrinėje ir pan.
- Anarchiškoje tarptautinėje aplinkoje veikiančios valstybės siekdamos suvaldyti tarpusavio priklausomybės santykius, sumažinti tarpusavio sąveikų kaštus, kuria įvairias *tarptautines institucijas*, apibrėžiamas kaip „*pastovias ir rišlias formalių ir neformalių taisyklių struktūras, nurodančias elgesio vaidmenis, varžančias veiklą ir formuojančias lūkesčius*“³⁴ [t.y., tarptautinės institucijos yra suvokiamos plačiau nei tarptautinės organizacijos – M.B.]. Kurdamos informacijos gausią aplinką ir taip mažindamos netikrumą tarp veikėjų, *institucijos daro bendradarbiavimą ilgalaikiškesniu*: vyriausybės

²⁸ Viotti, *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism*, 234.

²⁹ R.O.Keohane ir Joseph S. Nye ją įvardija kaip „kompleksinę tarpusavio priklausomybę“.

³⁰ Keohane, „Power and Interdependence“, 24-26.

³¹ Svarbu pažymėti tai, jog pliuralistai pripažįsta, kad tarpusavio priklausomybės sąvoką yra sunku operacionalizuoti tiek kiekybinių, tiek kokybinių parametru prasme (Viotti, *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism*, 244, 246).

³² Keohane, „Power and Interdependence“, 25.

³³ Stephen Krasner, „The Accomplishments of International Political Economy.“. Kn. Paul R.Viotti ir Mark V.Kauppi (sud.), *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism and Beyond*. 3 leid. Boston: Allyn and Bacon, 1999, 187.

³⁴ John Gerard Ruggie, „Multilateralism: The Anatomy of an Institution.“ Kn. Paul R.Viotti ir Mark V.Kauppi (sud.), *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism and Beyond*. 3 leid. Boston: Allyn and Bacon, 1999, 334.

pripažįsta iš bendradarbiavimo gaunamą bendrą naudą ir todėl skatina ar tiesiog leidžia tolimesnę bendradarbiavimo ekspansiją³⁵.

- Kadangi valstybės yra susijusios daugiadimensiniais tarpusavio priklausomybės ryšiais, tarptautinės politikos darbotvarkė yra išplečiama socialiniais, ekonominiais ir kt., klausimais, t.y., *nėra brėžiama griežtos ribos tarp vidaus ir užsienio politikos, o „žemosios“ politikos klausimai nėra subordinuojami „aukštosios“ politikos klausimams*³⁶
- Tarptautinio bendradarbiavimo sąvoka nėra tapatinama su harmonijos sąvoka: *tarptautinis bendradarbiavimas vyksta tada, kai, tarptautinių santykių veikėjai, siekdami savo tikslų, savo veiksmus (užsienio politiką) koordinuoja su kitų veikėjų veiksmis, taip palengvindami ir pastarųjų veikėjų tikslų siekimą; tuo tarpu harmonija yra apolitiška (tai situacija, kai nederinami vienu veikėjų veiksmai automatiškai padeda kitiems veikėjams siekti jų tikslų) – t.y., kai bendradarbiavimas iš principo nėra reikalingas*³⁷.

II. LIETUVOS – ŠŠ POLITINIO BENDRADARBIAVIMO PROJEKTAVIMAS: DEKLARATYVIOJO LYGMENS ANALIZĖ

Šioje darbo dalyje aptariamas deklaratyvusis lygmuo, kuriuo buvo projektuojamas Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimas prieš ir po 2004 m. „dvigubos“ plėtros (t.y., laikotarpiais nuo 2000 m. iki 2004 m. plėtros ir nuo 2004 m. iki 2008 m.). Šioje dalyje analizuojami tiek Lietuvos, tiek ŠŠ dokumentai, žiūrint, kokias užsienio politikos projekcijas viena kitos atžvilgiu projektavo (ir projektuoja) abi pusės. Dėl ribotos darbo apimties yra analizuojami tik bendriausio pobūdžio, tačiau svarbiausi analizuojamų valstybių užsienio politikos strategijas apibrėžiantys dokumentai (vyriausybių programos, pareiškimai dėl užsienio politikos prioritetų, Lietuvos atveju, siekiant pateikti išsamesnę analizę, yra analizuojama ir oficialių aukštų LR pareigūnų kalbų). Yra apsiribojama tik politinio bendradarbiavimo gaires nustatančių dokumentų analize, turint omenyje, kad šiuose bendriausio pobūdžio dokumentuose nustatomos gairės turi įtakos tiek karinio, tiek ekonominio bendradarbiavimo projektavimui. Pažymėtina, jog šiame skyriuje yra analizuojamos ne visos po 2000 m. priimtose ŠŠ vyriausybių programose, kadangi šio darbo autorei nepavyko jų rasti, be to, nėra analizuojamos Islandijos vyriausybės programos (šie

³⁵ Viotti, *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism*, 212.

³⁶ Ten pat, 229

³⁷ Robert O. Keohane, *After hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. Princeton: Princeton University Press, 1984, 51-52.

dokumentai taip pat nebuvo prieinami). Tačiau prieinamų ŠŠ vyriausybių programų pakanka bendroms projektuotoms bendradarbiavimo tendencijoms nusakyti. Aktualių ŠŠ daugiašalio bendradarbiavimo institucijų dokumentai, kuriuose pateikiamos bendradarbiavimo su BV projekcijos, analizuojami 3.2.2 šio darbo skyriuje „*Daugiašalio bendradarbiavimo pokyčių projektavimas*“).

2.1 Deklaratyviojo lygmens analizė: Lietuvos dokumentai

Laikotarpiu nuo 2000 m. iki 2004 m. „dvigubos“ plėtros politinis Lietuvos ir ŠŠ bendradarbiavimas buvo laikomas *atskiro Lietuvos užsienio politikos vektoriaus dalimi*: LR Vyriausybės 1999-2000 metų veiklos programoje pabrėžiama, kad LR Vyriausybė „aktyviai dalyvaus Baltijos ir Šiaurės Europos valstybių bendradarbiavime bei Baltijos Jūros Valstybių Tarybos darbe“³⁸; LR Vyriausybės 2001-2004 m. programoje pabrėžiama, jog būtina plėtoti Lietuvos ir ŠŠ bendradarbiavimą dvišaliu pagrindu ir NB8 rėmuose, akcentuojamas būtinumas išlaikyti ŠŠ paramą Lietuvos „europinės bei euroatlantinės integracijos siekiams, palaikyti dėmesį „Šiaurinei dimensijai“³⁹. Tokį atskirą bendradarbiavimo su ŠŠ išskyrimą visų pirma sąlygojo pagrindinių LR užsienio politikos tikslų formuluotė: geri santykiai su kaimynais (*ad hoc* – ŠŠ) iki 2004 m. plėtros buvo vienas iš trijų svarbiausių Lietuvos užsienio politikos tikslų, o gerų santykių su kaimynais skatinimas turėjo Lietuvai padėti siekti ir kitų dviejų užsienio politikos tikslų – integracijos į ES ir NATO.

Oficialiose kalbose prieš „dvigubą“ plėtrą buvo akcentuojama, jog ES ir NATO plėtra yra iššūkis Lietuvos ir ŠŠ bendradarbiavimui, kuris jam kels naujus uždavinius. Teigta, jog po plėtros BV turi tapti lygiaverčiais ŠŠ partneriais, ne tik priimančiais paramą, bet ir galinčiais prisidėti savo resursais⁴⁰. Akcentuota, jog BV tapus ES ir NATO narėmis, BV ir ŠŠ bendradarbiavimas, gali tapti politinio ir ekonominio Šiaurės regiono sukūrimo pamatu⁴¹. Pabrėžta regioninių bendradarbiavimo formatų - NB8, kaip konsultacinio forumo, svarba,

³⁸ „Lietuvos Respublikos vyriausybės 1999-2000 metų veiklos programa.“ Vilnius, 1999, Nr. P-1848. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=81262&p_query=&p_tr2= [Žiūrėta 2007 09 30]; „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-2004 metų programa.“ Vilnius, 2001, Nr. IXP-874. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=141498&p_query=&p_tr2= [Žiūrėta 2007 09 30].

³⁹ „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-2004 metų programa.“

⁴⁰ „Ministro pirmininko Algirdo Brazausko kalba 9-ojoje Baltijos Taryboje.“ 2003 m. gruodžio 28 d. <http://www.ministraspirmininkas.lt/old/page.asp?DL=L&TopicID=16&ArticleID=994> [Žiūrėta 2007 10 05].

⁴¹ Seimo pirmininko Artūro Paulausko kalba Šiaurės ir Baltijos valstybių parlamentų pirmininkų susitikime Palangoje 2003 m. rugpjūčio 25d. „Nacionalinių parlamentų rolė ir bendradarbiavimo formos išsiplėtusioje Europos Sąjungoje ir pasiregimas Tarpvyriausybinei konferencijai, bei Šiaurės dimensija ir regioninis Šiaurės ir Baltijos valstybių bendradarbiavimas.“ Palanga, 2003 m. rugpjūčio 25 d. http://www3.lrs.lt/docs3/kad4/W3_VIEWER.ViewDoc-p_int_tekst_id=27250&p_int_tv_id=4411&p_org=0.htm [Žiūrėta 2007 10 15].

apsaugant BV ir ŠŠ pozicijas ES; NB8 turėjo būti svarbus forumas regioninio saugumo klausimams aptarti ir atsakyti į grėsmes BV ir ŠŠ saugumui. Taip pat akcentuota prieš pat ES plėtrą sukurti NB6 formato plėtros svarba - po plėtros NB6 formatas turėjo ne tik sustiprinti regioninį bendradarbiavimą, bet ir padėti perduoti šio bendradarbiavimo patirtį rytiniams ES kaimynams, taip sutvirtinant saugumo erdvę naujojoje rytinėje ES kaimynystėje (buvo keliami tikslai demokratizuoti Baltarusiją, bendradarbiauti su Ukraina bei Pietų Kaukazo valstybėmis)⁴².

Po 2004 m. įvykusios „dvigubos“ plėtros LR Vyriausybės programose (2004-2008 m. bei 2006-2008 m. LR Vyriausybės programose) bendradarbiavimas su ŠŠ, kaip atskiras užsienio politikos prioritetas nebebuvo deklaruojamas – kad ŠŠ išlieka svarbios Lietuvai, galima spręsti tik pagal tai, kad išlieka svarbi regioninio bendradarbiavimo sąvoka⁴³, ŠŠ neminint atskirai⁴⁴.

Oficialiose kalbose naujos Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo perspektyvos yra išdėstomos konkrečiau: pavyzdžiui, deklaruojama, jog Lietuva, siekdama įgyvendinti savo užsienio politikos tikslą tapti regioninės traukos centru, turėtų neapsiriboti strateginės partnerystės su Lenkija bei transatlantinio ryšio stiprinimu – jai būtina atnaujinti bei sutvirtinti strateginius santykius su Skandinavijos šalimis, kas yra svarbu, Lietuvai siekiant įgyvendinti savo Rytų politiką, kadangi „su ŠŠ Lietuva turi panašią viziją, kaip turi atrodyti bendradarbiavimas Baltijos jūros regione, kokie turi būti ES santykiai su Rytų kaimynėmis“⁴⁵. (Tiesa, tokius teiginius galima vertinti, kaip savotišką Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo „reabilitaciją, kadangi iš karto po „dvigubos“ plėtros regioninio bendradarbiavimo, kurio branduoliu siekė tapti Lietuva, centre buvo matoma strateginė Lietuvos – Lenkijos partnerystė, ŠŠ neminint).

⁴² Paulauskas, „Nacionalinių parlamentų rolė ir bendradarbiavimo formos išsiplėtusioje Europos Sąjungoje ir pasiregimas Tarpyvyriausybinei konferencijai, bei Šiaurės dimensija ir regioninis Šiaurės ir Baltijos valstybių bendradarbiavimas.“

⁴³ „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-2008 metų programa.“ 2004.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=247224&p_query=&p_tr2= [Žiūrėta 2007 09 30];

„Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos.“ Vilnius, 2006, Nr. X-767.

http://www.lrv.lt/14_vyr_dok/14_vyr_programa.pdf [Žiūrėta 2007 09 30].

⁴⁴ Būtent, politinių partijų susitarime „Dėl pagrindinių valstybės užsienio politikos tikslų ir uždavinių 2004-2008 metais“ kaip vienas iš Lietuvos užsienio politikos tikslų 2004-2008 metams buvo įtvirtintas regioninio bendradarbiavimo plėtimo siekis, tačiau čia minimas trišalio Baltijos valstybių bendradarbiavimo, strateginės partnerystės su Lenkija stiprinimas, naujų regioninio bendradarbiavimo formatų, jungiančių Šiaurės, Vidurio ir Rytų Europos valstybes inicijavimas ir stiprinimas, Šiaurės šalių neminint atskirai. (Politinių partijų susitarimas „Dėl pagrindinių valstybės užsienio politikos tikslų ir uždavinių 2004-2008 metais“

<http://www3.lrs.lt/docs2/QIYFTVOL.DOC> [Žiūrėta 2007 09 30]).

⁴⁵ „Prezidentas ragino diplomatus tęsti Rytų politiką ir stiprinti ryšius su Skandinavijos bei kitomis Vakarų Europos valstybėmis.“ LR Prezidento interneto svetainė, 2007 m. rugsėjo 10 d. <http://www.president.lt/lt/news.full/8226> [Žiūrėta 2007 10 15].

2.2 Deklaratyviojo lygmens analizė: ŠŠ dokumentai

Danija Tiek prieš 2004 m., tiek po 2004 m., BV (Lietuva nebuvo minima atskirai) buvo minimos plačių (sub)regioninio bendradarbiavimo formatų, kuriose dalyvauja Danija, kontekste. 2001 m. Danijos vyriausybės programoje buvo užfiksuotas Danijos užsienio politikos uždavinys BV padėti siekti narystės ES ir NATO⁴⁶. 2003 m. tarp Danijos vyriausybės nustatytų užsienio politikos prioritetų Danijos bendradarbiavimas su BV yra priskiriamas vienai iš trijų pagrindinių Danijos užsienio politikos dimensijų – Europos dimensijai, akcentuojant, jog Danijos bendradarbiavimas su BV remsis jų bendra naryste ES⁴⁷. Tuo tarpu 2007 m. Danijos vyriausybės programoje⁴⁸ bendradarbiavimas su BV (taigi ir Lietuva) apskritai nėra minimas – galima tik numanyti, jog po plėtros ši bendradarbiavimą Danija projektuoja platesniame regioninių organizacijų kontekste (ES, NATO).

Švedija 2000 m. Švedijos vyriausybės pareiškime dėl užsienio politikos yra deklaruojamas ES plėtros siekis (tiesa, BV neminint atskirai, o „įliejant“ jas į kitų valstybių tuometinių ES narystės kandidačių bendrą kontekstą)⁴⁹. Plėtros siekis deklaruojamas ir 2001 m. Švedijos vyriausybės pareiškime dėl užsienio politikos⁵⁰, vėlesniuose Švedijos vyriausybės pareiškimuose dėl užsienio politikos BV jokia forma nefigūruoja. 2004 m. 2006 m. Švedijos vyriausybės programoje⁵¹ nei Lietuva, nei BV, nėra minimos (galima tik numanyti, jog bendradarbiavimas su jomis akcentuojamas tiek, kiek tai įeina į bendradarbiavimo Baltijos jūros regione stiprinimo „rėmus“). 2008 m. vasario mėnesį Švedijos vyriausybės paskelbtame pareiškime dėl užsienio politikos tarp 8 šalių užsienio politikos sričių yra išskiriama ir bendradarbiavimo tarp Šiaurės

⁴⁶ Danijos vyriausybės programa, „Government platform 2001. Growth, welfare – renewal.“ *Danijos vyriausybės interneto svetainė* 2001. <http://www.statsministeriet.dk/publikationer/Regeringsgrundlag/reggrund%20uk%202001.html> [Žiūrėta 2007 11 06].

⁴⁷ Kaip trys pagrindinės Danijos užsienio politikos dimensijos dokumente yra įvardijamos Europos dimensija, transatlantinė dimensija ir globali dimensija. (Danijos vyriausybės užsienio politikos prioritetai, „En verden i forandring: Regeringens bud på nye prioriteter i Danmarks udenrigspolitik.“ *Danijos užsienio reikalų ministerijos svetainė*, 2003 m. birželis. http://www.um.dk/Publikationer/UM/dansk/Udenrigspolitik/EnVerdenIForandring/pdf/11952_En_verdenIndhold3.pdf [Žiūrėta 2007 11 06].

⁴⁸ Danijos vyriausybės programa, „Society of Opportunities. Government Platform 2007.“ *Danijos vyriausybės interneto svetainė*, 2007. http://www.stm.dk/publikationer/UK_Regeringsgrundlag2007/index.htm [Žiūrėta 2007 11 06].

⁴⁹ Švedijos vyriausybės pareiškimas dėl užsienio politikos, „Statement of Government Policy presented by the Prime Minister to the Swedish Riksdag on Tuesday, 19 September 2000.“ *Švedijos vyriausybės interneto svetainė*, 2000. <http://www.regeringen.se/content/1/c6/03/03/30/ca4fc021.pdf> [Žiūrėta 2007 11 04].

⁵⁰ Švedijos vyriausybės pareiškimas dėl užsienio politikos, „Statement of Government Policy presented by the Prime Minister, Mr Göran Persson, to the Swedish Riksdag on Tuesday, 18 September 2001“ *Švedijos vyriausybės interneto svetainė*, 2001. <http://www.regeringen.se/content/1/c6/03/04/05/0c703a55.pdf> [Žiūrėta 2007 11 04].

⁵¹ Švedijos vyriausybės programa, „Statement of Government Policy presented by the Prime Minister, Mr. Fredrik Reinfeldt, to the Swedish Riksdag on Friday, 6 October 2006.“ *Švedijos vyriausybės interneto svetainė*, 2006. <http://www.regeringen.se/content/1/c6/07/15/51/71d8a385.pdf> [Žiūrėta 2007 11 04].

šalių ir bendradarbiavimo Baltijos jūros regione sritis, kuriai priskiriamas ir Švedijos bendradarbiavimas su BV⁵². Tad iš konteksto galima suprasti, jog Švedija bendradarbiavimą su BV po „dvigubos“ plėtros mato regiono „minkštojo“ saugumo stiprinimo kontekste, daug dėmesio skiriant Baltijos jūros regiono aplinkosaugos ir konkurencingumo didinimo aspektams.

Norvegija Norvegijos užsienio politikos prioritetus apibrėžiančiuose dokumentuose (tiek prieš, tiek po 2004 m.) bendradarbiavimo su Lietuva ar BV klausimas nėra liečiamas⁵³.

Suomija 2003 m. Suomijos vyriausybės programoje teigiama, jog Suomijos vyriausybės sieks stiprinti bendradarbiavimą su BV ES formatu⁵⁴. Tuo tarpu 2007 m. Suomijos vyriausybės programoje atskirai apie šalies bendradarbiavimą su BV nėra kalbama⁵⁵.

Tiek prieš NATO ir ES plėtrą 2004 m., tiek po jos, Lietuvos - ŠŠ politinis bendradarbiavimas deklaratyviajame lygmenyje (tiek iš Lietuvos, tiek iš ŠŠ pusės) buvo suvokiamas kaip svarbus regioninio bendradarbiavimo kontekste. Prieš 2004 m. LR dokumentuose buvo vienareikšmiškai deklaruojama ŠŠ svarba, Lietuvai siekiant strateginių savo tikslų – narystės ES ir NATO. Buvo aiškiai deklaruojamas bendradarbiavimo tęstinumo siekis po 2004 m., esamų regioninio bendradarbiavimo formatų – NB8 ir NB6 - pagrindu stiprinant regioninį bendradarbiavimą (kartu šiam bendradarbiavimui keliant ir naujus uždavinius – kaip kad bendrai su ŠŠ vykdoma saugumo erdvės plėtra į naujųjų rytinių ES kaimynų link, t.y., buvo numatoma, jog saugumo („minkštojo“) dimensija Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavime po plėtros turėjo išlikti). Taip pat buvo numatomas ėjimas lygiaverčio Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo link.

Po 2004 m. Lietuvos politinis bendradarbiavimas su ŠŠ matomas kaip Lietuvos, kaip „regioninio traukos centro“ stiprinimo dalis (tiesa, ne tokia svarbi, kaip strategine įvardijama Lietuvos partnerystė su Lenkija), ŠŠ suvokiamos kaip svarbios Lietuvos partnerės vykdant jos

⁵² Švedijos vyriausybės pareiškimas dėl užsienio politikos, „Foreign Policy Statement 2008.“ *Švedijos vyriausybės interneto svetainė*, 2008. <http://www.sweden.gov.se/sb/d/10276> [Žiūrėta 2007 11 04].

⁵³ Norvegijos vyriausybės pranešimas, „Statsminister Kjell Magne Bondevik Regjeringens tiltredelseserklæring.“ *Norvegijos vyriausybės interneto svetainė*, Stortinget, 2001 m. spalio 23 d. http://www.regjeringen.no/nb/dep/smk/dok/Regjeringens-tiltredelseserklæring/Regjeringen-Kjell-Magne-Bondevik-II-19102001--17102005/regjeringens_tiltredelseserklæring.html?id=265184 [Žiūrėta 2007 11 08]; Norvegijos užsienio reikalų ministro Jonas Gahr Støre kalba, pasakyta Londono ekonomikos mokykloje, „Mr Jonas Gahr Støre, Foreign Minister of Norway. Norwegian foreign policy priorities.“ *Norvegijos vyriausybės interneto svetainė*, 2005 m. spalio 26 d. <http://www.regjeringen.no/en/dep/ud/About-the-Ministry/Minister-of-Foreign-Affairs-Jonas-Gahr-S/Speeches-and-articles/2005/Norwegian-foreign-policy-priorities.html?id=420708> [Žiūrėta 2007 11 08]; Norvegijos ministro pirmininko pranešimas, „The Soria Moria Declaration on International Policy.“ *Norvegijos ministro pirmininko interneto svetainė*, 2007 m. vasario 04 d. <http://www.regjeringen.no/en/dep/smk/documents/Reports-and-action-plans/Rapporter/2005/The-Soria-Moria-Declaration-on-Internati.html?id=438515> [Žiūrėta 2007 11 08].

⁵⁴ Suomijos vyriausybės programa, „The Government Programme of Prime Minister Matti Vanhanen’s Government on 24 June 2003.“, 4. *Suomijos vyriausybės interneto svetainė*, 4. [Žiūrėta 2007 11 04].

⁵⁵ Suomijos vyriausybės programa, „Government Programme of Prime Minister Matti Vanhanen’s second Cabinet“ *Suomijos vyriausybės interneto svetainė*, 2007. <http://www.valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/en.pdf> [Žiūrėta 2007 11 04].

Rytų politiką. Tad galima teigti, jog po 2004 m. deklaratyviajame lygmenyje bendradarbiavimas su ŠŠ įtvirtintas *ne kaip atskiro Lietuvos užsienio politikos vektoriaus dalis, o daugiau kaip užsienio politikos uždavinys*.

ŠŠ dokumentuose tiek prieš, tiek po 2004 m. Lietuva buvo matoma kitų BV kontekste, pastarosioms taip pat neskiriant daug svarbos (tai reiškia, jog nei Lietuva, nei ŠŠ vienos kitų nelaikė ir nelaiko – bent jau *oficialiame* deklaratyviajame lygmenyje – vienomis svarbiausių užsienio politikos partnerių). Tiek, kiek šiuose dokumentuose yra kalbama apie atskirų ŠŠ bendradarbiavimą su BV, jis buvo ir yra matomas ES kontekste (Danija, Suomija) ar Baltijos jūros regiono kontekste, kaip instrumentas regiono „minkštojo“ saugumo stiprinimui, ekonominės gerovės didinimui (Švedija)

III. POLITINIS LIETUVOS – ŠŠ BENDRADARBIAVIMAS: POKYČIAI PO 2004 M. ES PLĖTROS

Galima teigti, jog prieš 2004 m. ES plėtrą didžiausių pokyčių tiek Lietuvos, tiek ŠŠ politikai deklaravos besitikintys būtent politinio bendradarbiavimo su ŠŠ srityje (t.y., ne ekonominio ir karinio). Buvo pabrėžiama, jog po 2004 m. susikūrusi nauja tarptautinės politikos aplinka, viena vertus, kels aiškų poreikį iš naujo įvertinti iki tol vykusio politinio Lietuvos (ir kitų BV) bendradarbiavimo tikslus, formatus ir pan., kita vertus – atvers naujas dvišalio ir daugiašalio bendradarbiavimo galimybes ir leis kelti naujus bendradarbiavimo uždavinius (žr. 2.1 šio darbo skyrių „*Deklaratyviojo lygmens analizė: Lietuvos dokumentai*“).

Prieš kalbant apie ŠŠ-Lietuvos politinio bendradarbiavimo pokyčius po 2004 m., būtina akcentuoti svarbiausius šio bendradarbiavimo, trukusio iki 2004 m., bruožus – *bendradarbiavimo asimetriškumą* ir *bendradarbiavimo daugiadimensiškumą* (bruožai išskirti šio darbo autorės). Vėliau, aptariant Lietuvos – ŠŠ politinio bendradarbiavimo pokyčius po 2004 m. ES plėtros, daug dėmesio bus skiriama šių bruožų pokyčiams (ar tęstinumui).

3.1 Lietuvos – ŠŠ politinio bendradarbiavimo bruožai prieš 2004 m.

Bendradarbiavimo asimetriškumas Galima teigti, jog Lietuvos – ŠŠ politinis bendradarbiavimas iki 2004 m. buvo išvien asimetrinis (Lietuva, kaip ir kitos BV, buvo pagalbos gavėjos, o ŠŠ – pagalbos teikėjų pozicijoje). Šią ŠŠ teiktą paramą galima skirstyti pagal keletą dimensijų: *politinė – deklaratyvi ir praktinė (finansinė, materialinė) parama, vienašalė ir per*

daugiašales ŠŠ bendradarbiavimo institucijas (Šiaurės Tarybą (ŠT) – Šiaurės Ministrų Tarybą (ŠMT)) teikta parama.

Pirmosiomis ŠŠ *politinės paramos* išraiškomis laikotarpiu iki 2004 m. galima laikyti patį Lietuvos valstybės pripažinimą ir aktyvius ŠŠ žingsnius, darytus, siekiant Lietuvą įtraukti į tarptautinėje bendruomenėje vykčius procesus, siekiant padėti jai (kaip ir kitoms dviems BV) tapti euroatlantinių bendradarbiavimo organizacijų (NATO ir ES) nare. Būtent, Islandija buvo pirmoji Lietuvą pripažinusi valstybė, Danija - antroji⁵⁶, ŠŠ buvo tarp pirmųjų užsienio valstybių, atidariusių savo ambasadas Vilniuje, taip pat paminėtina, jog Danija buvo pirmoji Vakarų valstybė, kuri 1994 m. pasirašė su Lietuva bevizio režimo sutartį.

Politinį solidarumą nuo pat Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo rodė ir *daugiašalio* ŠŠ bendradarbiavimo institucijos⁵⁷ – pavyzdžiui, kai 1990m. lapkritį Šiaurės Tarybos Prezidiumas nusiuntė delegaciją į Taliną, Rygą ir Vilnių oficialiai inicijuoti kontaktus su BV parlamentariais (kurie tuo metu dar reprezentavo sovietų valdžią), pagrindinis šio vizito tikslas buvo parodyti Šiaurės šalių solidarumą su BV nepriklausomybės siekais⁵⁸. Vėliau, visu laikotarpiu iki trijų BV narystės ES ir NATO 2004 m., ŠŠ buvo aktyvios šių valstybių euroatlantinės integracijos siekio rėmėjos - tai jos darė tiek vienašališkai (pavyzdžiui, 2001 m. ES pirmininkavusios Švedijos atstovai ES išplėtimą trimis BV įvardijo kaip „patį svarbiausią ES uždavinį, kurį ji turinti atlikti šiandien“ ir kaip „istorinės reikšmės galimybę“⁵⁹, svarbu akcentuoti, jog būtent Švedijos pirmininkavimo ES metu buvo nuspręsta visas tris BV vienu metu priimti į ES., tiek daugiašališkai (pavyzdžiui, galima paminėti ŠT darytus deklaratyvius pareiškimus dėl BV narystės ES, Nicos viršūnių susitikime 2000m. ŠŠ ministrų pirmininkų aktyvų „Baltijos klausimo“ eskalavimą).

Svarbi buvo ir *praktinė - materialinė* ŠŠ suteikta *pagalba* (nors ši pagalba čia ir įvardijama kaip materialinė – finansinė, tačiau ji svarbi visų pirma dėl „gerosios patirties“ perdavimo aspekto). Tarp dvišalės paramos pavyzdžių galima paminėti Švedijos vykdytą plataus masto programą „Baltijos milijardo fondai“, kuri buvo orientuota į ekonominio augimo, prekybos ir

⁵⁶ Islandija Lietuvą pripažino 1991 vasario 11 d., Danija - 1991 rugpjūčio 24 d. Kitos ŠŠ taip pat buvo tarp pirmųjų Lietuvos nepriklausomybę pripažinusių valstybių – Norvegija Lietuvą pripažino 1991 m. Rugpjūčio 24 d., Švedija - 1991m. rugpjūčio 27 d., Suomija – 1991 m. Rugpjūčio 28 d. (*LR Užsienio reikalų ministerijos interneto svetainė* <http://www.urm.lt/index.php?-1065585265> [Žiūrėta 2008 02 15]).

⁵⁷ ŠMT dokumente „Nordic Cooperation in the EU 2003“ teigiama, kad daugiašalių ŠŠ politinio bendradarbiavimo institucijų reiškiamą politinę paramą BV buvo didesnė nei atskirų ŠŠ rodoma parama. (Nordic Council of Ministers, „Nordic Cooperation in the EU 2003.“ 2003, 35. <http://www.norden.org/pub/ebook/2003-761.pdf> [Žiūrėta 2007 10 13]).

⁵⁸ „Cooperation since before the fall of the Berlin Wall.“ *Nordic / Baltic Dialogue*, 2003, 4. <http://www.norden.org/ncba4/uk/dialog-UK.pdf> [Žiūrėta 2007 10 11].

⁵⁹ Annika Bergman, „Adjacent Internationalism: The Concept of Solidarity and Post-Cold War Nordic-Baltic Relations.“ *Cooperation&Conflict*, Vol. 41 (1), 2006, 81. <http://cac.sagepub.com/cgi/reprint/41/1/73> [Žiūrėta 2007 04 04].

investicijų skatinimą⁶⁰ iš viso po Nepriklausomybės atkūrimo iki 2003 m. Lietuva gavo apie 1 milijardą SEK paramos⁶¹. Plati buvo daugiašalė praktinė parama, teikta per daugiašales ŠŠ institucijas⁶². Šio darbo autorei nepavyko rasti tikslių duomenų, kiek lėšų iki 2004 m. Lietuvai skyrė daugiausiai praktinės – materialinės paramos suteikusi daugiašalio politinio ŠŠ bendradarbiavimo institucija – ŠMT, aišku tik tiek, kad nuo paskutinio XX amžiaus dešimtmečio pradžios iki 2004 m. bendradarbiavimui su vadinamaisiais „kaimyniniais regionais“ (trimis BV ir Šiaurės Vakarų Rusija) kasmet buvo skiriama apie 20 % ŠMT biudžeto⁶³. (Apie ŠŠ paramą Lietuvai karinio bendradarbiavimo srityje atitinkamai rašoma 4.1 šio darbo skyriuje „*Lietuvos ir ŠŠ karinis bendradarbiavimas iki 2004 m.*“).

Bendradarbiavimo daugiadimensiškumas Kitas svarbus Lietuvos –ŠŠ bendradarbiavimo iki 2004 m. bruožas – bendradarbiavimo daugiadimensiškumas. Tai reiškia, jog greta dvišalių santykių su ŠŠ plėtojimu Lietuva buvo įsitraukusi į gausybę daugiašalio regioninio bendradarbiavimo formatų, tam tikru mastu persidengiančių tarpusavyje. Šie formatai yra susisteminti K.Paulausko sudarytoje lentelėje⁶⁴ (žr. lentelę nr. 1.)

Lentelė nr. 1 Bendradarbiavimo formatai Baltijos jūros regione

FORMATAS (įsteigimo metai)	ORGANIZACIJA	DARBOTVARKĖ	DALYVIAI
BJVT – Baltijos jūros valstybių taryba (1992)	Tarpvyriausybė organizacija.	Visos regioninio bendradarbiavimo sritys, išskyrus gynybą.	Baltijos šalys, Šiaurės šalys, Vokietija, Lenkija, Rusija, ES Komisija.
ŠD – Šiaurės dimensija (1997)	Nevyriausybini bendradarbiavimas.	Dauguma regioninio bendradarbiavimo sričių, išskyrus	Baltijos šalys, Šiaurės šalys, Vokietija, Lenkija,

⁶⁰ Pirmoji šio projekto dalis truko 1996-1998 m., antroji – 1999-2003 m. („Estonia and Sweden.“ *Estijos ambasados Švedijoje interneto svetainė*. http://www.estemb.se/estonia_and_sweden [Žiūrėta 2008 03 21]).

⁶¹ „Lietuva ir Švedija.“ *Švedijos ambasados Lietuvoje interneto svetainė*. http://www.swedenabroad.com/Page_42107.aspx [Žiūrėta 2008 04 03].

⁶² ŠT teiktą paramą galima skirstyti į *tiesioginę paramą* Lietuvos ir kitų BV integracijai į ES (kaip ŠT vykdytas BV administracinių ir teisinių sistemų adaptavimo prie ES standartų, valstybės tarnautojų apmokymo darbai su ES dokumentacija, derybų ir vertimo į gūdžių tobulinimo programos ir pan.) ir *netiesioginę paramą*, skirtą Kopenhagos kriterijų atitikimui (kaip ŠT vykdytos mokytojų, žurnalistų apmokymo, naujų metodų suaugusiųjų mokyme, parlamentarų, valstybės tarnautojų, studentų, mokytojų ir tyrėjų stipendijų programos). (Bergman, 83-84).

⁶³ „Nordic Cooperation in the EU 2003“, 35.

⁶⁴ Kęstutis Paulauskas, *The Baltics: from nation states to member states*. Occasional Paper, No 62. Paris: The European Union Institute for Security Studies, February 2006, 24. <http://aei.pitt.edu/6096/01/occ62.pdf> [Žiūrėta 2007 04 26].

		gynybą.	Rusija, ES Komisija.
Šiaurės Europos iniciatyva – NEI (1997)	Nevyriausybinis bendradarbiavimas.	2003 m. ją pakeitė E-PINE.	Baltijos šalys, Šiaurės šalys, JAV ir Rusija.
Sustiprinta partnerystė Šiaurės Europoje – E-PINE (2003)	Nevyriausybinis bendradarbiavimas.	Saugumo per bendradarbiavimą politika, gyvybinga ekonomika, sveika visuomenė.	Baltijos šalys, Šiaurės šalys ir JAV.
NB+1 – Šiaurės-Baltijos šalys ir JAV (2002)	Neformalūs gynybos pareigūnų susitikimai.	Bendradarbiavimas gynybos srityje.	Baltijos šalys, Šiaurės šalys ir JAV.
BALTSEA – Paramos Baltijos šalių saugumui forumas (1997)	Gynybos pareigūnų susitikimai.	Paramos Baltijos šalims koordinavimas. Baigėsi 2005 metais.	17 valstybių (įskaitant Šiaurės ir Baltijos šalis).
NB8 – Šiaurės-Baltijos šalių aštuonetas (1992)	Tarpvyriausybinis bendradarbiavimas.	Bendradarbiavimas daugelyje sektorių.	Baltijos šalys, Šiaurės šalys.
NB6- Šiaurės-Baltijos šalių šešetasis (2004)	Tarpvyriausybinis bendradarbiavimas.	Politikos ES viduje koordinavimas.	Baltijos šalys, Švedija, Suomija, Danija.

Šaltinis: Paulauskas, 24.

Aptartini svarbiausi iš šių formatų. Oficialaus tarpvyriausybinių ŠŠ ir BV bendradarbiavimo formato - **NB8** (*angl. Nordic Baltic Eight*) – pradžia žymėjo 1992 m., kai prasidėjo kasmetiniai Šiaurės ir Baltijos valstybių ministrų pirmininkų susitikimai, kurie 1993 m. buvo papildyti kasmetiniais užsienio reikalų ministrų susitikimais (svarbu pažymėti, kad iki 2000 m. Middelfarte (Danija) įvykusio Šiaurės ir Baltijos valstybių užsienio reikalų ministrų susitikimo šis bendradarbiavimo formatas buvo vadinamas „5+3“ pavadinimu. Minėtojo susitikimo metu buvo nuspręsta šį formatą pervardinti į „Šiaurės-Baltijos aštuoneta“ (NB8), kas turėjo žymėti bendradarbiavimo poslinkį bendradarbiavimo labiau lygiais pagrindais link). Taip pat svarbu pažymėti tai, jog NB8 bendradarbiavimas vyko ir tebevyksta *daugeliu lygmenų* – susitikimai vyko ne tik ministrų, bet ir žemesniais lygmenimis, pavyzdžiui, užsienio politikos srityje reguliariai susitikdavo (ir tebesusitinka) ministerijų sekretoriai, politikos direktoriai, užsienio

reikalų ministerijose dirbantys įvairių sričių ekspertai. Šį bendradarbiavimą galima „skaidyti“ ir vertikaliomis dimensijomis, t.y., jis vyko ir vyksta daugeliu „šakinių“ sričių (žemės ūkio, gynybos, švietimo, teisingumo, socialinių reikalų, aplinkos, finansų, susisiekimo ministerijų vadovų susitikimai) ⁶⁵. Tai, jog šiuo formatu bendradarbiavimas vyko tokiais įvairiais lygmenimis, formatui priklausančioms valstybėms leido palaikyti intensyvų politinį dialogą, taip pat – plėtoti praktinį bendradarbiavimą. Svarbią koordinacinę funkciją šiame formate atliko ŠMT.

Kitas svarbus regioninio bendradarbiavimo formatas, kuriame Lietuva dalyvavo kartu su ŠŠ – **Baltijos jūros valstybių taryba (BJVT)**, įkurta 1992 m. ⁶⁶. Įkuriant šią tarpvyriausybinių bendradarbiavimo organizaciją, pagrindinis dėmesys buvo skiriamas naujųjų demokratijų konsolidacijai, tačiau veiklos sritys greitai buvo papildytos aplinkosauga, sveikatos apsauga, transportu, energetika, kova su organizuotu nusikalstamumu ir pan. Šiandien BJVT veikla apėmia visas tarpvyriausybinių bendradarbiavimo Baltijos jūros regione sritis, išskyrus karinę gynybą ⁶⁷.

Sustiprinta partnerystė Šiaurės Europoje (E-PINE), iki 2003 m. – Šiaurės Europos iniciatyva, NEI) ir **Šiaurės dimensijos iniciatyva** ⁶⁸ savo esme yra panašios iniciatyvos – jų darbotvarkėje dominuoja klausimai, kurie priskirtini išimtinai „minkštosios“ galios sektoriui, tuo tarpu „kietojo“ saugumo aspektai (karinės-politinės sąveikos problematika) nepatenka į šių iniciatyvų darbotvarkę. Iš esmės sutampant šių iniciatyvų turiniui (įvairiais daugiašaliais projektais siekiant stiprinti „minkštąjį“ saugumą Šiaurės rytų Europoje- Šiaurės vakarų Rusijoje), skiriasi šių projektų iniciatoriai (NEI (E-PINE) buvo JAV projektas, o Šiaurės Dimensija – ES projektas ⁶⁹).

Apie lentelėje minimą dar prieš ES plėtrą sukurtą NB6 formatą, bus kalbama 3.2.5 šio darbo skyrelyje „Lietuvos (Baltijos valstybių) bendradarbiavimas su Šiaurės šalimis ES lygmenyje“.

⁶⁵ „Nordic-Baltic Cooperation.“ *Estijos užsienio reikalų ministerijos interneto svetainė*. http://www.vm.ee/eng/kat_202/1002.html [Žiūrėta 2008 02 04].

⁶⁶ BJVT narės – 3 Baltijos valstybės (Lietuva, Latvija ir Estija), 5 Šiaurės šalys (Danija, Suomija, Švedija, Norvegija, Islandija), Vokietija, Lenkija, Rusijos Federacija ir Europos Komisija.

⁶⁷ „Regioninis bendradarbiavimas.“ *LR užsienio reikalų ministerijos interneto svetainė*. <http://www.urm.lt/index.php?-1079159666> [Žiūrėta 2008 02 15]).

⁶⁸ Šiaurės dimensijos iniciatyvą 1997 m. pasiūlė Suomija, nuo 1998 m. ši iniciatyva tapo oficialia ES politikos dalimi. Šiaurės dimensija laikytina jau iki tol Baltijos jūros regione egzistavusių institucijų koordinatorė, derinančia BJVT ir ES programų finansavimą. ŠD veikloje didžiausias dėmesys yra skiriamas ekonominėms, socialinėms ir aplinkosaugos problemoms (Grażina Miniotaitė, „Tapatybės paieškos šiuolaikinėje Lietuvos užsienio politikoje: tarp Šiaurės ir Rytų dimensijų. Kn. Gediminas Vitkus (atsakingasis redaktorius), *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2004*. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, 2005, 88).

⁶⁹ Jonas Daniliauskas, Tomas Janeliūnas, Laurynas Kasčiūnas et al., *Šiaurės šalių strateginė svarba Lietuvai*. Vilnius: Eugrimas, 2005, 44.

3.2 Lietuvos – ŠŠ politinio bendradarbiavimo tendencijos po 2004 m.

3.2.1 Dvišalių santykių raida

Kalbant apie politinių dvišalių Lietuvos – ŠŠ santykių pokyčius po 2004 m., svarbu akcentuoti keletą dalykų. Pirma, ŠŠ iš esmės nutraukė iki plėtros Lietuvai (ir kitoms BV) teiktą dvišalę pagalbą. Pavyzdžiui, Švedija nutraukė iki plėtros Lietuvai teiktą paramą per „Baltijos milijardo fondų“ programą⁷⁰. Tiesa, paramą buvo numatyta nutraukti laipsniškai - dar 2002 m. birželio mėnesį Švedijos vyriausybė buvo priėmusi sprendimą, kad pagrindinė neatlygintino finansavimo bendradarbiavimo dalis turėtų palaipsniui mažėti, o Švedijos parama tuo laikotarpiu turėtų būti orientuojama į Lietuvos ir ES institucijų suderinimą⁷¹. ES nepriklausančios Norvegija ir Islandija ir po 2004 m. išliko paramos BV teikėjomis, tačiau po ES plėtros paramą jos teikia, naudodamosi naujais instrumentais – per daugiašalį Europos Ekonominės Erdvės mechanizmą (Norvegija, Islandija ir Lichtenšteinas) ir Norvegijos finansinį mechanizmą⁷².

Kitas svarbus po 2004 m. dvišaliuose santykiuose išryškėjęs poslinkis – dėmesio naujosios rytinėms ES kaimynėms sustiprėjimas (apie bendras Lietuvos – ŠŠ iniciatyvas rytinėje ES kaimynystėje bus kalbama 3.2.6 šio darbo skyrelyje „Lietuvos – ŠŠ politinis bendradarbiavimas: rytinis vektorius“).

3.2.2 Daugiašalio bendradarbiavimo pokyčių projektavimas

Svarbu pabrėžti tai, jog tiek prieš, tiek po 2004 m. politiniuose sluoksniuose ir ekspertų atsiliepimuose buvo akcentuojama, jog aptartieji daugiašalio Lietuvos-ŠŠ politinio bendradarbiavimo bruožai turės būti modifikuojami. Pavyzdžiui, anot Kęstučio Paulausko, daugybė regioninio bendradarbiavimo formatų, kuriuose iki 2004 m. „dvigubos“ plėtros dalyvavo Lietuva ir ŠŠ, buvo naudingi eurointegraciniais tikslams pasiekti, tačiau po plėtros

⁷⁰ Laikotarpiu nuo Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo iki 2003 m. (kai baidėsi antroji „Baltijos milijardo fondų“ dalis) Švedija Lietuvai suteikė daugiau nei 1 mlrd. SEK paramos („Lietuva ir Švedija“).

⁷¹ „Lietuva ir Švedija“.

⁷² Stodama į ES, Lietuva prisijungė ir prie Europos ekonominės erdvės. 2004 m. gegužės 1 d. įsigaliojo susitarimas, įtvirtinęs daugiašalį EEE finansinį mechanizmą (lėšos iš Norvegijos, Islandijos ir Lichtenšteino) ir dvišalį Norvegijos finansinį mechanizmą. („Europos Ekonominės Erdvės parama.“ *LR Finansų ministerijos interneto svetainė*. <http://www.finmin.lt/web/finmin/eeagrants> [Žiūrėta 2008 04 16]). Pagal daugiašalį EEE finansinį mechanizmą 2004 - 2009 m. laikotarpiui Lietuvai yra skiriama 27 mln. EUR paramos, pagal Norvegijos finansinį mechanizmą 2004 - 2009 m. laikotarpiui 40,257 mln. EUR. Sritys, kurioms galima kreiptis dėl paramos – subalansuota plėtra, Europos kultūros paveldo išsaugojimas, žmogiškųjų išteklių plėtra, akademiniai tyrimai, regioninė politiko ir bendradarbiavimas abipus sienos ir pan. („Apie EEE paramą.“ *LR Finansų ministerijos interneto svetainė*. <http://www.finmin.lt/web/finmin/eeagrants/apie> [Žiūrėta 2008 04 16])

narystei ES ir NATO reikalaujant vis daugiau atitinkamų Lietuvos institucijų laiko, žmogiškųjų ir energijos resursų, Lietuva (ir kitos BV) objektyviai nebegalės skirti dėmesio tiek daug formatų, tad turės juos prioretizuoti, prieš tai įvertinusi jų naudingumą. Pasak K.Paulausko, būtų tikslinga koncentruotis ties NB8 ir NB6 formatais, kaip tinkamiausiais interesų ES ir NATO lygmenimis įgyvendinimui⁷³. Turint omenyje tai, kad NB8 prieš 2004 m. buvo laikytinas svarbiausiu BV-ŠŠ daugiašalio bendradarbiavimo formatu bei po 2004 m. buvo intensyviausiai akcentuojama jo svarbą, ir tai, jog šio darbo autorės kalbintas URM pareigūnas NB8 įvardijo kaip efektyviausią, prioritetinį BV – ŠŠ politinio bendradarbiavimo formatą po 2004 m. ES plėtros⁷⁴, čia bus aptariamos būtent šiame formate prieš 2004 m. projektuotos ir po 2004 m. vykusios bendradarbiavimo tendencijos.

BV-ŠŠ politinio bendradarbiavimo perspektyvos NB8 formatu buvo projektuojamos labai aiškiai – prieš ES plėtrą ir iš karto po jos šios perspektyvos buvo formuluojamos „koordinacinės“ NB8 bendradarbiavimo institucijos – ŠMT dokumentuose⁷⁵.

Dar prieš ES plėtrą sudarytame ŠMT dokumente „Nordic Cooperation in the EU 2003“ buvo numatyta, kad:

- Kartu su BV naryste ES turėjo pasibaigti asimetrinio, pagalbos teikimu charakterizuojamo BV-ŠŠ bendradarbiavimo fazė, kuri turėjo pareiti į *lygiateisio bendradarbiavimo fazę*⁷⁶.
- ŠŠ politinį bendradarbiavimą raginama išplėsti trimis BV, tokiu būdu užtikrinant, kad po ES plėtros bus užtikrinti tiek ŠŠ, tiek BV interesai⁷⁷.
- Numatoma, jog bendradarbiavimas turi būti labiau koncentruojamas ties nedideliu skaičiumi svarbiausių sričių. Numatoma bendradarbiavimą koncentruoti ties „sektoriniu“ bendradarbiavimu, konkrečių partnerysčių įgyvendinimu, siekiant vengti įvairių programų „persidengimo“ [t.y., kalbama apie bendradarbiavimo optimizavimą, jo pavertimą „labiau praktiniu“ – M.B.]
- *Bendradarbiavimo su BV pobūdis turi kisti laipsniškai*, parama BV turi būti mažinama, atsižvelgiant į ekonominį BV pajėgumą finansuoti bendrus projektus.
- *Numatoma BV galimybė dalyvauti ŠŠ bendradarbiavimo institucijų darbe, jei BV tam rodys suinteresuotumą.*

⁷³ Paulauskas, 40.

⁷⁴ Interviu su URM pareigūnu

⁷⁵ ŠMT neretai yra įvardijama kaip procesus NB8 formatu koordinuojanti institucija – pats NB8 formatas yra neinstitucionalizuotas.

⁷⁶ „Nordic Cooperation in the EU 2003“ 35.

⁷⁷ Ten pat.

- Nutraukiant paramos projektus BV, lygiagrečiai numatoma stiprinti ŠMT pagalbą Šiaurės vakarų Rusijos regionui⁷⁸.

Konkrečiau BV-ŠŠ politinio bendradarbiavimo perspektyvos buvo modeliuojamos jau po ES plėtros – 2005 m. ŠMT priimtose „ŠMT bendradarbiavimo su Estija, Latvija ir Lietuva gairėse 2006-2008 m.“⁷⁹:

- Teigiama, jog po BV įstojimo į ES, pakito ŠŠ-BV bendradarbiavimo pobūdis: į pagalbos teikimą orientuotas bendradarbiavimas buvo pakeistas *platesne lygiateise politine partneryste, paremta abipusiškumo principu*. Nustatyta bendra BV-ŠŠ atsakomybė (politinė, administracinė, finansinė) už vykstančius bendradarbiavimo projektus.
- Panaikinama BV galimybė kreiptis dėl finansavimo į specialią Šiaurės šalių kaimyninių regionų programą, numatyta, jog kiekviena iš dalyvaujančių šalių pati padengs savo išlaidas arba bendru sutarimu kitaip pasidalins išlaidas, tuo tarpu *grynai pagalbos teikimu charakterizuojami projektai bus užbaigti* (tiesa, yra numatomas trejų metų pereinamasis laikotarpis).
- Numatyta, jog pagrindinį principą, pagal kurį iki šiol vyko bendradarbiavimas (kai ŠMT savo projektuose tris BV traktavo kaip „vientisą darinį“) reikia keisti *lankstesne prieiga*, kai į Baltijos valstybes žiūrima individualiai, atsižvelgiant į specifinius jų interesus (tačiau visiškai neatmetant bendradarbiavimo su BV kaip „vientisu dariniu“ principo).
- ŠMT bendradarbiavimą su BV svarbu koncentruoti tose srityse, kur jis gali duoti *pridėtinės vertės* prie dvišalio bendradarbiavimo ir bendradarbiavimo ES rėmuose. Institucinis tokio bendradarbiavimo pagrindas – NB8 susitikimai ministerijų ir vyresniųjų pareigūnų lygmenyje.
- Numatytos *įvairios bendradarbiavimo formos* – nuo politikos koordinavimo iki didesnių finansinių resursų reikalaujančių, kelerius metus trunkančių programų, vykdomų tarp „šakinių“ ministerijų. Rekomenduojama prioritetinėmis laikyti tas sritis, kuriose jau vyksta sėkmingos bendradarbiavimo iniciatyvos bei tas sritis, kuriose yra bendri interesai⁸⁰.

⁷⁸ „Nordic Cooperation in the EU 2003“, 35-37.

⁷⁹ Nordic Council of Ministers, „Guidelines for the Nordic Council of Minister’s co-operation with Estonia, Latvia and Lithuania 2006-2008.“ *Šiaurės Ministrų Tarybos interneto svetainė*, 2004, 1-5.
<http://www.norden.org/pub/miljo/naer/uk/US2004448.pdf> [Žiūrėta 2008 01 30].

⁸⁰ Kaip sritys, kuriose ŠMT turi ypatingą interesą bendradarbiauti, nurodyta: bendradarbiavimas naujosios ES sienos pasienio regionuose, bendradarbiavimas tyrimų, inovacijų ir švietimo srityj, bendradarbiavimas IT, socialinių ir sveikatos reikalų (kova prieš narkotikų platinimą ir pan), aplinkosaugos ir subalansuotos plėtros srityje, „Guidelines for the Nordic Council of Minister’s co-operation with Estonia, Latvia and Lithuania 2006-2008.“, 4.

- Kaip pagrindiniai bendradarbiavimo instrumentai numatyti bendri projektai, mainų programos, keitimasis informacija, bendradarbiavimas ŠŠ institucijų viduje.
- Akcentuota, jog *ŠŠ-BV bendradarbiavimas ES ir EEE plotmėje neturi būti suvokiamas kaip bloką kūrimas ES viduje*⁸¹.

Apibendrinant galima teigti, jog dar prieš 2004 m. ES plėtrą ŠMT projektavo būsimojo bendradarbiavimo su BV pobūdį, kuris buvo sukonkretintas greitai po ES plėtros. Kaip svarbiausius šių „projektų“ akcentus galima išskirti *ėjimą lygiateisės politinės partnerystės link* (žymimą ne tik BV teisės dalyvauti bendrose ŠŠ institucijose, bet ir pareigos prisiimti atitinkamą (tame tarpe – ir finansinę) atsakomybę), *būsimojo bendradarbiavimo kūrimą ant sėkmingos ŠŠ-BV bendradarbiavimo patirties pamatų, bendradarbiavimo optimizavimą, naujo bendradarbiavimo forumo – bendradarbiavimo ES „rėmuose“ išnaudojimą.*

Aptariant konkrečius daugiašalio BV-ŠŠ politinio bendradarbiavimo pokyčius po 2004 m. ES plėtros, dėl ribotos darbo apimties bus analizuojami šie NB8 formatu numatyti bendradarbiavimo aspektai: *ėjimas bendradarbiavimo lygiais pagrindais link* (bendri Lietuvos – ŠŠ projektai, vykdomi ŠMT rėmuose bei Lietuvos narystė ŠŠ regioninio bendradarbiavimo institucijose), Lietuvos bendradarbiavimas su ŠŠ ES plotmėje ir Lietuvos bendradarbiavimo su ŠŠ „rytinis vektorius“ (svarbu paminėti, jog kai kurie iš šių aspektų yra itin glaudžiai susiję su dvišalio Lietuvos – ŠŠ politinio bendradarbiavimo iniciatyvomis, tad čia bus kalbama ir apie dvišalio Lietuvos – ŠŠ politinio bendradarbiavimo tendencijas), bus paliesta ir išorinė Lietuvos (BV) – ŠŠ bendradarbiavimą palaikanti dimensija.

3.2.3 NB8 formato reikšmė po 2004 m. ES plėtros, ŠMT projektų finansavimas

Anot kalbinto URM pareigūno, po 2004 m. ES plėtros bendradarbiavimas NB8 formatu vyksta įvairiais lygmenimis – vyksta daug politinių susitikimų (pavyzdžiui, politinio bendradarbiavimo užsienio politikos koordinavimo srityje vyksta premjerų užsienio reikalų ministrų, URM valstybės sekretorių, politikos direktorių susitikimų) ir praktinio bendradarbiavimo iniciatyvų⁸². Būtent susitikimų reguliarumo (o ne institucine) prasme šis bendradarbiavimas gali būti laikomas labai struktūruotu. URM pareigūno nuomone, po ES plėtros atsiradus naujai bendradarbiavimo platformai, į ją persikėlė daugiau praktinio

⁸¹ Pažymima, jog toks bendradarbiavimas yra natūralus, kadangi mažos, tame pačiame geografiniame regione esančios valstybės dažnai turi bendrų tikslų, netgi jei jos nėra susietos institucionalizuotų santykių. (“Guidelines for the Nordic Council of Minister’s co-operation with Estonia, Latvia and Lithuania 2006-2008.“, 2).

⁸² Interviu su URM pareigūnu.

bendradarbiavimo, vykstančio šakinių ministerijų lygmenyje, tuo tarpu politinio bendradarbiavimo svarba NB8 formatu nesumažėjo – priešingai, šis formatas tampa vis stipresnis. URM pareigūno nuomone, šis stiprėjimas didžia dalimi vyksta todėl, kad aukščiausio lygmens politikos formuotojai kas keletą metų duoda politinį nurodymą daugiašalio ŠŠ bendradarbiavimo institucijoms BV įtraukti į vis platesnį politinį bendradarbiavimą. Pareigūno teigimu, galimas daiktas, kad paskutinis toks nurodymas buvo duotas prieš keletą metų (t.y., iškart po ES plėtros) kadangi pastaraisiais metais ŠŠ iniciavo daug bendradarbiavimo iniciatyvų⁸³

Visgi nors kalbintas URM pareigūnas vienareikšmiškai akcentavo bendradarbiavimo NB8 formatu nuolatinį stiprėjimą po 2004 m., šių pokyčių jis neįvardino kaip lūžio taško – anot jo, vykę pokyčiai buvo laipsniški, kokybiniai, jiems ŠŠ rengėsi jau nuo ankstyvųjų politinio bendradarbiavimo su BV etapų. Anot šio pareigūno, toks laipsniškumas yra natūralus, kadangi ŠŠ politikų mentalitetui nėra būdinga imtis staigių pokyčių – jiems yra ruošiamasi ilgai, o vykdomi jie yra nuosekliai⁸⁴.

Anot URM pareigūno, pats didžiausias po ES plėtros įvykęs Lietuvos ir ŠŠ daugiašalio politinio bendradarbiavimo pokytis – tai, jog daugiašaliu ŠMT formatu Lietuvoje įgyvendinamiems projektams teikiama parama laipsniškai mažėja - tai ryšku nuo 2006 m., kai buvo pradėtos taikyti „ŠMT bendradarbiavimo su Estija, Latvija ir Lietuva gairės 2006-2008 m.“⁸⁵. URM pareigūno teigimu, nepaisant deklaracijų, kad iš paramos gavėjų BV tampa lygiavertėmis partnerėmis, daugelis ŠMT vykdomų daugiašalių programų ir toliau iš inercijos tęsiasi vienpusiškai finansuojamos ŠŠ. Tuo tarpu Lietuva ir kitos dvi BV yra laipsniškai įtraukiamos į abipusiškai finansuojamas vadinamasias „mobilumo programas“⁸⁶. Tokia tendencija ryškiausia yra švietimo programų srityje, ryškiausiu to pavyzdžiu galima laikyti Lietuvos, Latvijos ir Estijos, kaip lygiateisių narių įtraukimą į Nordplus Bendrąją programą nuo

⁸³ Interviu su URM pareigūnu.

⁸⁴ Ten pat.

⁸⁵ Darbo autorei nepavyko surasti tikslių duomenų apie tai, kokia dalis ŠMT biudžeto yra skiriama bendradarbiavimo projektams Lietuvoje įgyvendinti po ES plėtros. Tačiau rasta duomenų apie tai, kokia dalis ŠMT biudžeto tenka bendradarbiavimui su visomis trimis BV (mobilumo programoms) - 2007 m. ji sudarė 8 % metinio ŠMT biudžeto. (Nordic Council of Ministers, „Nordiska ministerrådet – Planer och budget 2008.“ (ANP 2007: 747). Köpenhamn: Nordiska ministerrådet, 2007, 51. <http://norden.org/pub/ovrigt/ovrigt/sk/ANP2007747.pdf> [Žiūrėta 2008 03 12]).

⁸⁶ Tokių mobilumo programų, vykdomų Šiaurės ministrų tarybos Vilniuje pavyzdys – „Sleipnir“ programa, tai - individualių stažuočių rėmimo programa, skirta profesionaliems menininkams, kūrybinės veiklos tikslais vykstantiems į Šiaurės šalis. Šia programa siekiama skatinti Lietuvos menininkų domėjimąsi Šiaurės šalimis ir jų kultūrinio gyvenimu. (Šiaurės ministrų tarybos biuro Lietuvoje interneto svetainė.

http://www.norden.lt/index.php?show_content_id=878&proj_id=878&set_lang_id=lt [Žiūrėta 2008 02 20]).

2008 m. pradžios⁸⁷. Kitas pavyzdys - BV įtraukimas į NordForsk projektą (3 BV nuo savęs siunčia vieną stebėtoją)⁸⁸.

Pasak URM pareigūno, Lietuvos įsitraukimas į bendrai su ŠŠ finansuojamus projektus bendradarbiavimui iš tikrųjų suteikia naują kokybę, pakelia jį į aukštesnį lygmenį, kadangi ŠŠ požiūris į jų rengiamuose projektuose dalyvaujančias BV priklauso ne tik nuo pastarųjų įsitraukimo į šiuos projektus aktyvumo, bet ir nuo finansinio prisidėjimo, tad nors ir reikalaujantis papildomų kaštų, toks ėjimas labiau simetriško bendradarbiavimo link, besibaigiančių ŠMT vienašališkai iki šiol finansuojamų projektų pagrindu kuriant bendrai finansuojamus projektus, Lietuvai yra naudingas⁸⁹.

3.2.4 Lietuvos narystė ŠŠ bendradarbiavimo institucijose

Po ES plėtros praėjus 4 metams, Lietuva kol kas priklauso tik vienai ŠŠ bendradarbiavimo organizacijai – Šiaurės investicijų bankui – ŠIB (Lietuvos narystė ŠIB bus plačiau aptariama 5.4 šio darbo skyriuje „*Bendros BV – ŠŠ ekonominės institucijos*“). Tikslinga aptarti ir pagrindinių BV ir ŠŠ daugiašalių politinio bendradarbiavimo institucijų (ŠT ir BA, ŠMT ir BMT) susijungimo galimybės klausimą.

BV narystės ŠT ir ŠMT klausimą (ŠT ir BA, ŠMT ir BMT susijungimo klausimą) prieš ES plėtrą ne kartą eskalavo tiek ŠŠ, tiek BV atstovai. Tokie siūlymai buvo argumentuojami tuo, kad pilnateisė BV narystė ŠŠ politinio bendradarbiavimo institucijoje po ES plėtros sukurtų bendrą konsultacinį ŠŠ ir BV forumą už ES ribų, todėl tai tikslinga padaryti dar prieš plėtrą⁹⁰. Tokios

⁸⁷ „Nordplus Bendroji programa“ (*angl. NordPlus Framework Programme*) yra svarbiausia ir didžiausia Šiaurės šalių švietimo ir mokslo rėmimo programa, kurios metų biudžetą sudaro 64 mln. Danijos kronų (apie 30 mln. litų). Pagal šią programą yra teikiama parama įvairioms švietimo, mokymosi visą gyvenimą programoms programų dalyviams iš 8 joje dalyvaujančių šalių (5 ŠŠ ir 3 BV). Ši programa siekia, jog būtų gerinama švietimo ir mokslo kokybė bei diegiamos inovacijos. Programa taip pat siekia skatinti ilgalaikį švietimo institucijų bendradarbiavimą, akcentuojant pasikeitimą patirtimi, gerąją praktiką ir pasiektų rezultatų svarbą. Pagrindinės veiklos kategorijos siejamos su mobilumo, projektine ir tinklų veiklomis. Kasmet programoje dalyvauja daugiau nei 10 tūkst. žmonių. (*Nordplus Framework Programme interneto svetainė*. http://www.nordplusonline.org/eng/framework_programme/about_nordplus [Žiūrėta 2008 02 20]; „Baltijos ir Šiaurės šalių švietimo bendradarbiavime - naujos formos.“ *Bernardinai.lt*, 2007 m. gruodžio 20 d. <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/71495> [Žiūrėta 2007 12 20]).

⁸⁸ NordForsk yra ŠŠ tyrimų taryba, veikianti po ŠŠ Švietimo ir tyrimų tarybos skėčiu. NordForsk yra atsakinga už ŠŠ bendradarbiavimą tyrimų ir tyrėjų rengimo srityse (*NordForsk interneto svetainė*. <http://www.nordforsk.org/text.cfm?path=2> [Žiūrėta 2007 12 20]).

⁸⁹ Interviu su URM pareigūnu

⁹⁰ Pavyzdžiui, Danijos atstovo, Konservatorių Liaudies partijos nario, L.Barfoed pasiūlymas. („Baltic states on Nordic Council?“ *Nordic News*, 2002 kovo 13d. <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=1819&lang=6> [Žiūrėta 2008 03 14]). Narystės ŠT klausimą 2003m. balandžio 27-30d. Lunde (Švedija) vykusiame 4-ajame ŠT ir BA susitikime eskalavo visų trijų Baltijos valstybių atstovai. BA pirmininkavusi Lietuvos delegacijos BA atstovė G.Purvaneckienė teigė, jog ilguoju laikotarpiu Baltijos valstybės turėtų tapti ŠT narėmis, nes „8 valstybes apimantis parlamentinis organas turėtų didesnę įtaką, nei sudarytas iš 5“, G.Purvaneckienei pritarė Latvijos BA narys M.Pietkevičs ir Estijos delegacijos pirmininkas, buvęs Estijos Užsienio reikalų ministras T.Velliste.

diskusijos konkretaus rezultato nepasiekdavo, ir BV narystės ŠT ir ŠMT klausimas buvo laikomas atviru⁹¹. Po ES plėtros apie BV galimybę dalyvauti ŠŠ politinio bendradarbiavimo institucijų darbe taip pat buvo atsiliepiama skeptiškai⁹². Sprendžiant iš paskutinių ŠŠ politikų komentarų, ŠŠ ir BV politinio bendradarbiavimo institucijų susijungimo tikimybė yra labai maža, antra vertus, ši galimybė vis dar yra paliekama atvira (bent jau deklaratyviai)⁹³. Pačių BV atstovai taip pat pabrėžia, jog BA ir BMT susijungimui ŠT ir ŠMT nėra daug galimybių, be to, toks susijungimas neduotų daug naudos. Kaip 2005 m. balandžio 28 d. Pärnu (Estija) įvykusios penktosios BA ir ŠT bendros sesijos metu pareiškė Estijos užsienio reikalų ministras Urmas Paetas, galima kalbėti tik apie bendradarbiavimo NB8 formatu stiprinimą, tuo tarpu „Pernelyg institucionalizuotos nuolatinės struktūros yra per daug gremėzdžios ir blogai atliepančios šių dienų pasaulio dinamizmą, [...] atitinkamai daug sėkmingiau veikia lanksčios, tinklų pagrindu kuriamos organizacijos“⁹⁴.

Kalbintas LR URM pareigūnas taip pat išreiškė nuomonę, jog šiuo metu sujungti Baltijos ir Šiaurės šalių politinio bendradarbiavimo struktūras būtų netikslinga, kadangi BMT yra tapusi visiškai neefektyvi, tad ją jungti su ŠMT nebūtų prasmės. Be to, bendradarbiavimo institucijų sujungimas pareikalautų didžiulių išlaidų sekretoriato išlaikymui (šuo metu BMT neturi nuolatinio sekretoriato) ir bendrų su ŠMT vykdomų projektų finansavimui. Tai įgyvendinti su daug turtingesnėmis ŠŠ Lietuvai būtų sudėtinga.⁹⁵

(„Mutual interests – now and in the future“, „Baltic perspective,“ *Nordic/Baltic Dialogue*, 2003, 2, 5. <http://www.norden.org/ncba4/uk/dialog-UK.pdf> [Žiūrėta 2007 02 22].).

⁹¹ Pavyzdžiui, 2003 m. balandžio 27-30d. Lunde (Švedija) vykusio 4-ojo ŠT ir BA susitikimo metu ŠT atstovai savo ruožtu galutinai neatmetė narystės ŠT galimybės, tačiau kartu leido suprasti, jog kol kas bus apsiribojama esamais bendradarbiavimo formatais („Mutual interests – now and in the future.“)

⁹² Pavyzdžiui, 2004 m. lapkritį įvykusio BA ir ŠT prezidentų atstovų susitikimo metu ŠT pirmininkas Gabrielis Romanus teigė, kad „artimiausiu metu BA ir ŠT susijungimo nebus“. Susijungimas būtų sudėtingas dėl daugybės skirtumų, esančių tarp BV ir ŠŠ. Be to, susijungimą apsunkintų ir skirtingas BV ir ŠŠ finansavimo potencialas (anot G.Purvaneckienės, „Bendradarbiavimui Šiaurės šalys skiria žymiai didesnę dalį biudžeto nei Baltijos šalys“). („Baltijos ir Šiaurės šalims gali tekti svarbus vaidmuo tolimesniuose ES plėtros etapuose, teigia buvusi Šiaurės Tarybos pirmininkė.“ *Bernardinai.lt*, 2004 m. lapkričio 2 d.. <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/26826> [Žiūrėta 2008 02 02]).

⁹³ Kaip 2008 m. vasarį teigė ŠT generalinis sekretorius Jan-Erik Enestam, svarstydamas, ar Baltijos valstybių narystė ŠIB lygiais pagrindais galėtų būti išplėsta ir į kitas institucijas, kaip ŠT ir ŠMT: „toks susijungimas gali įvykti, tačiau dar ne dabar“. („Erkki Tuomioja looks towards the east.“ *Norden – the top of Europe*, February, 2008. <http://www.norden.org/topofeuropa/index.asp?lang=en-gb&issue=87> [Žiūrėta 2008 03 01]).

⁹⁴ „The development of Baltic – Nordic co-operation has to be effected without excessive institutionalising.“ *Estijos ambasados Švedijoje interneto svetainė*. http://www.estemb.se/estonian_review/aid-435b [Žiūrėta 2008 03 21].

⁹⁵ Interviu su URM pareigūnu.

3.2.5 Lietuvos (Baltijos valstybių) bendradarbiavimas su Šiaurės šalimis ES lygmenyje

Kalbant apie Lietuvos (ir kitų Baltijos valstybių) ir ŠŠ bendradarbiavimą ES formatu (tai buvo svarbiausia nauja plotmė, į kurią po 2004 m. galėjo išsiplėsti daugiašalis Lietuvos (BV) ir ŠŠ politinis bendradarbiavimas) galima skirti dvi tokio bendradarbiavimo dimensijas⁹⁶: 1) *bendradarbiavimas NB6 formatu*; 2) *BV ir ŠŠ europarlamentarų bendradarbiavimas Europos parlamente (EP)*. Kiekviena iš šių dimensijų bus aptarta atskirai.

Bendradarbiavimas NB6 formatu Svarbu akcentuoti tai, jog Lietuvos (ir kitų BV) politinės partnerystės ES kūrimas prasidėjo dar prieš ES plėtrą – 2003m. birželio mėn. ES priklausančios ŠŠ pakvietė BV dalyvauti neformaliose ministrų pirmininkų konsultacijose prieš ES Viršūnių Tarybos ir užsienio reikalų ministrų – prieš ES Bendrųjų Reikalų ir Išorinių Santykių Tarybos (BRIST) susitikimus, taip sukuriant neinstitucionalizuoto bendradarbiavimo formatą –NB6. Šio formato sukūrimas buvo dėsningas, kadangi prieš 2004 m. ES plėtrą tiek BV, tiek ŠŠ atstovai vienareikšmiškai deklaruodavo, jog bendras veikimas ES padėtų stiprinti tiek ŠŠ, tiek BV įtaką ES⁹⁷. Kaip jau minėta, kartu buvo pabrėžiama, jog ŠŠ ir BV ES viduje neturėtų kurti bloką, tad NB6 formatas ir buvo sukurtas kaip neformalus, neinstitucionalizuotas.

NB6 formatu yra aptariami klausimai, kurie figūruoja atitinkamuose ES Viršūnių Tarybos ir BRIST'o susitikimuose⁹⁸. Aptariant tokius klausimus, NB6 formatas Lietuvai ir kitoms į jį įeinančioms valstybėms yra funkcionalus bent dėl keleto priežasčių. Šio formato plotmėje šalys informuoja vienos kitas, kokių pozicijų ketina laikytis per susitikimus (*informacijos sklaidos funkcija*) bei leidžia atitinkamai tarpusavyje derinti pozicijas, tam, kad, laikantis vieningų pozicijų ir derantis dėl jų kitų ES valstybių kontekste, didėtų sėkmės tikimybė (*koordinacijos ir*

⁹⁶ Dimensijos išskirtos šio darbo autorės

⁹⁷ Šio darbo įvade jau buvo minėta, jog ketvirtojo BA ir ŠT susitikimo Lunde metu (2003m. balandžio 27-30d.) ŠŠ ir BV atstovai pabrėžė, jog „ES plėtra [...], atvers naują puslapį Šiaurės ir Baltijos valstybių [...] bendradarbiavime. Sąjungos augimas pabrėžia sustiprinto regioninio bendradarbiavimo poreikį“ todėl „reikia imtis bendrų veiksmų, siekiant užtikrinti mažųjų valstybių įtaką Sąjungoje“. („Nordic Baltic Parliamentary Cooperation Towards New Challenges – Joint statement.“).

⁹⁸ Sprendžiant pagal po 2004 m. pasirodžiusius pranešimus, pagrindinės temos, kurios buvo aptariamoms NB6 formatu, buvo su energetika susiję klausimai (Baltijos valstybių energetinės izoliacijos problema, energetinių jungčių klausimas, energijos tiekimo patikimumas ir pan), ES santykiai su Rusija (dažniausiai būdavo sutariama dėl vieningos ES pozicijos santykiuose su Rusija, tame tarpe - su Rusija, kaip energetinių išteklių tiekėja - būtinybė), tolimesnės ES plėtos perspektyvos (šiuo klausimu NB6 valstybės pasisakydavo teigiamai), ES ekonominio konkurencingumo didinimas, santykiai su kitomis rytinėmis ES kaimynėmis (pavyzdžiui, Ukraina) ir pan. (Tokių susitikimų pavyzdžiai - „Briuselyje susitiko Šiaurės ir Baltijos vyriausybės vadovai.“ *BNS*, 2004 m. lapkričio 16 d. <http://terminal.bns.lt/archiveNewsBody.jsp> [Žiūrėta 2008 02 20]; „Reikjavike aptarti aktualūs regiono klausimai.“ *BNS*, 2005 m. spalio 25 d. <http://terminal.bns.lt/archiveNewsBody.jsp> [Žiūrėta 2008 02 20]; „Šiaurės ir Baltijos valstybių premjerai laikosi vieningos pozicijos dėl Europos energetikos politikos.“ *BNS*, 2006 m. kovo 23 d. <http://terminal.bns.lt/archiveNewsBody.jsp> [Žiūrėta 2008 02 20]; „Briuselyje Baltijos ir Šiaurės šalių premjerai tarėsi aktualiais klausimais.“ *BNS*, 2007 m. kovo 8 d. <http://terminal.bns.lt/archiveNewsBody.jsp> [Žiūrėta 2008 02 20] .)

struktūrinės galios didinimo funkcija). Tai pat šis formatas atlieka ir *tarpusavio pasitikėjimo kūrimo ir palaikymo* tarp jam priklausančių šalių *funkciją* - pasak Švedijos Karalystės Nepaprastosios ir įgaliotosios ambasadorės Lietuvoje Malin Kärre, prieš svarbius ES susitikimus informuodamos apie savo ketinimus, NB6 formato šalys užtikrina vienos kitas, jog "nepuls iš už nugaros"⁹⁹.

Tačiau svarbu akcentuoti ir tai, kad pats diskusijų buvimo ir pozicijų derinimo faktas savaime nereiškia, jog visais atvejais šis derinimas būna sėkmingas ir formatui priklausančių valstybių pozicijos sutampa. Pavyzdžiui, pasak M.Kärre, su Švedija Lietuva (ir kitos Baltijos valstybės) NB6 formatu sėkmingai bendradarbiauja „energetikos, santykių su Rusija ir kitomis rytinėmis ES kaimyninėmis valstybėmis, Lisabonos strategijos klausimas, šiek tiek – klimato kaitos srityje.“ Tuo tarpu dėl ES bendrosios žemės ūkio politikos šios valstybės laikosi skirtingų pozicijų¹⁰⁰.

Kalbant apie konkrečius NB6 formatu pasiektus Lietuvai naudingus rezultatus, galima paminėti tai, jog bendradarbiavimas šiuo formatu su ŠŠ (konkrečiai – su Švedija) daug prisidėjo prie to, kad Lietuvai pavyktų išsiderėti, kad Lyčių lygybės institutas būtų kuriamas Vilniuje¹⁰¹.

BV ir ŠŠ europarlamentarų bendradarbiavimas Kalbant apie Lietuvos ir ŠŠ bendradarbiavimą paties EP formatu, atkreiptinas dėmesys, kad bendros šių valstybių iniciatyvos yra ryškesnės šiek tiek platesniu nei NB6 valstybių formatu – būtent, EP Baltijos ir Europos tarpfrakcinės darbo grupės formatu, į kurią įeina NB6, kitų prie Baltijos jūros esančių valstybių atstovai, Didžiosios Britanijos atstovai¹⁰².

Itin svarbiu minėtosios grupės veiklos baru laikytina jos narių parengta Europos strategija Baltijos jūros regionui, į kurią buvo perkelta dauguma grupėje svarstyty idėjų bei tikslų. Strategijoje keliami tikslai yra suskirstyti į 4 punktus: ekonomikos, aplinkosaugos, saugumo bei

⁹⁹ „Malin Kärre. Siekiame padaryti pasaulį geresnį.“ .

¹⁰⁰ Ten pat.

¹⁰¹ Ten pat.

¹⁰² Anot Lietuvos europarlamentarės, grupės vicepirmininkės dr. Laimos Andrikienės, šios grupės darbo tikslas yra pakylėti Baltijos jūros problemas, grupės narių atstovaujamos valstybės aktualią darbotvarkę į ES darbotvarkės viršų, pasiekti, kad Baltijos jūra taptų svarbiausia ES jūra, nes grupės narių vertinimu kaip tik prie šios jūros šiuo metu yra sutelktas didžiausias ES augimo potencialas. Baltijos Europos grupė posėdžiauja kartą per mėnesį Strasbūro savaitės metu, ir tuose posėdžiuose yra klausoma pranešimų Baltijos jūros regionui aktualiais klausimais, kviečiami kalbėti EK nariai, aptariama, koks regionui svarbus dokumentas svarstomas EP ir kokios pozicijos reikėtų laikytis ne tik balsuojant plenariniame posėdyje, bet ir kaip ginti regiono pozicijas frakcijų, politinių šeimų posėdžiuose. (Laima Andrikienė, „Baltijos jūros regionas žvelgiant iš Briuselio perspektyvos: ar jis egzistuoja ir kaip jis funkcionuoja?“ Pranešimas, skaitytas Šiaurės ministrų tarybos biuro Lietuvoje organizuotame seminare „Integracija ir identitetas Baltijos jūros regione: Šiaurės šalių ir Lietuvos bendradarbiavimui - penkiolika metų“. Vilnius, 2006 m. gegužės 23 d.. [Pranešimas gautas 2008 02 04]).

kultūros ir švietimo sritys. Ekonomikos srityje, siekiant didinti Baltijos jūros regiono konkurencingumą, yra siūloma integruoti regiono valstybių rinkas, gerinti šalies jungiančias transporto sistemas ir pan. Svarbu tai, jog yra siūloma kurti bendrą ekonominę erdvę tarp Rusijos ir ES, Kaliningrado sritį padarant pilotiniu regioninės integracijos su Rusija projektu [Lietuvai tai būtų itin aktualu, turint omenyje vis blogėjančią verslo aplinką Kaliningrade, kur Lietuva yra pagrindinė investuotoja – M.B.]. Taip pat yra deklaruojama, jog Baltijos jūros regionas yra pernelyg priklausomas nuo Rusijos energijos, tad yra būtina diversifikuoti tiekėjus. Saugumo srityje be kita ko yra pabrėžiama, kad „stabilūs ir glaudūs ES ir Rusijos santykiai yra esminiai viso regiono saugumui. ES turi kalbėti vienu balsu su savo kaimynais“. Aplinkosaugos srityje pažymima, kad yra ES reikalingas veiksmų planas Baltijos jūrai išsaugoti, į šį procesą įtraukiant ir Rusiją¹⁰³. Tad šios strategijos įgyvendinimas Lietuvai būtų naudingas, kadangi strategijoje keliami tikslai atitinka Lietuvos užsienio politikos interesus, yra orientuoti į viso regiono „minkštojo“ ir tam tikru mastu – „kietojo“ saugumo užtikrinimą, taip pat – orientuoti į daugiadimensinę regiono integraciją, ką pasiekus, turėtų padidėti visų strategijos įgyvendinime dalyvaujančių valstybių, taigi – ir Lietuvos gerovė.

Šios strategijos likimas kol kas nėra aiškus - ji buvo pristatyta EP, 2006 m. lapkritį ją rengusios grupės nariai paragino Europos Komisiją (EK) strategiją priimti¹⁰⁴. Šiuo metu aktyviausia strategijos apologetė yra Švedija. 2007 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamente, Baltijos ir Europos tarpfrakcinėje darbo grupėje įvykusios diskusijos metu Švedijos ministrė ES reikalams Cecilia Malmström, pareiškė, jog strategijos patvirtinimas bus vienas iš prioritetinių klausimų Švedijos pirmininkavimo ES 2009 metais metu¹⁰⁵. Galima pastebėti ŠŠ ir BV daromus tam tikrus bendrus, bent jau deklaratyvius žingsnius šios strategijos priėmimo link - 2007 m. rugsėjo 16-17 d. Turku įvykusiame NB8 formato užsienio reikalų ministrų susitikime ministrai taip pat nutarė ES paraginti parengti Baltijos jūros regiono strategiją¹⁰⁶.

Kalbant apie Baltijos ir Europos tarpfrakcinės darbo grupės veiklos efektyvumą apskritai, pažymėtina, jog šį efektyvumą yra sudėtinga įvertinti vienareikšmiškai. Švedijos ministrės ES

¹⁰³ „Europe’s Strategy for the Baltic Region.“, 4-5 <http://www.hanse-parlament.eu/mediabig/518A.pdf> [Žiūrėta 2008 03 19].

¹⁰⁴ „Parlamentas ragina priimti Baltijos jūros regiono strategiją.“ *Europos parlamento interneto svetainė*. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20061123STO00264+0+DOC+XML+V0/LT> [Žiūrėta 2008 03 19].

¹⁰⁵ Cecilia Malmström, „An EU strategy for the Baltic Sea region.“ Strasbourg, 2007 m. gruodžio 12 d. Švedijos vyriausybės interneto svetainė. www.sweden.gov.se/sb/d/3211/a/94598 [Žiūrėta 2008 01 12].

¹⁰⁶ „Lietuvos užsienio reikalų ministras ragina Baltijos ir Šiaurės valstybes drauge aktyviau veikti užsienio politikos srityje“ LR užsienio reikalų ministerijos pranešimas spaudai 2008 m. balandžio 16 d. *LR užsienio reikalų ministerijos interneto svetainė*. [Žiūrėta 2008 04 16].

reikalams Cecilios Malmström vertinimu, grupės darbas „yra įspūdingas ir savalaikis“¹⁰⁷. Tuo tarpu Lietuvos europarlamentarė dr.L.Andrikienė šiuo klausimu yra labiau skeptiška – jos vertinimu, grupės nariams „trūksta suvokimo, jog [jie priklauso vienam regionui], kuris veikdamas kaip vienas vienetas galėtų pasiekti daug daugiau. Trūksta [...] veiksmų [...], interesų derinimo. [...] stokojame ir konkrečių veiksmų planų, programų, kurios įgalintų pagilinti regiono integraciją. [...]“¹⁰⁸

3.2.6 Lietuvos – ŠŠ politinis bendradarbiavimas: rytinis vektorius

Po 2004 m. ES plėtros išryškėjo Lietuvos ir ŠŠ rytinio politikos vektoriaus sutaptis – per pirmuosius Lietuvos narystės ES metus susiformavo ir labai išaugo Lietuvos Rytų politikos vektorius, tuo tarpu vieno iš trijų pagrindinių (aktyvių) ŠŠ užsienio politikos vektorių – rytinio vektoriaus¹⁰⁹ epicentras taip pat pasislinko Lietuvos Rytų politikos tikslinių valstybių link, Baltijos valstybėms tampant nebe šio vektoriaus veikimo tikslu, o jo įgyvendinimo „padėjėjomis“.

Kalbant apie šį Lietuvos ir ŠŠ rytinio užsienio politikos vektoriaus sutapimą, tikslinga skirti dvi dimensijas: *dvišalės Lietuvos ir vienos iš ŠŠ iniciatyvos* bei *daugiašalės iniciatyvos* (pažymėtina, jog ši skirtis yra sąlyginė, kadangi daugiašalių projektų „rėmuose“ neretai yra vykdomos ir atitinkamos dvišalės iniciatyvos).

Dvišalės Rytų vektoriaus iniciatyvos Kalbant apie dvišales bendradarbiavimo su naujosiomis rytinėmis ES kaimynėmis iniciatyvas, anot kalbinto URM pareigūno, *Švedija* yra *pagrindinė sąjungininkė*, vykdančią Lietuvos Rytų politiką – bendrą politinių iniciatyvų palaikymo, o ne finansavimo prasme (finansavimo šaltiniai, kurie iki 2004 m. buvo skirti projektams Lietuvoje finansuoti (kaip kad „Baltijos milijardo fondai“), po plėtros buvo perkelti būtent į rytinius kaimyninius ES regionus). Moldova yra pagrindinė valstybė, kurioje Lietuva veikia kartu su Švedija: anot URM pareigūno, „Moldovoje jau apie metus [t.y., nuo 2007 m. – M.B.] vykdoma plati Švedijos ir Lietuvos iniciatyva – rengiamos bendros konferencijos, vykdomos įvairios politinės akcijos“¹¹⁰. Priežastys, kodėl Švedija, teikdama vystomąją pagalbą

¹⁰⁷ Malmström.

¹⁰⁸ Andrikienė.

¹⁰⁹ Daniliauskas, Janeliūnas, Kasčiūnas et al. Išskiria tris pagrindinius (aktyvius) ŠŠ užsienio politikos vektorius: 1) JAV kryptis įtraukiant ir Didžiąją Britaniją (vakarinis vektorius); 2) ES branduolio valstybių kryptis (pietinis vektorius); 3) Rusijos kryptis įtraukiant ir Rytų Pabaltijo valstybes (rytinis vektorius). (Daniliauskas, Janeliūnas, Kasčiūnas et al., 46).

¹¹⁰ Interviu su URM pareigūnu.

Moldovai, bendradarbiavimui renkasi Lietuvą ir kitas BV, yra užfiksuotos „Vystomojo bendradarbiavimo su Moldovos Respublika strategijoje 2007-2011m.“, kur pažymima, kad „Šios [Baltijos – M.B], neseniai pačios perėjimą patyrusios valstybės turi šiai šaliai [Moldovai] atitinkamos svarbios patirties, tad Švedija turėtų siekti tuo pasinaudoti, pavyzdžiui, vystomojo bendradarbiavimo srityje bendradarbiauti su Lietuva, Latvija ir Estija¹¹¹“. Tad Lietuva ir kitos BV Švedijai įgyvendinant jos užsienio politikos tikslus Moldovoje yra reikalingos kaip „gerosios patirties perdavėjos“.

Lietuva su Švedija bendradarbiauja, vykdydamos iniciatyvas ir kitose rytinėse ES kaimynėse, pavyzdžiui, Baltarusijoje - nors Baltarusijai skirtuose projektuose Švedija dalyvauja daugiau kaip ŠMT narė, tačiau kai kuriems iš šių projektų ji skiria ir dvišalę paramą¹¹². Kita sritis – Gruzija. Švedija vienintelė iš ŠŠ dalyvauja „Naujųjų Gruzijos draugų“ iniciatyvoje (2005 m. įkurta grupė siekia euroatlantinių Gruzijos užsienio politikos tikslų įgyvendinimo, Švedija prie grupės prisijungė 2007 m.)¹¹³. Švedija dalyvavo ir nesenoje 5 ES valstybių užsienio (Lietuvos, Latvijos, Lenkijos, Švedijos, Slovėnijos) iniciatyvoje, skirtoje išreikšti politinę paramą Gruzijai, kai 2008 m. gegužės 12 d. minėtųjų valstybių užsienio reikalų ministrai lankėsi Gruzijoje, siekdami tarpininkauti Gruzijos – Rusijos nesutarimuose. Švedija yra pareiškusi norą prisijungti ir prie Demokratinio pasirinkimo bendrijos (kuriai priklauso ir Lietuva), kurios veikla yra suvokiama kaip besiorientuojanti į Rusijos įtakos postsovietinėje erdvėje ribojimą¹¹⁴. Tad bendros Lietuvos – Švedijos veiklos rytinėje ES kaimynystė sfera yra iš tikrųjų plati.

Dėl ribotos darbo apimties čia yra apsiribojama tik dvišalių Lietuvos – Švedijos (kaip svarbiausio Lietuvos sąjungininkės (kitų ŠŠ kontekste), vykdant jos Rytų politiką) iniciatyvų aptarimu.

¹¹¹ „Strategy for development cooperation with the Republic of Moldova January 2007- December 2010.“, 6. *Švedijos vyriausybės interneto svetainė*. <http://www.regeringen.se/content/1/c6/03/29/10/039b0a3f.pdf> [Žiūrėta 2008 01 28]. Pažymėtina, kad tokia nuostata yra įtvirtinta tik šioje Švedijos vystomojo bendradarbiavimo programoje – tokių nuostatų nėra nei savo esme panašioje Švedijos vystomojo bendradarbiavimo su Pietų Kaukazu strategijoje („Strategy for development cooperation with Southern Caucasus January 2006 – December 2009.“ *Švedijos vyriausybės interneto svetainė*. <http://www.regeringen.se/content/1/c6/07/35/39/6b99be10.pdf> [Žiūrėta 2008 01 28]), nei vystomojo bendradarbiavimo su Ukraina strategijoje („Country strategy for Swedish development cooperation with Ukraine January 2005 – December 2008.“. “*Švedijos vyriausybės interneto svetainė*. <http://www.regeringen.se/content/1/c6/06/37/28/9d2e5c9b.pdf> [Žiūrėta 2008 01 28]).

¹¹² Ryškiausias pavyzdys būtų paramos Europos Humanitariniam universitetui (EHU) projektas.

¹¹³ „Naujųjų Gruzijos draugų“ grupę 2005 m. Tbilisyje įkūrė Lietuva, Latvija, Estija, Lenkija, Ukraina, Rumunija, Bulgarija. Vėliau prisijungė Čekijos Respublika ir Švedija – visų šių valstybių užsienio reikalų ministrai pirmą kartą išplėstiniu formatu susirinko Vilniuje 2007 rugsėjo 13-14 dienomis. (Vladimir Socor, „Friends of Georgia hold strategy session in Lithuania.“ *Eurasia Daily Monitor*, 2007 m. rugsėjo 17 d. http://www.jamestown.org/edm/article.php?article_id=2372424 [Žiūrėta 2008 03 18]).

¹¹⁴ Jean-Cristophe Peuch, „Ukraine: Regional Leaders Set Up Community Of Democratic Choice.“ *Radio Free Europe*, 2005 m. gruodžio 2 d. <http://www.rferl.org/featuresarticle/2005/12/045AD9D6-04EA-41AC-9C8E-6501191F1CD8.html> [Žiūrėta 2008 03 12]. Demokratinio pasirinkimo bendrija susikūrė 2005 m. gruodžio 2 d., jai priklauso Ukraina, Gruzija, Lietuva, Latvija, Estija, Makedonija, Rumunija, Moldova, Slovėnija.

Daugiašalės Rytų vektoriaus iniciatyvos Po ES plėtros buvo eskaluojamas daugiašalio ŠŠ bendradarbiavimo bendradarbiavimo su naujaisiais ES rytiniais kaimynais klausimas. 2005 m. ŠT pirmininkavusi Rannveig Guðmundsdóttir, teigė, jog „ES plėtra neturi vesti į naujų pasidalijimo linijų iškilimą, tad pagrindinis Šiaurės-Baltijos šalių bendradarbiavimo uždavinys turėtų būti „tiltų tiesimas“ tarp ES ir Rusijos bei kitų rytinių ES kaimynių“¹¹⁵. Tokias deklaracijas galima interpretuoti taip, kad po 2004 m. „dvigubos“ plėtros saugumo ir stabilumo erdvės plėtra į Rytus nuo naujų NATO ir ES sienų buvo suvokta kaip vienas iš esminių ŠŠ ir BV daugiašalio politinio bendradarbiavimo tikslų. Po 2004 m. vykdyta bendra Lietuvos (ir kitų BV) – ŠŠ veikla parodė, jog tokią plėtrą mėginama vykdyti tiek tarpvyriausybinėmis, tiek tarpparlamentinėmis BV-ŠŠ iniciatyvomis, tiek konkrečiais atskirais ŠMT projektais.

Daugiašalio tarpparlamentinio ŠŠ-BV bendradarbiavimo lygmeniu naujosios ES rytinės kaimynės yra įtraukiamos keletu būdų: yra rengiamos diskusijos apie Rytinių ES kaimynių – Moldovos, Ukrainos, Gruzijos – eurointegracijos perspektyvas, jų demokratizaciją ir ekonominių reformų perspektyvas, į šias diskusijas yra kviečiami pačių rytinių ES kaimynių atstovai¹¹⁶. Taip pat yra aptariamoms Baltarusijos demokratizacijos galimybės, yra buvę iniciatyvų suteikti areną Baltarusijos valdžios ir opozicijos atstovams diskutuoti LR Seime¹¹⁷. Vyko ir bendri ŠŠ – BV parlamentarų vizitai į rytinių ES kaimynių parlamentus: 2005 m. rugsėjo 29-30 d. ŠŠ-BV parlamentų pirmininkai lankėsi Ukrainoje, kur pasiūlė veiksmų planą, kaip prisidėti prie Ukrainos siekio labiau suartėti su ES, padėti šios šalies demokratizacijos procesams¹¹⁸. 2007 m. rugsėjo 23-25 d. ŠŠ-BV parlamentų pirmininkai atitinkamai lankėsi Gruzijoje¹¹⁹. Anot URM pareigūno, ir dabar vyksta BV-ŠŠ ir Gruzijos parlamento pirmininkų reguliarūs susitikimai, juos

¹¹⁵ „Contribution by Ms. Rannveig Guðmundsdóttir. Member of the Alþingi and President of the Nordic Council, at the NOM Seminar, Iceland, 12 March 2005“, 1. Šiaurės ministrų tarybos puslapis, http://www.norden.org/sectorelements/sk/aktueltarkiv.asp?m_id=33&m_typ=Lowermenu&s_id=70 [žiūrėta 2007 03 11].

¹¹⁶ „Anonsas: Seimo Užsienio reikalų komitetas rengia apskrito stalo diskusiją apie demokratinių reformų procesą Europos Rytų kaimynystės šalyse.“ *BNS*, 2006 m. vasario 3 d. <http://terminal.bns.lt/archiveNewsBody.jsp> [Žiūrėta 2008 03 20]. (Renginyje dalyvavo EP, Estijos, Danijos, Gruzijos, Islandijos, Latvijos, Lenkijos, Moldovos, Norvegijos, Suomijos, Švedijos, Ukrainos parlamentų užsienio reikalų komitetų atstovai).

¹¹⁷ Pavyzdžiui, „Seimo Užsienio reikalų komiteto pranešimas: pasirašytas bendras pareiškimas dėl Šiaurės Europos dujotiekio.“ *BNS*, 2006 gruodžio 1 d. <http://terminal.bns.lt/archiveNewsBody.jsp> [Žiūrėta 2008 03 20]; „Belarys talks.“ *Norden – the top of Europe*, February, 2008. <http://www.norden.org/topofeurope/index.asp?lang=en-gb&issue=87> [Žiūrėta 2008 03 01].

¹¹⁸ Buvo pateikti pasiūlymai šalies teisėsaugos srities tobulinimui, bendradarbiavimo tarp ŠŠ, BV ir Ukrainos parlamento komitetų, kontaktų tarp parlamentų ir pilietinės visuomenės stiprinimui. („Nordic and Baltic Speakers to visit Ukraine.“ *Švedijos parlamento interneto svetainė* www.riksdagen.se/templates/R_PageExtended_7260.aspx [Žiūrėta 2008 03 18]).

¹¹⁹ „Šiaurės ir Baltijos valstybių parlamento pirmininkai vyksta vizito į Gruziją.“ *BNS*, 2007 m. rugsėjo 21 d. <http://terminal.bns.lt/archiveNewsBody.jsp> [Žiūrėta 2008 03 20].

vykdyti planuojama ir ateityje, šiuo metu ŠŠ-BV parlamentų iniciatyva yra vykdomi Gruzijos parlamentarų demokratiniai mokymai.¹²⁰

Rytinių ES kaimynių atstovai tam tikru mastu yra įtraukiami ir į ŠŠ-BV susitikimus *tarpyvyriausybinio NB8 formatu* (pavyzdžiui, į NB8 susitikimus yra kviečiami trijų Pietų Kaukazo valstybių ar vienos iš jų atstovai). Siekiant palaikyti Ukrainos eurointegracinius siekius, šią šalį bandoma įtraukti į NB6 formato veiklą¹²¹

Daugiašalės ŠŠ-BV veiklos rytinėse ES kaimynėse kontekste yra reikšmingi ir ŠMT vykdomi projektai, tarp kurių galima paminėti Baltijos euroregionų tinklo (BEN) projektą ir pagalbą Europos humanitariniam universitetui (EHU).

Dalyvavimas Baltijos euroregionų tinklo (BEN) projekte Nuo 2005 m. rugsėjo iki 2007 m. pabaigos Lietuva dalyvavo plataus masto ŠMT vykdytame projekte „Baltijos euroregionų tinklas“ (*angl. „Baltic Euroregional Network, BEN*). Projektu buvo siekiama atrasti naujas bendradarbiavimo galimybes tarp naujųjų ES narių, ypatingą dėmesį skiriant bendradarbiavimui per išorinę ES sieną su rytinėmis kaimynėmis Baltarusija ir Rusija – tokiu būdu buvo siekiama sumažinti dėl ES plėtros bendradarbiavimui su šiomis valstybėmis iškilusias kliūtis. Projektas buvo finansuotas ES Interreg III B programos lėšomis, jo įgyvendinimą koordinavo ŠMT biuras Lietuvoje. Projekto metu buvo vykdomi mokymai, seminarai, konferencijos euroregionų atstovams, vyko euroregionų ir centrinės valdžios institucijų susitikimai¹²². Lietuvai šis projektas buvo reikšmingas dėl galimybės sustiprinti transnacionalinius ryšius su Baltarusija.

Pagalba Europos humanitariniam universitetui (EHU) Nuo 2006 m. spalio ŠMT remia 2004 m. Minske uždarytą Europos humanitarinį universitetą. Kartu su EK ŠMT dviems projektams – EHU veikimui Vilniuje ir stipendijų programai, skirtai iš Baltarusijos ištremtų studentų studijoms Ukrainoje remti – iš viso skiria 7,78 mln. EUR (didžiąją šių lėtų dalį skiria EK). Be ŠMT, kaip daugiašalės bendradarbiavimo institucijos, Norvegija, Suomija ir Švedija EHU veiklą taip pat remia dvišaliu pagrindu. Tuo tarpu ŠMT biuras Vilniuje koordinuoja projektus, susijusius su EHU veikla¹²³. Šis pavyzdys puikiai iliustruoja, kaip glaudžiai yra

¹²⁰ Interviu su URM pareigūnu.

¹²¹ Pavyzdžiui, 2008 m. vasario 18 d. ŠŠ-BV ir Lenkijos užsienio reikalų ministrų susitikime dalyvavo ir Ukrainos diplomatijos vadovas Volodymir Ogryzko, susitikimo metu buvo diskutuojama, kaip daugiašalėmis BV-ŠŠ pastangomis padėti Ukrainai siekti jos eurointegracinių tikslų. Ši ŠŠ-BV iniciatyva Ukrainos atstovų buvo įvertinta labai teigiamai. („Ukraine joins Nordic-Baltic "friendship circle" for first time.“ *Trend News*, 2008 m. vasario 8 d. <http://news.trendaz.com/index.shtml?show=news&newsid=1137569&lang=EN> [Žiūrėta 2008 02 10]).

¹²² Iš viso projekte dalyvavo 35 partneriai iš 9 Baltijos jūros regiono šalių. Viso projekto vertė buvo 1,4 mln. EUR, iš jų APIE 350 000 EUR skyrė ŠMT, 80 000 EUR – BJVT (BJVT, kaip ir įvairios regionų bei savivaldybių institucijos, buvo projekto partnerė). („*Baltic Euroregional Network*“ *internetu svetainė*. www.benproject.org [Žiūrėta 2008 03 30]).

¹²³ Nordic Council of Ministers, „Nordic Cooperation in a European Framework 2007.“, 62. Šiaurės Ministrų Tarybos interneto svetainė www.norden.org [Žiūrėta 2008 03 04]).

susipynusios dvišalio ir daugiašalio Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo dimensijos Rytų politikos vektoriaus (ir ne tik) kontekste.

3.2.7 Išorinė dimensija Lietuvos – ŠŠ politiniame bendradarbiavime

Rusijos veiksnys Aptariant rytinį Lietuvos – ŠŠ užsienio politikos vektorių, negalima praleisti Rusijos veiksnio. Akivaizdu, kad Rusijos veiksnys Lietuvos (ir kitų BV) bendradarbiavimui su ŠŠ turi didelės įtakos – NB8 susitikimų metu yra nuolat keliamas santykių su Rusija klausimas, yra sutariama, jog yra poreikis glaudinti ES ir Rusijos santykius, ES kalbėti su Rusija „vienu balsu“, akcentuojamas bendradarbiavimo tarp Rusijos ir Baltijos valstybių stiprinimo poreikis (tiesa, pastarasis poreikis neretai yra akcentuojamas viso Baltijos jūros regiono saugumo stiprinimo kontekste)¹²⁴, šį saugumą tiesiogiai ar netiesiogiai apibrėžiant kaip „minkštojo“ saugumo stiprinimą. Kalbinto URM pareigūno nuomone, saugumo, Lietuvos santykių su Rusija aspektas yra „labai svarbus Lietuvos ir ŠŠ bendradarbiavime, kadangi ŠŠ yra suinteresuotos Lietuvos ir kitų BV nepriklausomybe ir visapusio saugumo užtikrinimu“. Tačiau, anot šio pareigūno, šis aspektas nėra esminis Lietuvos ir ŠŠ bendradarbiavimo plėtrai visų pirma todėl, kad skiriasi pačių ŠŠ santykis su Rusija¹²⁵.

JAV palaikomos ŠŠ-BV bendradarbiavimo iniciatyvos Po 2004 m. ŠŠ ir BV ir toliau bendradarbiauja JAV vykdomos E-PINE iniciatyvos rėmuose, kurios tikslas – įtvirtinti saugumo ir stabilumo zoną Baltijos jūros regione, bei panaudoti ŠŠ ir BV patirtį kaimyninių regionų (Vakarų Rusijos) vystymuisi¹²⁶. Čia svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad E-PINE iniciatyva atsirado 2003 m., kai Šiaurės Europos iniciatyva (NEI), JAV pradėta dar 1997 m., buvo pakeista nauja E-PINE iniciatyva. Tiesa, tuo metu, kai vyko šis vienos iniciatyvos pakeitimas kita, buvo baiminamasi, kad naujajai iniciatyvai JAV skiriamas dėmesys ir resursai vis labiau mažės, o laikui einant – ir bus visiškai nutraukti, kadangi buvo kalbama apie iniciatyvos nereikalingumą po NATO plėtros. E-PINE iniciatyvai skiriami resursai dar nuo 2003 m. iš tikrųjų buvo ir išlieka mažesni nei NEI skirti resursai, taip pat matoma ir tolimesnė šių resursų mažinimo tendencija¹²⁷. Tačiau, nepaisant to, E-PINE vis dar funkcionuoja ir suteikia BV ir ŠŠ dar viena papildomą

¹²⁴ Vieno iš tokių paskutinių pareiškimų pavyzdys - ŠT prezidento Erkki Tuomioja pasisakymas 2008 m. vasarį („Erkki Tuomioja looks towards the east“).

¹²⁵ Interviu su URM pareigūnu.

¹²⁶ Bendradarbiavimas vyksta „8+1“ formatu, Per metus vyksta keli Šiaurės, Baltijos šalių ir JAV atstovų susitikimai, kuriuose aptariama, konsultuojamasi aktualiaisiais saugumo, politiniais bei ekonominiais klausimais.

¹²⁷ Browning, 243.

forumą bendradarbiavimui „minkštojo“ saugumo srityje, nors šio formato reikšmingumą sunku vertinti¹²⁸.

Apibendrinant Lietuvos – ŠŠ politinio bendradarbiavimo po 2004 m. ES plėtros, galima daryti tokias išvadas:

- Po plėtros pakito pagrindiniai, iki 2004 m. Lietuvos – ŠŠ politinį bendradarbiavimą charakterizavę bruožai: iki tol buvę aiškiai asimetriniai, ŠŠ pagalbos teikimu charakterizuojami Lietuvos – ŠŠ santykiai po 2004 m. pradėjo eiti labiau lygiais pagrindais paremto Lietuvos – ŠŠ politinio bendradarbiavimo link. Tiesa, toks ėjimas yra lėtas (daug daugiašalių ŠMT projektų ŠŠ vis dar finansuoja vienašališkai, Lietuvai į juos išitraukiant dėl palyginti nedidelių jos finansinių pajėgumų), ryškiausiai matomas švietimo mobilumo programų srityje. Tačiau šioje srityje dirbantys pareigūnai akcentuoja tai, jog, nepaisant didėjančių Lietuvos finansinių išlaidų bendriems projektams, Lietuvai yra naudinga išitraukti į šiuos projektus, kadangi tokiu būdu ŠŠ akyse ji tampa vis labiau lygiaverte partnere. Paminėtina, jog nauji bendrai Lietuvos – ŠMT finansuojami projektai yra kuriami iki tol sėkmingai vykdytų projektų pagrindu, o tai rodo, jog iki plėtros bendradarbiavime pasiektas įdirbis yra naudingas ir po plėtros.
- Bendradarbiavimo formatų daugiadimensiškumas ir po plėtros išliko svarbi Lietuvos – ŠŠ politinio bendradarbiavimo charakteristika, tačiau galima teigti, jog po 2004 m. šios dimensijos yra labiau prioretizuojamos: labiausiai iškilo dar iki plėtros itin svarbus buvęs NB8 formatas, pagreitį įgavo dar prieš ES plėtrą sukurtas NB6 formato plėtra.
- Ryškiausias po ES plėtros įvykęs Lietuvos – ŠŠ dvišalio bendradarbiavimo pokytis – dvišalės paramos teikimo nutraukimas (tačiau buvo sukurti nauji mechanizmai, kuriais ES nepriklausančios ŠŠ ir po plėtros teikia finansinę paramą Lietuvai ir kitoms BV).
- Daugiašaliame (NB8-ŠMT) formate dar prieš ES plėtrą buvo projektuojamos būsimą bendradarbiavimo tendencijos, kurios buvo sukonkretintos iš karto po plėtros (numatytas ėjimas lygiateisės politinės partnerystės link, žymimas ne tik BV teisės dalyvauti bendrose ŠŠ institucijose, bet ir pareigos prisiimti atitinkamą (tame tarpe – ir finansinę atsakomybę), bendradarbiavimo optimizavimas, naujo bendradarbiavimo forumo – bendradarbiavimo ES „rėmuose“ išnaudojimas).

¹²⁸ E-PINE yra orientuojamasi į tris pagrindines sritis: saugumo per bendradarbiavimą politika, sveika visuomenė (visuomenės sveikatos klausimai, kova su korupcija ir kt.), gyvybinga ekonomika. („Regioninis bendradarbiavimas“. LR Užsienio reikalų ministerijos interneto svetainė. <http://www.urm.lt/index.php?-712644118> [Žiūrėta 2008 03 16]).

- Po ES plėtros susikūrė nauja neinstitucionalizuota Lietuvos (BV) – ŠŠ politinio bendradarbiavimo platforma ES lygmenyje. NB6 formatas jame dalyvaujančioms valstybėms yra svarbus dėl informacijos sklaidos, pozicijų koordinavimo ir struktūrinės galios didinimo, tarpusavio pasitikėjimo kūrimo ir palaikymo funkcijų. Lietuvai bendradarbiavimas su ŠŠ Europos parlamente gali būti naudingas, kadangi šios valstybės (konkrečiai – Švedija) šiuo formatu imasi plataus masto iniciatyvų, orientuotų į Baltijos jūros regiono saugumo ir gerovės didinimą (Europos strategija Baltijos jūros regionui).
- Vienintelis gilesnės ŠŠ ir BV institucinės integracijos pavyzdys (kol kas) yra Baltijos valstybių narystė ŠIB (šis pilotinis projektas yra laikomas sėkmingu) tuo tarpu, nors ŠT-ŠMT ir BA –BMT susijungimo galimybė nėra atmetama, tačiau ji yra vis mažiau eskaluojama – turėdamos efektyviai veikiančius kitus politinio bendradarbiavimo formatus (NB8, NB6), tiek BV, tiek ŠŠ nėra suinteresuotos minėtųjų institucijų susijungimu (kas Lietuvai reikštų ir didelius kaštus). Pažymėtina, kad tolimesnis Lietuvos integravimasis į kitas mažesnio masto ŠŠ bendradarbiavimo institucijas taip pat priklausys nuo Lietuvos galimybių finansuoti savo narystę šiose institucijoje (ar noro jas prioretizuoti).
- Po ES plėtros išryškėjo Lietuvos ir ŠŠ rytinio politikos vektoriaus sutaptis – kartu su ŠŠ Lietuva vykdo tarparlamentines iniciatyvas Gruzijos, Ukrainos, Baltarusijos atžvilgiu, tarpvyriausybines iniciatyvas NB8 formatu, kartu su ŠMT vykdo bendrus projektus (BEN, paramos EHU projektai). Nors bendros veiklos rytų kryptimi vektoriuje svarbiausios yra daugiašalės ŠŠ-BV iniciatyvos, tačiau ryškios yra ir Lietuvos vykdomos iniciatyvos su Švedija, kurios dažnai persipina su daugiašalėmis iniciatyvomis. Tad nors po 2004 m. Lietuva gauna vis mažiau ŠŠ paramos, tačiau jai yra naudinga tai, kad ŠŠ perkėlus šią paramą naujųjų rytinių ES kaimynų link, Lietuva, šiuose regionuose su ŠŠ vykdydama bendras iniciatyvas, gali pati gauti naudos (politinio iniciatyvų palaikymo ir finansavimo). Lietuva Šiaurės šalims savo ruožtu yra naudinga dėl to, jog rytinėms ES kaimynėms padeda perduoti ŠŠ jai anksčiau perduotą „gerąją“ patirtį. Be to, veikdamos kartu su Lietuva ir kitomis BV, po ES plėtros ŠŠ stiprina naują platformą, kuriose gali veikti su BV ir taip stiprinti politinį bendradarbiavimą su jomis.
- Bendros Lietuvos – ŠŠ iniciatyvos rytinių ES kaimynų linkme rodo tam tikrą Lietuvos – ŠŠ politinio bendradarbiavimo „epicentro“ slinkimą iš Baltijos jūros regiono į Rytus.
- ŠŠ turi didesnę diplomatinę „svorį“ tarptautinėje arenoje, tad Lietuva rytinėje ES kaimynystėje dalyvaudama bendruose projektuose su ŠŠ, gali po truputį atsikratyti savo, kaip „saugumo vartotojos“ įvaizdžio ir pereiti prie „saugumo teikėjos“ („sėkmingos

patirties perdavėjos“) įvaizdžio. Anot K.Paulausko, 2006 m. Lietuva dar nebuvo išnaudojusi visų bendradarbiavimo su ŠŠ galimybių¹²⁹, tačiau turint omenyje, pavyzdžiui, pastaruosiu metu vis labiau besiplečiantį Lietuvos ir Švedijos bendradarbiavimą Moldovoje, galima teigti, jog šios galimybės yra išnaudojamos vis labiau.

- Galima teigti, kad iškilęs naujas Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo formatas (ES lygmeniu) nublankino, o sustiprino regioninio bendradarbiavimo su ŠŠ poreikį – priešingai, ES priklausiančios ŠŠ ir BV kartu veikiančios ES lygmeniu, siekia gauti ES politinį pritarimą ir resursų pozityvios Baltijos jūros regiono raidos stiprinimui (pavyzdžiui, BEN projektas, Europos strategijos Baltijos jūros regionui iniciatyva ir pan).
- Rusijos veiksnys Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimui nėra įvardijamas kaip esminis, tačiau praktikoje yra aiškiai matomos iniciatyvos, stiprinant „minkštąjį“ saugumą Baltijos jūros regione ir naujoje rytinėje kaimynystėje, plėsti saugumo erdvę Rusijos link.
- Po 2004 m. išliko ir išorinė ŠŠ-BV politinį bendradarbiavimą palaikanti dimensija – E-PINE iniciatyva (JAV projektas). Šio formato reikšmingumą šiuo metu yra sunku vertinti.
- Lietuvos – ŠŠ politinio bendradarbiavimo po 2004 m. tendencijų negalima vertinti kaip „lūžio“ taško šių šalių bendradarbiavime – laipsniški, į bendradarbiavimo glaudinimą orientuoti ŠŠ veiksmai buvo ryškūs dar prieš ES plėtrą, iš esmės nuo politinio Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo užsimezgimo.
- Kalbant apie Lietuvos-ŠŠ politinio bendradarbiavimo perspektyvas, svarbu pažymėti, jog nors bendradarbiavimas Lietuvos ir ŠŠ deklaratyviajame lygmenyje ir nėra išskiriamas kaip prioritetinė sritis, tačiau realiai Lietuvos palaikomi santykiai su ŠŠ rodo, jog politinis bendradarbiavimas su ŠŠ yra tarp prioritetinių LR užsienio politikos sričių.
- Lietuvai verta stiprinti politinį bendradarbiavimą su ŠŠ (dėl galimybės perimti patirtį, būti labiau matomiems tarptautinėje arenoje, dėl ŠŠ finansinių išteklių ir interesų sutapimo) - URM pareigūno nuomone, realiausia yra glaudesnio bendradarbiavimo NB8 formatu perspektyva¹³⁰.

¹²⁹ Paulauskas, 27.

¹³⁰ Interviu su URM pareigūnu.

IV. KARINIS LIETUVOS – ŠŠ BENDRADARBIAVIMAS: POKYČIAI PO 2004 M. ES PLĖTROS

2004 m. Lietuvai tapus NATO nare, ji turėjo surasti savo vietą NATO vykdomoje politikoje bei šios organizacijos gynybos struktūrose, taip pat iš naujo įvertinti ir savo vaidmenį, būsimas funkcijas dar iki 2004 m. vykdytas dvišalio karinio bendradarbiavimo formatuose, taip pat – daugiašaliuose projektuose. Tad eventualiai turėjo būti iš naujo apibrėžtas iki 2004 m. intensyviai vykęs Lietuvos ir ŠŠ bendradarbiavimas karinėje srityje. Tam, kad būtų galima įvertinti karinio Lietuvos ir ŠŠ bendradarbiavimo pokytį, būtina trumpai aptarti esminius šio bendradarbiavimo iki 2004 m. bruožus.

Šio darbo autorė išskyrė 3 Lietuvos ir ŠŠ karinį bendradarbiavimą apibūdinančias 3 dimensijas, kurias galima įvardinti kaip „vidines“ dimensijas: 1) *politinė ŠŠ parama Lietuvai integruojantis į euroatlantines gynybos struktūras*, 2) *finansinė ir materialinė parama (atitinkama įranga ir pan)*, 3) *patyrimo, techninių žinių (angl. „know-how“) perdavimas Lietuvai*. Taip pat galima išskirti ketvirtąją, „išorinę“ dimensiją (t.y., dimensiją, palaikomą „užregioninių“ veikėjų): 4) *„užregioninių jėgų“ palaikomos karinio bendradarbiavimo iniciatyvos (NATO „Partnersystė taikos labui“ (angl. Partnership for Peace, santr. PfP))¹³¹*. Pažymėtina, kad šios dimensijos taikytinos ne tik Lietuvai bet ir kitoms dviem BV, t.y. Lietuvos ir ŠŠ karinis bendradarbiavimas BV subregiono kontekste nebuvo išskirtinis. Viena iš šių dimensijų („užregioninių“ jėgų palaikoma dimensija) bus aptarta tik kalbant apie Lietuvos ir ŠŠ karinio bendradarbiavimo tendencijas po 2004 m., įvardinant tik pačius esmingiausius su šia dimensija susijusius bendradarbiavimo pokyčius, ar, priešingai – ankstesniųjų tendencijų tąsą.

4.1 Lietuvos ir ŠŠ karinis bendradarbiavimas iki 2004 m.

Intensyvus Lietuvos ir ŠŠ karinis bendradarbiavimas (dvišaliu ir daugiašaliais formatais) prasidėjo iš esmės iš karto Lietuvai atkūrus Nepriklausomybę.

Kalbant apie **politinę ŠŠ paramą** (iki 2004 m.) Lietuvos siekiui integruotis į NATO, svarbu pažymėti, jog po Rusijos kariuomenės išvedimo visos ŠŠ tiesiogiai rėmė Lietuvos (ir trijų BV apskritai) saugumo ir gynybos politiką. Politinius pareiškimus, kuriuose atsispindėjo parama Lietuvos integracijai į NATO, ŠŠ darė tiek pavieniui, tiek daugiašaliu formatu – pavyzdžiui, 2001 m. rugpjūčio 29 d. įvykusiame BV ir ŠŠ užsienio reikalų ministrų susitikime visų penkių

¹³¹ Dimensijos išskirtos darbo autorės.

ŠŠ užsienio reikalų ministrai¹³² išreiškė paramą BV narystei NATO, pritardami nuostatai, kad Lietuvos, Latvijos ir Estijos narystė aljanse sustiprins visos Europos, tame tarpe ir Šiaurės Europos regiono, saugumą ir stabilumą¹³³.

Didžiausią finansinę bei žinių ir patirties perdavimo dvišalę pagalbą (įvairių projektų pagrindu) Lietuvai suteikė Danija¹³⁴ ir Švedija¹³⁵. Danija buvo pirmoji ŠŠ, kuri Lietuvai sudarė galimybę dalyvauti tarptautinėje JT misijoje - 1994–1995 m. Lietuvos karių būrys Danijos bataliono sudėtyje dalyvavo JTO UNPROFOR II operacijoje Kroatijoje¹³⁶ ir tokiu būdu Lietuvai labai anksti po nepriklausomybės atkūrimo teikė galimybę būti labiau matoma tarptautinėje arenoje. Norvegija taip pat teikė (nors ir mažesnę) karinę paramą Lietuvai¹³⁷.

Karinę paramą Lietuvai ŠŠ teikė ne tik dvišalių projektų pagrindu, bet ir visas tris BV apimančių **daugiašalių projektų pagrindu**. Kaip svarbiausius iš jų galima paminėti Baltijos valstybių taikos palaikymo pajėgų (BALTBAT) iniciatyvą, kurios pagrindinė rėmėja buvo Danija¹³⁸; oro erdvės stebėjimo ir kontrolės (BALTNET) iniciatyvą, kurios pagrindinė rėmėja buvo Norvegija¹³⁹; Baltijos valstybių išminuotojų eskadrono (BALTRON) iniciatyvą, kurios

¹³² Pažymėtina, jog paramą išreiškė ir NATO nepriklausančių Suomijos ir Švedijos užsienio reikalų ministrai.

¹³³ „Šiaurės šalys remia Baltijos valstybių narystę NATO“. *BNS*, 2001 m. rugpjūčio 29 d. <http://terminal.bns.lt/archiveNewsBody.jsp> [Žiūrėta 2007 12 03].

¹³⁴ Danija Lietuvos karininkams suteikė galimybę dalyvauti Danijos priešmisijinio pasirengimo mokymo centruose ir Danijos kariuomenės daliniuose. Karališkasis Danijos jūrų laivynas padėjo Lietuvai atkurti karines jūrų pajėgas, dovanavo laivų ir specialios įrangos. Danija padėjo Lietuvai įkurti artilerijos batalioną (LITART projektas), dovanodama visą ginkluotę ir paruošdama specialistus Danijoje. Danijos vietinės gynybos būriai labai aktyviai rėmė Lietuvos Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos (SKAT, vėliau tapusios Krašto apsaugos savanorių pajėgomis KASP) kūrimą (Interviu su aukšto rango LR kariuomenės karininku)

¹³⁵ Švedijos karališkasis jūrų laivynas padėjo Lietuvai atkurti jos karines jūrų pajėgas, Švedijos vietinės gynybos būriai taip pat aktyviai rėmė Lietuvos Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos (SKAT, vėliau tapusios Krašto apsaugos savanorių pajėgomis KASP) kūrimą (pažymėtina, jog švedai prie šios iniciatyvos prisijungė kiek vėliau, nei danai). Taip pat švedai padėjo Lietuvai įkurti Oro gynybos batalioną, jį aprūpindami visa ginkluote ir technika. (Interviu su aukšto rango LR kariuomenės karininku).

¹³⁶ „Tarptautinis bendradarbiavimas. Tarptautinės organizacijos“. *LR Krašto apsaugos ministerijos interneto svetainė* <http://www.kam.lt/index.php/lt/144582/> [Žiūrėta 2008 03 14].

¹³⁷ Pavyzdžiui, Norvegija sudarė galimybę Lietuvos kariams mokytis Norvegijos kovos žiemos sąlygomis mokykloje (Interviu su aukšto rango LR kariuomenės karininku).

¹³⁸ Projektas BALTBAT pagal „Partnersystės taikos labui“ (angl. *Partnership for Peace*“ *PfP*) programą buvo įsteigtas 1994 m. Pagrindinis projekto tikslas buvo paspartinti Baltijos valstybių integracijos į NATO procesą, optimizuoti resursų naudojimą ir prisidėti prie regioninio saugumo ir stabilumo zonos kūrimo bei plėtimo. Projektą rėmusios ŠŠ buvo išpareigojusios remti BALTBAT kūrimą struktūros, personalo parinkimo ir mokymo, ekipuotės komplektavimo ir projekto administravimo srityse. Nuo BALTBAT įkūrimo dienos namažai Baltijos valstybių karių dalyvavo tarptautinėse SFOR operacijose kartu su Danijos ir Švedijos padaliniais. Projekto veikimo metu tarptautinėms misijoms buvo parengta daugiau kaip 700 Baltijos valstybių karių. („Tarptautinis bendradarbiavimas. Tarptautiniai projektai“. *LR Krašto apsaugos ministerijos interneto svetainė*. <http://www.kam.lt/index.php/lt/144584/> [Žiūrėta 2008 03 14].)

¹³⁹ BALTNET projektas išaugo iš JAV 1995 metais Vidurio Europos šalims pasiūlytos Regioninės oro erdvės iniciatyvos. 1998 metais buvo sudaryta trišalė tarpvyriausybinė Lietuvos, Latvijos ir Estijos sutartis dėl BALTNET. Sistemos tikslas – sukurti vientisą oro erdvės virš Baltijos valstybių regiono vaizdą bei perduoti apdorotą informaciją į nacionalinius centrus Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje, o prireikus – ir kitoms šalims. Tai leidžia Baltijos valstybėms efektyviau kontroliuoti savo oro erdvę, užtikrinti jos nepažeidžiamumą bei orlaivių skrydžių saugumą. („Tarptautinis bendradarbiavimas. Tarptautiniai projektai“. *LR Krašto apsaugos ministerijos interneto svetainė*. <http://www.kam.lt/index.php/lt/144584/> [Žiūrėta 2008 03 14].)

pagrindinė rėmėja taip pat buvo Norvegija¹⁴⁰ bei Baltijos gynybos koledžo (BALDEFCOL) kūrimą, šio kūrimo iniciatorės buvo Danija ir Švedija¹⁴¹.

4.2 Lietuvos – ŠŠ karinis bendradarbiavimas po 2004 m.

4.2.1 Dvišalio bendradarbiavimo tendencijos

Svarbu akcentuoti tai, jog po NATO plėtros **Danija** išliko ta valstybe, su kuria Lietuva ir toliau vykdo intensyviausią karinį bendradarbiavimą (kitų ŠŠ kontekste). Tiesa, šis bendradarbiavimas perėjo į kokybiškai naują lygmenį, charakterizuojamą nebe materialine parama, bet siekiu padėti Lietuvai pilnai integruotis į atitinkamas NATO struktūras.

Po 2004 m. NATO plėtros tiek Lietuvos, tiek Danijos atstovai ne kartą pabrėžė ilgalaikių tarpusavio išsipareigojimų ir bendradarbiavimo svarbą. Danija kaip pagrindinį tikslą, kurio ji siekia karinio bendradarbiavimo su Lietuva srityje deklaruoja siekį padėti Lietuvai pasiekti pakankamus savigynos pajėgumus, remti Lietuvos integraciją į NATO struktūras ir jos siekį aktyviai dalyvauti tarptautinėse operacijose¹⁴². Taip pat yra akcentuojama, jog Danijos perduotą vertingą karinę patirtį Lietuva gali pati „eksportuoti“, perduoti šalims, siekiančioms narystės NATO (kaip kad Gruzijai). Tad koncentravimasis ties tai pačiais regionais kariniam Lietuvos-Danijos bendradarbiavimui yra labai svarbus¹⁴³.

Svarbu akcentuoti ir tai, kad po 2004 m. karinį Lietuvos – Danijos bendradarbiavimą yra planuojama (bent jau iš Danijos pusės) koncentruoti ties *palyginti nedaug, tačiau didelių, į*

¹⁴⁰ BALTRON eskadrą nuo 1997 m. Baltijos valstybės kūrė padedamos Vakarų valstybių, visų pirma – Vokietijos Federacinės Respublikos), į šį procesą buvo aktyviai įsitraukusios ir ŠŠ, o ypač – Norvegija. Eskadros tikslas – vykdyti nesušprogdusios amunicijos nukenksminimo operacijas Baltijos jūroje, o ateityje dalyvauti jūriniame taikos operacijų vienetė. („Tarptautinis bendradarbiavimas. Tarptautiniai projektai“. LR Krašto apsaugos ministerijos interneto svetainė. <http://www.kam.lt/index.php/lt/144584/> [Žiūrėta 2008 03 14].)

¹⁴¹ Baltijos gynybos koledžas – BALDEFCOL (Baltic Defence College) buvo atidarytas Estijos Tartu mieste 1999 m. Tai tarptautinio karinio mokymo įstaiga, rengianti Baltijos ir kitų valstybių štabų karininkus, tarnausiančius savo šalių gynybos ministerijose, kariuomenių ir tarptautiniuose (visų pirma – NATO) štabuose mažiausiai brigados lygyje, tapsiančius gynybos atašė arba dėstysiančius karo mokslus nacionalinėse karo akademijose. Vienas svarbiausių koledžo tikslų – koledžo įtraukimas į NATO ir ES karinio lavinimo sistemas. Pirmuoju koledžo komendantu buvo paskirtas Danijos karininkas – brigados generolas Michael H. Clemmesen, buvęs Danijos gynybos atašė Estijai Latvijai ir Lietuvai. („Tarptautinis bendradarbiavimas. Tarptautiniai projektai“. LR Krašto apsaugos ministerijos interneto svetainė. <http://www.kam.lt/index.php/lt/144584/> [Žiūrėta 2008 03 14].)

¹⁴² „Defence“. Danijos Karalystės ambasados Lietuvoje interneto svetainė. <http://www.ambvilnius.um.dk/en/menu/Defence/> [Žiūrėta 2008 03 14].

¹⁴³ Danijos kariuomenės vadas Hansas Jaspersas Helso yra pabrėžęs, jog kariniam Lietuvos – Danijos bendradarbiavimui yra labai svarbu tai, kad abi šalys „juda ta pačia kryptimi, teikia pirmenybę tiems patiems regionams“. („Užsienio reikalų ministras susitiko su Danijos kariuomenės vadu“ LR Užsienio reikalų ministerijos pranešimas spaudai, 2007 m. rugsėjo 19 d. [Žiūrėta 2007 09 19].)

*ilgalaikę perspektyvą orientuotų projektų*¹⁴⁴. Ryškiausias tokius planus patvirtinantis pavyzdys – LITBRIG projektas, kuris yra pagrindinis po 2004 m. plėtros sekęs dvišalis Lietuvos ir Danijos karinio bendradarbiavimo projektas, Danijos iniciatyva pradėtas vykdyti 2005 m. Pagrindinis projekto tikslas – iki 2014 m. pabaigos visapusiškai parengti motorizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“ štabą ir pačią brigadą visoms NATO operacijoms pagal NATO reikalavimus¹⁴⁵. Projekto rėmuose, dalyvaujant Danijos patarėjų grupei, yra vykdomos Lietuvos karių pratybos pagal NATO procedūras ir standartus. Svarbiausiu LITBRIG projekto rėmuose įvykdytu žingsniu yra laikomas 2006 rugpjūčio 31 d. įvykęs Lietuvos kariuomenės motorizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“ prisijungimas (afiliacija) prie Danijos divizijos. Tai, kodėl Lietuva žengė tokį žingsnį, galima aiškinti keletu priežasčių:

- Didelė sėkmingo Lietuvos karinio bendradarbiavimo su Danija patirtis, panaši abiejų valstybių grėsmių samprata bei geopolitinė situacija.
- Danija savo ruožtu yra pasirinkusi partnerystę su Jungtinės Karalystės vadovaujamu NATO šalių Jungtiniu greitojo reagavimo korpusu, tad Lietuvos kariuomenės brigadai veikiant Danijos divizijos sudėtyje, atsiveria galimybė reguliariai dalyvauti mokymuose ir pratybose su technologiniu ir operaciniu požiūriu viena pažangiausių pasaulyje britų kariuomene (bei tapti labiau matoma tarptautinėje bendruomenėje);
- Integracija taip pat sudaro sąlygas gerinti Lietuvos karininkų profesinius gebėjimus (tarnyba divizijos štabe, bendros pratybos divizijos mokymo proceso metu ir pan.);
- Priskyrus Lietuvos pajėgas danų divizijai, Lietuva sustiprino savo kolektyvinės gynybos ryšius bei tokiu būdu pagerino savo saugumo aplinką;

Danijai „Geležinio Vilko“ brigados prisijungimas taip pat buvo naudingas, kadangi įjungdama Lietuvos brigadą į savo karines pajėgas Danija sustiprino savo divizijos pozicijas minėtame britų vadovaujame NATO šalių Jungtiniame greitojo reagavimo korpuse, į kurį įeina tokios valstybės, kaip, pavyzdžiui, Vokietija, Nyderlandai, Belgija¹⁴⁶.

¹⁴⁴ Tarp tokių projektų yra minimi operacinės Lietuvos brigados vystymas, jai suteikiama parama ir mokymai, Lietuvos oro pajėgoms teikiama parama ir apmokymai. Lietuvos karo gydytojų ir medicinos personalo mokymai, jūrų pajėgų karininkų mokymai Karališkojoje Danijos jūrų akademijoje, karo akademijų studentų mainų programos ir pan. („Defence“. *Danijos Karalystės ambasados Lietuvoje interneto svetainė*. <http://www.ambvilnius.um.dk/en/menu/Defence/> [Žiūrėta 2008 03 14].)

¹⁴⁵ „Dvišalis Danijos – Lietuvos projektas LITBRIG“. *LR Krašto apsaugos ministerijos interneto svetainė*. <http://www.kam.lt/index.php/lt/35513/> [Žiūrėta 2008 03 14].

¹⁴⁶ „Anonsas: Dėl brigados „Geležinis Vilkas“ prijungimo prie Danijos divizijos“. *BNS*, 2006 m. rugpjūčio 19 d. <http://terminal.bns.lt/archiveNewsBody.jsp> [Žiūrėta 2008 02 02].

Po 2004 m. Lietuva su Danija vykdo ir daugiau, tik mažesnio masto karinio bendradarbiavimo projektų¹⁴⁷.

Lietuvai tapus NATO nare, Danija (kaip ir kitos ŠŠ – NATO narės), ėgijo papildomų įsipareigojimų Lietuvos atžvilgiu. Vienas jų – Baltijos šalių oro erdvės apsauga. Šioje oro policijos misijoje Danija dalyvavo nuo 2004 m. liepos 1 d. iki 2004 m. spalio 14 d.¹⁴⁸ Pažymėtina, jog Danija ir toliau remia šią misiją, teikdama konsultacijas dėl iš Zoknių bazės vykdomų operacijų bei bendradarbiaudama skrydžių saugos klausimais.

Be to, Lietuvai tapus NATO nare, atsivėrė naujos galimybės Lietuvai ir Danijai bendrai dalyvauti tarptautinėse misijose. Nuo 2005 m. Lietuva Afganistane vadovauja Provincijos atkūrimo grupei (PAG) Goro provincijoje, kur kartu su Lietuvos kariais tarnauja ir Danijos kariai¹⁴⁹. Ši kartu vykdoma iniciatyva yra svarbi visų pirma dėl to, jog tai parodo Danijos pasitikėjimą Lietuvos karinėmis pajėgomis (Danija ir Islandija pačios pasisiūlė misijai skirti savo specialistus, kurių patirtis, anot šio darbo autorės kalbinto aukšto rango LR kariuomenės karininko, labai pravertė). Anot minėtojo respondento, dabar Lietuvos karius danai traktuoja kaip lygiaverčius partnerius (tokiam pasitikėjimui pagrindą suteikė visų pirma tai, kad lietuviai dar nuo 1994 m. kartu su danų kariais dalyvaudami tarptautinėse misijose, danams leido įsitikinti, jog įgyja kokybiškos patirties)¹⁵⁰. Tad galima teigti, jog Lietuvos ir Danijos karinis bendradarbiavimas po 2004 m. ėgijo naujų bruožų, perėjo į kokybiškai aukštesnį lygmenį.

Su kitomis ŠŠ po 2004 m. taip pat yra tęsiamas karinis bendradarbiavimas. Lietuvos karinis bendradarbiavimas su **Norvegija** ir toliau vyksta karinių pratybų formatu (dėl geografinės padėties Norvegija yra labai tinkama šalis pratyboms atšiauriomis sąlygomis)¹⁵¹ bei NATO formatu (čia paminėtina Norvegijos vykdyta BV oro erdvės apsaugos misija)¹⁵².

¹⁴⁷ Svarbu paminėti ir kitus bendrus Lietuvos – Danijos karinio bendradarbiavimo projektus, kaip kad Lietuvos kariuomenės bendradarbiavimas su Danijos „Kariuomenės mūšio mokykla“ (*angl. Army Combat School*“), kur bendradarbiaujama rengiant įvairius treniruoklius ir simuliacines sistemas, bendradarbiaujant su Danijos „Boris“ poligonu, yra rekonstruojamos šaudyklos. („Kariuomenė. Mokymo pajėgos. Tarptautinis bendradarbiavimas“. *LR Krašto apsaugos ministerijos interneto svetainė*. <http://www.kam.lt/index.php/lt/71976/> [Žiūrėta 2008 03 14].).

¹⁴⁸ Danija Zoknių bazėje buvo dislokavusi penkis F-16 karinius orlaivius, šešis pilotus ir apie 60 orlaivius aptarnaujančių specialistų. Iš kur vykdė Lietuvos, Latvijos ir Estijos oro erdvės priežiūrą. („Defence“. *Danijos Karalystės ambasados Lietuvoje interneto svetainė*. <http://www.ambvilnius.um.dk/en/menu/Defence/> [Žiūrėta 2008 03 14].).

¹⁴⁹ Be danų, kartu su lietuviais tarnauja Kroatijos, Gruzijos, JAV ir Ukrainos kariai, taip pat PAG tarnauja Islandijos civiliai ir diplomatai. („Lietuva NATO operacijose“. *LR Krašto apsaugos ministerijos interneto svetainė*. <http://www.kam.lt/index.php/lt/154937/> [Žiūrėta 2008 03 14].)

¹⁵⁰ Interviu su aukšto rango LR kariuomenės karininku.

¹⁵¹ Pavyzdžiui, 2007 m. kovo 5-15 d Lietuvos kariuomenės Specialiųjų operacijų junginio kariai pirmą kartą dalyvavo tarptautinėse pratybose „Šaltas atsakas 2007“ (*angl., Cold Response 2007*“), vykusiose šiaurės Norvegijoje. Vienas iš pagrindinių pratybų tikslų – sąveika tarp NATO ir JT bei kitų šalių sausumos, oro bei jūros konvencinių ir specialiųjų pajėgų. Šiose pratybose dalyvavo daugiau nei 8000 karių iš 15 NATO šalių narių ir kitų šalių, tarp kurių buvo ir ŠŠ - Norvegijos, Danijos, Suomijos, Švedijos pajėgos („Specialiųjų operacijų junginio kariai dalyvauja tarptautinėse

Po 2004 m. Lietuvos karinis bendradarbiavimas su NATO nepriklausančiomis ŠŠ (Švedija ir Suomija) kaip ir prieš 2004 m., iš esmės ir toliau tęsiasi iniciatyvos „Partnerystė taikos labui“ rėmuose. Po plėtros Švedija iš esmės nutraukė finansinę paramą (tiesa, kai kurios iniciatyvos išliko, pavyzdžiui, Lietuvos jūrų pajėgų specialistai iki šiol yra rengiami Švedijos Karališkojoje jūrų akademijoje)¹⁵³. Šiuo metu Švedijos teikiama parama šiuo metu yra daugiau konsultacinio pobūdžio¹⁵⁴. Švedijos kariai taip pat dalyvauja Lietuvos kariuomenės rengiamose tarptautinėse pratybose „Gintarinė viltis“ (*angl. „Amber Hope“*) (šiose pratybose itin aktyviai dalyvauja Suomijos kariai).

Vienas pavyzdžių, iliustruojančių Lietuvos bendradarbiavimą su Suomija „Partnerystės taikos labui“ rėmuose - NATO „Partnerystės taikos labui“ Paramos fondo projektas Gruzijoje, kuriam Lietuva vadovauja kartu su Latvija ir Estija. Projekto tikslas - sunaikinti apie 9 000 įvairios paskirties raketų, keliančių grėsmę Gruzijos gyventojų saugumui ir aplinkai. Suomija bei keletas kitų šalių šį projektą remia finansiškai¹⁵⁵.

4.2.2 Daugiašalių karinio bendradarbiavimo tendencijos

Daugiašalių BV ir ŠŠ karinio bendradarbiavimo projektų tendencijos Po 2004 m. buvo peržiūrėti jau minėti visos trys BV apėmę projektai. BALBAT projektas buvo užbaigtas 2003 m. rugsėjį, kaip įgyvendinęs savo tikslą¹⁵⁶. BALNET sistema, kuri dar prieš plėtrą buvo sąveiki su atitinkamomis NATO sistemomis, prieš pat plėtrą (2004 m. kovo mėn.) buvo prijungta prie bendros NATO išankstinio perspėjimo ir oro erdvės gynybos stebėjimo sistemos (NATINADS). BALTRON projektas ir po plėtros buvo toliau intensyviai vystomas (vienos iš svarbių naujovių pavyzdys - nuo 2007 m. pradžios Rygoje rengiami jaunesniųjų Karinių jūrų pajėgų karininkų kursai), šiuo metu į šį projektą iš ŠŠ labiausiai įsitraukusi yra Norvegija. Kalbant apie BALTDEFCOL raidą po plėtros, visų pirma yra svarbu pažymėti, jog nuo 2004 m.

pratybose Norvegijoje“. *LR Krašto apsaugos ministerijos interneto svetainė*. <http://www.kam.lt/index.php/lt/125601/> [Žiūrėta 2008 03 14].)

¹⁵² Baltijos šalių oro erdvę Norvegijos kareiviškųjų oro pajėgų naikintuvai F-16 saugojo pirmąjį 2005 m. ketvirtį.

¹⁵³ Interviu su aukšto rango LR kariuomenės karininku.

¹⁵⁴ Pavyzdžiui, rengiant Lietuvos kariuomenės centrinio poligono gamtosaugos projektą, konsultacijas teikia Švedijos (bei JAV) specialistai. Taip pat Švedijos specialistai (kaip ir Danijos specialistai) prisideda rengiant šaudymo vadovų, šaudymo instruktorių ir technikų, būrių vadų-instruktorių, fizinio rengimo instruktorių ir kt. kursus. („Kariuomenė. Mokymo pajėgos. Tarptautinis bendradarbiavimas“. *LR Krašto apsaugos ministerijos interneto svetainė*. <http://www.kam.lt/index.php/lt/71976/> [Žiūrėta 2008 03 14].)

¹⁵⁵ 2007 m. Spalį projektui lėšų buvo skyrusios Suomija, Bulgarija, Čekija ir Rumunija, dar keletas šalių taip pat buvo išreiškę ketinimus finansiškai remti projektą. („NATO būstinėje oficialiai pristatytas Lietuvos vadovaujamas projektas Gruzijoje.“ *LR Užsienio reikalų ministerijos interneto svetainė*, 2007 m. spalio 26 d. [Žiūrėta 2007 10 28])

¹⁵⁶ Atkreiptinas dėmesys, jog projekto veikimo metu tarptautinėms misijoms buvo parengta daugiau kaip 700 Baltijos valstybių karių. („Tarptautinis bendradarbiavimas. Tarptautiniai projektai“. *LR Krašto apsaugos ministerijos interneto svetainė*. <http://www.kam.lt/index.php/lt/144584/> [Žiūrėta 2008 03 14].)

šiam projekte dalyvaujančios ŠŠ vis labiau projektą perduoda BV dispozicijai - nuo 2004 m. visas BALTDEFCOL biudžetas yra formuojamas tik iš BV finansinių indėlių. Tiesa, atitinkamos ŠŠ, visų pirma, Danija, iki šiol finansuoja tam tikrų dėstytojų išlaikymą, tačiau trys Baltijos valstybės kiekvienais metais perima vis daugiau dėstytojų ir instruktorių pozicijų¹⁵⁷. Tai, jog BALTDEFCOL projektas iš esmės yra vis labiau paliekamas pačių BV dispozicijai, galima vertinti nevienareikšmiškai: viena vertus, šio projekto išlaikymui Lietuvai tenka papildomi kaštai, kita vertus, Lietuva, prisiimdama daugiau atsakomybės už šio projekto tolimesnę plėtrą, gali šią veiklą formuoti sau tinkam linkme, *ad hoc* – finansuoti Albanijos, Armėnijos, Azerbaidžano, Gruzijos, Moldovos ir Ukrainos karininkų studijas šiame koledže, taip koledžo pagalba įgyvendinama savo Rytų politikos uždavinius. Tokie Lietuvos veiksmai koledžą steigusioms ŠŠ taip pat yra palankūs, kadangi tai padeda skleisti BV perteiktą „gerą patirtį“ į tas valstybes (Rytų Europa, Pietų Kaukazas, Vakarų Balkanai), į kurias saugumo ir stabilumo erdvės plėtra yra suinteresuotos ir pačios ŠŠ. Tad nors yra akivaizdus tam tikras ŠŠ atsitraukimas nuo aptartųjų projektų, tačiau šie projektai (konkrečiai –BALTDEFCOL) netiesiogiai prisideda prie ŠŠ interesų įgyvendinimo.

Taip pat svarbu pažymėti tai, jog buvo pradėta ir naujų visas tris BV apimančių karinio bendradarbiavimo projektų – pavyzdžiui, 2004 m. Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje Danija pradėjo vadinamąjį „Brigados projektą“, kurio tikslas – trijose BV sukurti veiksmingą operatyvinę brigadą, pasižyminčią pilnomis operacinėmis galimybėmis bei atitiktą NATO standartus¹⁵⁸. Taip pat Lietuva, Latvija ir Estija bendrai kuria Baltijos batalioną, kuris 2010 metais kartu su Danijos pajėgomis budės NATO greitojo reagavimo pajėgose¹⁵⁹.

Daugiašalio karinio bendradarbiavimo NB8 formatu tendencijos Kalbant apie daugiašalį karinį Lietuvos (bei Latvijos ir Estijos) ir ŠŠ bendradarbiavimą, svarbu akcentuoti, jog po 2004 m. išaugo NB8 formato svarba, BV ir ŠŠ siekiant užtikrinti saugumą Baltijos jūros regione¹⁶⁰. Susitikimai NB8 formatu vyksta gynybos ministrų (vieną kartą per metus - rudenį), ministerijos sekretorių ir ekspertų lygmenyse. Vyksta reguliarūs NB8 valstybių karo pajėgų vadų susitikimai, beveik kasmet vyksta konsultacijos dėl pilietinių krizių valdymo ir pan.

¹⁵⁷ „Tarptautinis bendradarbiavimas. Tarptautiniai projektai“. LR Krašto apsaugos ministerijos interneto svetainė. <http://www.kam.lt/index.php/lt/144584/> [Žiūrėta 2008 03 14].

¹⁵⁸ Projekte daugiausiai dėmesio skiriama brigados vado, brigados personalo, štabo būstinės atstovų apmokymams. Priklausomai nuo projekto įgyvendinimo metu daromos pažangos, šis projektas turėtų tęstis iki 2014 m. („Defence“. Danijos Karalystės ambasados Lietuvoje interneto svetainė. <http://www.ambvilnius.um.dk/en/menu/Defence/> [Žiūrėta 2008 03 14].).

¹⁵⁹ „KA ministras su Šiaurės ir Baltijos šalių kolegomis aptarė karinį bendradarbiavimą“. BNS, 2007 m. lapkričio 7 d. <http://terminal.bns.lt/catart.jsp> [Žiūrėta 2007 11 07].

¹⁶⁰ Interviu su aukšto rango LR kariuomenės karininku.

NB8 formato susitikimuose yra diskutuojama regioninio saugumo politikos klausimais, aptariamoms sėkmingo bendradarbiavimo praktinės patirties perdavimo perspektyvos¹⁶¹. Šiuo formatu yra diskutuojama apie naujų grėsmių atsiradimą, akcentuojant didėjančią kompiuterinių atakų reikšmę, aptariamas BV ir ŠŠ dalyvavimas tarptautinėse operacijose Afrikoje, Balkanuose ir Afganistane¹⁶² ir pan. Reguliariai aptariami ŠŠ ir BV teikiamos pagalbos saugumo sektoriaus Ukrainoje reformai, taip pat - svarbiausi NATO ir ES klausimai.

Kaip svarbią po 2004 m. susikristalizavusią BV ir ŠŠ karinio bendradarbiavimo NB8 formatu sritį galima išskirti BV ir ŠŠ šalių paramos teikimą saugumo srityje Ukrainai, Moldovai, Balkanų šalims ir Afganistanui, tam tikru mastu – Pietų Kaukazo šalims. Šių bendrų projektų svarbą yra akcentavę tiek Lietuvos, tiek ŠŠ atitinkami pareigūnai. Pavyzdžiui, Lietuvos Krašto apsaugos ministras J.Olekas 2007 m. lapkričio 7 d. įvykusiame NB8 gynybos ministrų susitikime akcentavo, jog „Baltijos ir Šiaurės šalių karinis bendradarbiavimas perėjo į naują etapą, kai bendradarbiavimo pagrindą sudaro bendri projektai ir pastangos bendrai teikti paramą saugumo srityje Ukrainai, Moldovai, Balkanų šalims ir Afganistanui“¹⁶³. ŠŠ atstovai, kalbėdami apie karinio ŠŠ ir BV bendradarbiavimo „paslinkimą“ narystės NATO siekiančių valstybių link, savo ruožtu visų pirma akcentuoja bendrą ŠŠ ir BV pagalbą Ukrainos saugumo sektoriaus reformai.

ŠŠ ir BV iniciatyva dėl bendradarbiavimo su Ukraina gynybos srityje (*angl. „Nordic-Baltic Initiative For Defence Cooperation with Ukraine“*) buvo pradėta 2006 m., o 2007 m. ji pradėjo realiai veikti. Lietuva dalyvauja dviejose šios iniciatyvos srityse: LR Krašto apsaugos ministerija (KAM) vadovauja viešųjų ryšių grupei¹⁶⁴, o KAM ekspertai dalyvauja teisininkų grupėje¹⁶⁵.

Svarbu pažymėti, jog šios iniciatyvos įgyvendinimas Lietuvai ir ŠŠ teikia abipusę naudą. Lietuvai dalyvavimas Ukrainos gynybos sektoriaus reformavime kartu su ŠŠ svarbus visų pirma

¹⁶¹ „Tarptautinis bendradarbiavimas. Dvišalis karinis bendradarbiavimas“. *LR Krašto apsaugos ministerijos puslapis*. <http://www.kam.lt/index.php/lt/144580/> [Žiūrėta 2008 03 14].

¹⁶² Tokie klausimai buvo aptariami, pavyzdžiui, 2007 m. lapkričio 7 d. įvykusio Baltijos ir Šiaurės šalių gynybos ministrų susikimimo metu („KA ministras su Šiaurės ir Baltijos šalių kolegomis aptarė karinį bendradarbiavimą“).

¹⁶³ „KA apsaugos ministras su Šiaurės ir Baltijos šalių kolegomis aptarė karinį bendradarbiavimą“.

¹⁶⁴ Grupės tikslas yra išstobulinti Ukrainos ministerijų struktūras ir jose vykstančius procesus, organizuoti atitinkamus kursus ir daryti efektyvesnį ministerijų darbą su atitinkamomis nevyriausybinėmis organizacijomis. Taip pat grupė siekia kurti efektyvesnį bendradarbiavimą tarp tų Ukrainos valstybinių institucijų padalinių, kurie yra atsakingi už viešųjų ryšių palaikymą gynybos srityje ir įstatymų leidybos srityje. Grupės veikloje taip pat dalyvauja Suomija, Latvija ir Estija. (*angl. Host Nation Support*) nuostatus. („Nordic – Baltic Initiative For Defence Cooperation with Ukraine“. *Danijos Gynybos ministerijos interneto svetainė*. http://forsvaret.dk/NR/rdonlyres/22864F44-D976-4EBB-A8EC-556AD8FDBBAC/0/LeafletNBI_eng.pdf [Žiūrėta 2008 02 02].)

¹⁶⁵ Šiai grupei vadovauja Norvegija, o jai talkina Suomija, Švedija, Lietuva, Latvija ir Estija. Grupės veiklos tikslas – padėti Ukrainai sutvarkyti teisinį karių, veikiančių Ukrainoje, statuso reglamentavimą, taip pat – sukurti ir vykdyti Priimančiosios šalies paramos (*angl. Host Nation Support*) nuostatus. („Nordic – Baltic Initiative For Defence Cooperation with Ukraine“.)

dėl to, kad ŠŠ, akcentuodamos sėkmingą Lietuvos (ir kitų BV) patirtį, po Nepriklausomybės atkūrimo sėkmingai reformuojant savo gynybos sektorius, dar kartą atkreipia tarptautinės bendruomenės dėmesį į sėkmingą Lietuvos (ir kitų BV) patirtį, kuria ji jau gali sėkmingai pasidalinti su kitomis valstybėmis. Lietuvai ši bendra iniciatyva taip pat yra naudinga ir dėl to, jog veikimas išvien su ŠŠ didina bendrą šio projekto diplomatinį „svorį“ bei žmogiškuosius ir finansinius išteklius¹⁶⁶.

ŠŠ šis projektas (kaip ir kiti panašaus pobūdžio su BV vykdomi karinio bendradarbiavimo projektai) taip pat yra svarbus dėl keleto priežasčių¹⁶⁷:

- Yra vykdoma Ukrainos saugumo sektoriaus reforma, taigi yra daromas įdirbis NATO plėtrai į Rytus (eventualiai -saugumo erdvės plėtimui į Rytus, kuo yra suinteresuotos ŠŠ, kaip ir Lietuva bei kitos BV);
- Kaip vieną iš teigiamų iniciatyvos „efektų“ ŠŠ vienareikšmiškai deklaruoja praktinio ŠŠ ir BV karinio bendradarbiavimo stiprinimą¹⁶⁸.
- ŠŠ siekis didinti savo, kaip mažųjų valstybių, matomumą tarptautinės saugumo bendruomenės akyse (ši priežastis lygiai taip pat yra svarbi ir Lietuvai bei kitoms BV).

Kalbant apie daugiašalį ŠŠ ir Lietuvos (bei kitų BV) karinį bendradarbiavimą, svarbu paminėti ir tai, jog BV nėra įtraukiamos į Šiaurės šalių iniciatyvos dėl regioninio bendradarbiavimo gynybos srityje“ (*angl. Nordic Initiative for Regional Defence Cooperation*) formalią struktūrą. Nors ŠŠ ir deklaruoja šios iniciatyvos rėmuose siekiančios glaudesnio bendradarbiavimo su BV¹⁶⁹, tačiau apie bendradarbiavimą lygiais pagrindais nėra užsiminama. Šis pavyzdys, kaip ir tai, jog ŠŠ gynybos ministrai susitinka dažniau (du kartus per metus) nei su BV gynybos ministraos NB8 formatu (vieną kartą per metus) rodo, jog nors ŠŠ ir BV daugiašalio karinio bendradarbiavimo srityje ir yra matomos aiškios suartėjimo tendencijos, tačiau yra mažai tikėtina, kad BV (bent jau trumpuoju laikotarpiu) būtų įsileistos į ŠŠ bendradarbiavimo saugumo srityje „šerdį“.

Karinio bendradarbiavimo tendencijos po 2004 m.: „išorinė“ dimensija Po plėtros išliko ir minėta „išorinė“ BV ir ŠŠ karinį bendradarbiavimą palaikiusi dimensija. Tebesitęsia ir bendradarbiavimas NATO „Partnerystės taikos vardan“ rėmuose, šis formatas yra naudingas, Lietuvai (ir kitoms BV) po NATO plėtros toliau plėtojant karinį bendradarbiavimą su NATO

¹⁶⁶ Paulauskas, 27. [Žiūrėta 2007 04 26].

¹⁶⁷ Priežastys išskirtos darbo autorės.

¹⁶⁸ „Nordic Initiative For Regional Defence Cooperation“, p. 5. *Danijos Gynybos ministerijos interneto svetainė* http://forsvaret.dk/NR/rdonlyres/D65DE2FF-59BF-4F50-A571-A10C57975E8A/0/NI_marts08.pdf [Žiūrėta 2008 02 02].

¹⁶⁹ „Nordic Initiative For Regional Defence Cooperation“.

nepriklausančiomis ŠŠ (Suomija ir Švedija). Taip pat šis formatas yra funkcionalus, į Lietuvos ir ŠŠ karinį bendradarbiavimą bent tam tikru mastu įtraukiant Lietuvos Rytų politikoje figūruojančias šalis (kaip Gruzija). Tokie projektai savotiškai pakeičia prieš plėtrą ar po jos nutrauktos „Partnerystės taikos labui“ rėmuose vykdytus projektus (kaip 2003 m. baigtas BALTBAT projektas).

Aptarus Lietuvos ŠŠ karinio bendradarbiavimo tendencijas po NATO plėtros, galima daryti tokias išvadas:

- Sklandžiam po 2004 m. NATO plėtros vykusiam Lietuvos ir ŠŠ kariniam bendradarbiavimui (tiek dvišaliu, tiek daugiašaliu formatu) pagrindą suteikė iki 2004 m. sklandžiai plėtotas šių šalių karinis bendradarbiavimas. ŠŠ pažįsta Lietuvos karinių struktūrų ypatumus, jų potencialą, tad po NATO plėtros gali remtis jais kaip pagrindu tolimesniam kariniam bendradarbiavimui plėtoti, jam gilinti.
- Galima kalbėti apie po 2004 m. NATO plėtros vykusį kokybinį pokytį Lietuvos ir ŠŠ kariniame bendradarbiavime: *nuo parama (didžia dalimi – materialine) charakterizuotų santykių yra pereinama prie partnerystės* (tiesa, ši partnerystė išlieka asimetrinė visų pirma dėl mažesnių Lietuvos turimų materialinių resursų ir patirties). Ėjimui partnerystėje paremto bendradarbiavimo link didelės svarbos turėjo Lietuvos narystė NATO, ŠŠ akyse Lietuvą iš naujo „apibrėžusi“ kaip į naują lygmenį pakilusią, patikimą valstybę, kadangi stodama į NATO, Lietuva turėjo atitikti tam tikrus Vakarų pasaulio keliamus reikalavimus (buvo reikalingos reformos, kokybiniai pokyčiai ne tik gynybos srityje, bet ir ekonomikoje, teisėsaugoje, žmogaus teisių apsaugos srityje ir pan.). Be to, lygiateisės partnerystės karinėje srityje kūrimui teigiamos įtakos turėjo ir tam tikros techninės priežastys: Lietuva, kaip NATO narė, įgavo galimybę dalyvauti tarptautiniuose NATO šalių mokymuose, ir pratybose, galimybę prieiti prie NATO dokumentų, ryšių sistemų, pradėjo galutinai veikti pagal NATO standartus – visa tai palengvino Lietuvos sąveiką su ŠŠ (kaip ir kitų NATO valstybių) kariniais vienetais.
- Po NATO plėtros buvo peržiūrėti iki 2004 m. Lietuvos (bei kitų BV) ir ŠŠ vykdyti projektai, įvykdyta jų optimizacija (kai kurių projektų uždarymas ar perdavimas BV dispozicijai). Dvišaliu formatu Lietuva (visų pirma su Danija) perėjo prie platesnių, ilgalaikių projektų. Tiesą, šie projektai tam tikra prasme išlieka asimetriniai (Lietuva išlieka jei ne finansinės ar materialinės paramos gavėja, tai bent žinių ir patirties gavėja).

- Po 2004 m. dvišaliuose projektuose Danija išliko svarbiausia Lietuvos partnere (kitų ŠŠ kontekste) – tai galima aiškinti dideliu iki plėtros pasiektu įdirbiu Lietuvos – Danijos karinio bendradarbiavimo srityje.
- Po 2004 m. Lietuvos ir ŠŠ karinis bendradarbiavimas įgijo naujų tikslų – t.y., nebe Lietuvos narystės NATO siekis, bet Lietuvos adaptacija NATO struktūrose, savos „nišos“ atradimas šioje organizacijoje.
- Karinio Lietuvos ir ŠŠ bendradarbiavimo stiprinimui yra palanku tai, jog didžia dalimi sutampa abiejų pusių turimi interesai – visų pirma, abipusis Lietuvos ir ŠŠ siekis didinti savo svorį ir matomumą tarptautinėje saugumo bendruomenėje (šio tikslo yra paranku siekti, veikiant kartu). Lietuvai karinis bendradarbiavimas su ŠŠ yra naudingas ir dėl šių šalių tarptautinėje saugumo bendruomenėje turimo didesnio statuso bei didesnių finansinių resursų.
- Nors yra akivaizdus abipusis Lietuvos ir ŠŠ siekis suartėti karinio bendradarbiavimo srityje, tačiau ŠŠ neįsileidžia Lietuvos ir kitų BV į ŠŠ karinio bendradarbiavimo „šerdį“.
- Po 2004 m. įvyko tam tikras karinio Lietuvos ir ŠŠ bendradarbiavimo epicentro poslinkis į Rytus: Lietuva ir ŠŠ atrado naujus karinio bendradarbiavimo tikslus, orientuotus nebe tiek į pačią Lietuvą ar trijų BV subregioną, o į „užregioninius objektus“ (projektai su Rytų Europos, Užkaukazės valstybėmis, bendras dalyvavimas tarptautinėse misijose). Toks poslinkis iliustruoja iš ŠŠ įgytos Lietuvos „gerosios patirties“ skleidimą Rytų linkme, kas Lietuvai yra palanku, įgyvendinant savo Rytų politiką.
- Kalbant apie skyriaus pradžioje išskirtas 4 ŠŠ ir Lietuvos bendradarbiavimo dimensijas, galima akcentuoti politinės ir materialinės finansinės dimensijų svarbos nunykimą, žinių ir patirties perdavimo dimensijos iškilimą, bei „išorinės“ bendradarbiavimą palaikančios dimensija išlikimą (tiesa, galima teigti, jog ši dimensija, BV esant NATO narėmis, nebėra tokia svarbi).
- Galima teigti, jog ateityje Lietuvos ir ŠŠ karinis bendradarbiavimas tęsis NATO ir „Partnerystės taikos labui“ rėmuose. Šis bendradarbiavimas turėtų būti mažiau paremtas politinėmis deklaracijomis ir akcijomis (tai buvo labiau reikalinga iki 2004 m. NATO plėtros), o daugiau dėmesio turi būti skiriama praktiniam Lietuvos ir ŠŠ bendradarbiavimui, sąveikos su ŠŠ plėtojimui NATO rėmuose¹⁷⁰.

¹⁷⁰ Perspektivos ir rekomendacijos išskirtos, remiantis interviu su aukšto rango LR kariuomenės karininku.

- Kadangi saugumo srityje Lietuvą (ir kitas dvi BV) su ŠŠ sieja bendras tikslas – Baltijos jūros regiono saugumas ir stabilumas, jos turėtų dirbti viena kryptimi, stiprindamos karinį bendradarbiavimą NB8 formatu¹⁷¹.
- Lietuva turėtų dar labiau išnaudoti bendradarbiavimo su ŠŠ potencialą, vykdydama savo Rytų politiką.¹⁷²

V. LIETUVOS IR ŠIAURĖS ŠALIŲ EKONOMINIS BENDRADARBIAVIMAS: POKYČIAI PO 2004 M. ES PLĖTROS

Šioje dalyje atskleidžiama, kokie kiekybiniai ir kokybiniai pokyčiai Lietuvos ir ŠŠ¹⁷³ ekonominiame bendradarbiavime yra pastebimi po 2004 m. ES plėtros (t.y, 2004-2008 m. laikotarpiu), lyginant su 2000-2004 m. laikotarpiu (toks laikotarpis pasirinktas, siekiant, kad lyginamieji laikotarpiai būtų panašaus ilgio). Yra analizuojamos tokios Lietuvos ir ŠŠ šalių ekonominio bendradarbiavimo dimensijos: prekyba, tiesioginės užsienio investicijos (toliau – TUI) – ŠŠ TUI Lietuvoje bei Lietuvos TUI ŠŠ, turizmo srautai (tai – vieni iš svarbiausių šalių ekonominius ryšius apibūdinančių, kiekybiškai išreiškiamų parametru), taip pat - narystė Šiaurės investicijų banke bei bendros vertybinių popierių rinkos kūrimas (pastarosios dvi dimensijos laikytinos labiau kokybinėmis). Šiame skyriuje taip pat yra aptariamas Lietuvos ŠŠ bendradarbiavimas energetikos srityje.

5.1 Lietuvos-ŠŠ prekybos apimtys ir prekybos struktūra 2000-2008 m.

Statistinių duomenų analizė leidžia teigti, jog bendrame Lietuvos prekybos partnerių sąraše nei prieš 2004 m. ES plėtrą, nei po jos, ŠŠ nebuvo ypač svarbios Lietuvos prekybos partnerės¹⁷⁴. Iš lentelės nr. 2 bei lentelės nr. 3 matyti (žr. „Priedus“), jog 2004 m. ES plėtros negalima vertinti kaip „lūžio“ taško Lietuvos – ŠŠ prekybiniuose santykiuose: augant bendrai absoliučiai Lietuvos eksporto ir importo apimčiai, daugmaž proporcingai augo ir Lietuvos eksporto į bei importo iš ŠŠ absoliuti vertė, procentinei jo daliai bendrame Lietuvos eksporto bei importo sraute bei vietoms svarbiausiųjų prekybos partnerių sąraše nedaug tekintant. Tiek

¹⁷¹ Interviu su aukšto rango LR kariuomenės karininku.

¹⁷² Ten pat.

¹⁷³ Šiuo atveju ŠŠ laikomos Švedija, Danija, Norvegija, Suomija. Lietuvos ekonominiai santykiai su penktąja ŠŠ – Islandija - nėra analizuojami dėl šių santykinio šių santykių silpnumo.

¹⁷⁴ Čia analizuojami tik prekybos su tomis ŠŠ, kurios patenka į svarbiausiųjų Lietuvos prekybos partnerių dešimtuką, duomenys.

Lietuvos importe, tiek eksporte Šiaurės šalis lenkia didžiosios valstybės - Rusija, Vokietija, Jungtinė Karalystė, Prancūzija. Lietuvos kaimynės Lenkija ir Latvija, ir pan.

Apskaičiavus metinius Lietuvos eksporto bei importo į atskiras ŠŠ procentinius pokyčius, paaiškėjo, jog šie pokyčiai beveik absoliučia dauguma atvejų buvo teigiami, tačiau negalima išskirti aiškių tendencijų, ar Lietuvos importo iš bei eksporto į ŠŠ apimtys po ES plėtros buvo linkę didėti greičiau ar lėčiau nei prieš plėtrą – skirtingų metų įverčiai buvo labai skirtingi, „šokinėjantys“. Tad vienareikšmės išvados, jog ES plėtra paspartino ar sulėtino ŠŠ ir Lietuvos prekybos apimčių didėjimą, daryti negalima. Tiesa, tam tikrais metais po 2004 m. galima kalbėti apie ypatingą atskirų ŠŠ narių prekybos su Lietuva suintensyvėjimą (savotiškus „narystės ES efektus tarptautinei prekybai“, kaip kad tai, jog o 2004-2005 m. Lietuvos eksportas į Švediją išaugo net 25,1 %, vėliau šis augimas vėl sulėtėjo.)

Atkreiptinas dėmesys, jog 2006- 2007 m. sumažėjo Lietuvos eksporto į Švediją apimtys (pokytis lygus beveik -7 %). Šio sumažėjimo priežastimi galima įvardinti tai, jog 2006 m. pagrindiniu „Mažeikių naftos“ akcininku tapo Lenkijos koncernas „PKN ORLEN“, tad tie patys naftos produktai, kurie iki tol buvo viena iš pagrindinių prekių grupių Lietuvos eksporte į Švediją, dabar yra eksportuojami iš Lenkijos į Švediją¹⁷⁵.

Panašios tendencijos buvo užfiksuotos, ir analizuojant Latvijos bei ŠŠ eksporto bei importo kitimo tendencijas prieš ir po 2004 m. (žr. lenteles nr. 4 ir 5 „Prieduose“): tiek prieš 2004 m., tiek po 2004 m. Latvijos eksportas į bei importas iš ŠŠ laipsniškai augo, ŠŠ iš esmės nedaug tepakeičiant savo vietą pagrindinių Latvijos eksporto bei importo partnerių sąrašė. Tad lyginant Lietuvos ir Latvijos atvejus, galima daryti išvadą, kad po 2004 m. ES plėtros užfiksuotos Lietuvos – ŠŠ prekybos tendencijos nebuvo išskirtinės.

Po 2004 m ES plėtros *pagal pagrindines eksportuojamų į bei importuojamų iš ŠŠ prekių grupes* Lietuvos prekyba su ŠŠ šalimis iš esmės nepakito¹⁷⁶. Nepakito ir ŠŠ požiūris į Lietuvą, kaip į sudėtinę vieningos trijų BV ir Lenkijos eksporto rinkos dalį (t.y., ŠŠ šias valstybes traktuoja kaip vieningą eksporto rinką, į ją eksportuoja labai panašias prekes. Tai natūralu, nes, šioms šalims turint panašius resursus, todėl – gamybos galimybes, jos turi panašius poreikius importuojamoms prekėms).

Tad apibendrinant galima teigti, jog 2004 m. ES plėtra Lietuvos – ŠŠ prekybos esmingai nepaveikė – nors Lietuvos prekybos su ŠŠ apimtys (kaip ir Lietuvos prekybos apimtys apskritai) nuosekliai augo, tačiau ŠŠ vieta Lietuvos užsienio prekyboje iš esmės nekito. Prekybos struktūros prasme Lietuvos – ŠŠ prekyba taip pat iš esmės Importą iš ŠŠ riboja didelės

¹⁷⁵ Interviu su R.Jablonsku.

¹⁷⁶ Ten pat.

pagamintų prekių kainos ir transporto išlaidos (nėra pakankama pigaus (vandens) susisiekimo priemonių infrastruktūra tarp Lietuvos ir ŠŠ), o Lietuvos eksportą į ŠŠ – taip pat didelės transportavimo kainos ir iš esmės perpildyta ŠŠ rinka¹⁷⁷. Tad esmingesnio Lietuvos ir ŠŠ prekybos suaktyvėjimo nebuvimą po ES plėtros galima aiškinti daugiausiai tuo, jog po plėtros išliko dideli kainų Lietuvoje skirtumai bei tai, jog nebuvo esmingai pagerinta prekybos infrastruktūra

Galimybės ir rekomendacijos

Svarbu akcentuoti, jog galimybių Lietuvai intensyvinti prekybą su ŠŠ yra. Galimi būdai:

- **Lietuvos, kaip tranzitinės šalies tarp ŠŠ ir Rytų Europos bei Azijos šalių, potencialo išnaudojimas.** Viena iš galimybių tai padaryti – didinti Klaipėdos bei Juodosios jūros uostą Iličiovską (Ukraina) uostą jungiančio greitojo konteinerinio traukinio „Vikingas“ apkrovą¹⁷⁸. Atsižvelgiant į tai, jog klestintį jūrų uostą Iličiovską 13 konteinerių linijų jungia su Turkijos, Ispanijos, Kinijos, Bulgarijos, Graikijos, Kanados, JAV, Japonijos, Australijos ir kitų šalių uostais, o aštuonios laivybos linijos gabena generalinius ir suverstinius krovinius į Europos, Amerikos, Juodosios jūros, Ramiojo vandenyno regiono šalių bei kitus uostus, galima teigti, jog „Vikingo“ apkrovų padidinimas bei išankstinė šiuo traukiniu vežamų prekių orientacija į Skandinavijos rinkas padėtų Lietuvai tapti vienu iš pagrindinių uostų tarptautiniuose transporto koridoriuose, kurie jungia Vakarų Europos ir Skandinavijos šalis su Artimųjų Rytų ir Vidurio Azijos šalimis¹⁷⁹. „Vikingo“ apkrovų didinimo klausimu Lietuva jau dalyvauja susitikimuose su ŠŠ susisiekimo ministrais, ŠŠ atstovai šiuo klausimu rodo susidomėjimą, tačiau priimti galutinį sprendimą kiek trukdo ŠŠ nepasitikėjimas tuo, jog „Vikingo“ maršrutas eina per Ukrainą, kurioje yra aukštas korupcijos lygis¹⁸⁰.
- **Susisiekimo su ŠŠ vandens transporto priemonėmis infrastruktūros gerinimas.** Tai aktualu, kadangi pervežti prekes į ŠŠ Lietuvai patogiausia ir pigiausia vandens transporto priemonėmis (tai svarbu ir ŠŠ, kurios save laiko jūrinėmis valstybėmis)¹⁸¹.

¹⁷⁷ Daniliauskas, Janeliūnas, Kasčiūnas et al., 79.

¹⁷⁸ Interviu su URM pareigūnu. Dar 2003 m. Klaipėdą ir Iličiovską sujungė reguliari geležinkelio linija, kurią aptarnauja greitasis traukinys „Vikingas“, kurio didžiausi privalumai – laikas (nuo Odesos iki Klaipėdos šis traukinys nuvažiuoja per 48 valandas) bei kaina (transportavimo tarifai trečdaliu ar net puse mažesni nei vežant prekes autotransportu) („Vikingas. Kas tai?“ *Klaipėdos valstybinio jūrų uosto interneto svetainė*. http://www.portofklaipeda.lt/lt.php/dazniausiai_uzduodami_klausimai/vikingas_kas_tai/526 [Žiūrėta 2008 04 15]).

¹⁷⁹ Marius Vakarīs, „Klaipėdos uostas tapo Baltarusijai artimesnis.“ *Jūra*, 5, 2003.

http://www.jura.lt/contents/article_lit.php?id_year_issue=200305&id_num=3 [Žiūrėta 2008 04 15]).

¹⁸⁰ Interviu su R.Jablonsku.

¹⁸¹ Ten pat.

- „Via Baltica“ išbaigimas – patogus būdas sustiprinti Lietuvos prekybos srautus su Suomija¹⁸².
- Prekybos „nišų“ ŠŠ ieškojimas. Tai, jog tokių nišų įmanomą rasti, rodo Lietuvos eksporto į Norvegiją, kuri netgi nėra ES narė, pavyzdys. Į Norvegiją lietuvių statybų įmonės eksportuoja vis daugiau medinių ir karkasinių namų, langų ir pan., nišą čia atranda ir Lietuvių namų statytojų įmonės¹⁸³. Lietuva galėtų kurti didelę pridėtinės vertės grandinės pynę - žaliavos iš Rytų, o produktai - į turtingą Šiaurę.

5.2 Tiesioginių užsienio investicijų (TUI) srautai 2000-2008 m.

Ekonominė ŠŠ svarba Lietuvai tiek prieš 2004 m. ES plėtrą, tiek po plėtros, visų pirma reiškėsi tiesioginėmis ŠŠ investicijomis Lietuvoje. Svarbu pažymėti, jog nors po plėtros lietuviai pradeda po truputį labiau investuoti ŠŠ, tačiau šia prasme vis tiek išlieka didelė asimetrija: ŠŠ išlieka pagrindinėmis investuotojomis Lietuvoje (kaip ir kitose dviejose BV), tuo tarpu Lietuvos investicijos ŠŠ išlieka santykinai nereikšmingos tiek bendro Lietuvos TUI srauto požiūriu, tiek (dar labiau) – į ŠŠ ateinančių TUI kontekste (Lietuva netgi nėra minima ŠŠ statistinėse ataskaitose)¹⁸⁴.

5.2.1 ŠŠ tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje

Iš lentelės nr. 6 matyti (žr. „Priedus“), kad tiek prieš, tiek po 2004 m. ŠŠ buvo svarbiausios investuotojos Lietuvoje (Danija iš pirmosios dešimtuko vietos pasitraukė tik tada, kai lenkų investuotojui - koncernui „PKN Orlen“ įsigijus AB „Mažeikių nafta“, svarbiausia investuotoja Lietuvoje tapo Lenkija).

Kalbant apie ŠŠ TUI dalies pokytį bendrame TUI Lietuvoje kontekste po 2004 m., galima pastebėti, jog kumuliatyvinės ŠŠ investicijos 2000-2004 m. sudarė 38-46 % visų TUI Lietuvoje, o 2004-2008 m. – 28-41%, t.y., kumuliatyvinės ŠŠ investicijos Lietuvoje po 2004 m. nežymiai sumažėjo. Toks (ne absoliutus, o procentinis) ŠŠ investicijų mažėjimas po ES plėtros buvo pastebimas ir atskirų ŠŠ atvejais (2004-2008 m. Danijos dalis bendrame TUI sraute sumažėjo nuo 17,3 iki 12,9 %, Švedijos – nuo 14,7 iki 11,7 %, Suomijos – nuo 8,6 iki 5,2 %).

¹⁸² Interviu su R.Jablonsku.

¹⁸³ Pavyzdžiui, Klaipėdos „Vakarų laivų gamyklos“ grupės įmonės pardavimai į Norvegiją sudaro apie 36 proc. visų grupės pardavimų (apie 60 mln. litų per metus) (Eglė Markevičienė, „Šiaurėje – didelių galimybių šalis.“ *Verslo žinios*, 2008 m. kovo 12 d., 10. <http://archyvas.vz.lt/news.php?id=956055&strid=1002&rs=0&ss=fad299debced74eb2c4342b71dc12b98&y=2008%2003%2012> [Žiūrėta 2008 03 13]).

¹⁸⁴ Daniliauskas, Janeliūnas, Kačiūnas et al, 76

Tačiau absoliučia prasme ŠŠ TUI Lietuvoje augo, pvz. Danijos TUI 2004-2008 m. išaugo 87,5 %, Švedijos – 100,8 %, Suomijos – 60 %. Tai leidžia daryti išvadas apie tai, jog po ES plėtros investicinės sąlygos Lietuvoje ŠŠ nebuvo itin patrauklios.

Po ES plėtros ŠŠ investicijos Lietuvoje išliko sukonzentruotos keliuose sektoriuose – telekomunikacijų, finansų ir alaus gamybos. ŠŠ kompanijos faktiškai yra monopolizavusios šiuos sektorius arba užima dominuojančią padėtį juose¹⁸⁵.

Kita vertus, ir po ES plėtros „ŠŠ kapitalo įmonių investicijos Lietuvoje nėra orientuotos į ilgalaikius ekonominius projektus, kurie yra strategiškai svarbūs Lietuvos ekonominiam saugumui (pavyzdžiui, ŠŠ nerodė didelio dėmesio tokiems infrastruktūriniais projektams kaip „Rail Baltica“ ar „Via Baltica“ ar „Mažeikių nafta“). Todėl, bent jau kol kas, yra nedidelė tikimybė, kad ŠŠ kapitalas Lietuvoje galėtų sukurti konkuruojančią su Rusija paslaugų, pramonės, ir finansų infrastruktūros sistemą, leisiančią Lietuvai atsverti Rusijos kapitalo įtaką šalies ekonomikai.“¹⁸⁶

Svarbu paminėti tai, jog tiek prieš plėtrą, tiek po jos, į Lietuvą ŠŠ investuotojai nežiūrėjo kaip į galutinį investavimo tikslą – Lietuvą jie traktavo ir tebetraktuoja kaip vientiso Baltijos valstybių ir Lenkijos regiono dalį, tad „ekonominis ŠŠ investuotojų interesas yra susijęs nebūtinai tiesiogiai su Lietuva. Ji gali būti tik placdarmas tolesnei ŠŠ plėtrai į Rusijos, Ukrainos ir kitas Rytų rinkas“¹⁸⁷. Kai kurios ŠŠ įmonės yra steigiamos netgi ne darbui Lietuvoje, o tam, kad taptų „tramplinu“ į NVS rinkas, kuriose galima gauti didesnę pelną - ŠŠ kapitalo įmonėse dirbę ir šiaurietišką patirtį perėmę lietuviai, šiauriečiams skverbiantis toliau į Rytų Europą, gali padėti savo pačių patirtimi (rusų kalbos mokėjimas, slaviškojo mentaliteto pažinimas)¹⁸⁸. Po plėtros toks ŠŠ kapitalo įmonių skverbimasis iš Lietuvos (ir kitų Baltijos valstybių) į Rytus aiškiai matomas, pavyzdžiui, strategiškai svarbaus finansinio tarpininkavimo sektoriuje (pavyzdžiui, Švedijos SEB grupės (kuriai priklauso ir Lietuvoje veikiantis „SEB bankas“) bankų

¹⁸⁵ Švedijos bendrovei „TeliaSonera“ priklauso didžiausios Lietuvos fiksuoto, mobiliojo ir internetinio ryšio kompanijos AB Lietuvos telekomas ir UAB „Omnitel“. Mobiliojo ryšio kompanija „Bitė“ priklauso didžiausiai Danijos telekomunikacijų bendrovei TDC, o Tele2 – Švedijos telekomunikacijų koncernui Tele2AB.

Lietuvos finansų sektoriuje dominuoja Švedijos bankai: SEB valdo AB SEB Vilniaus bankas, o Swedbank – AB Hansabankas. Beje, per šiuos bankus Švedijos kapitalas valdo ir keletą draudimo bei lizingo bendrovių.

Lietuvos alaus gamybos sektorius taip pat faktiškai yra monopolizuotas ŠŠ investuotojų: koncernui BBH priklauso „Švyturys – Utena“, Danijos bendrovei „Danish Brekery Group“ - „Kalnapilis – Tauras“.

ŠŠ kompanijos yra investavusios Lietuvoje ir į mažmeninės prekybos tinklus bei žiniasklaidą. Mažmeninės prekybos tinklas „Rimi“ priklauso didžiausiai ŠŠ mažmeninės prekybos bendrovei Švedijos įminei ICA AB, televizijos stotis TV3, Tango TV, kabelinės televizijos tinklas VIASAT bei radijo stotis „Powerhit Radio“ – Švedijos akcininkų valdomai „VIASAT Broadcasting Group“, o dienraštis „Verslo žinios“ – Švedijos kompanijai „Bonnier Business Press“. Suomijos kapitalas faktiškai yra monopolizavęs Vilniaus miesto kinų rinką: „Finnkino“ priklauso „Forum Cinemas Vingis“ ir „Forum Cinemas Akropolis“. (Daniliauskas, Janeliūnas, Kasčiūnas et al., 75)

¹⁸⁶ Daniliauskas, Janeliūnas Kasčiūnas et al., 23

¹⁸⁷ Ten pat, 82

¹⁸⁸ Interviu su R.Jablonsku.

kūrimasis Rusijoje ir Ukrainoje, „Swedbank“, kuriam priklauso ir Lietuvoje veikiantis „Hansabankas“ taip pat skverbiasi į Rusijos ir Ukrainos rinkas.

ŠŠ TUI Lietuvoje augimo priežastys po 2004 m. (pažymėtina, jog čia yra kalbama apie ŠŠ TUI augimą absoliučia, o ne procentine prasme). Pagrindine priežastimi, tiesiogiai susijusia su Lietuvos naryste ES, galima laikyti tai, jog Lietuvą (kaip ir Latviją bei Estiją) ŠŠ pradėjo laikyti iš tikrųjų *patikimomis valstybėmis*, kadangi tam, jog įstotų į ES, šalis turėjo atitikti tam tikrus kriterijus, o tai rodo jos patikimumą. Lietuvos, kaip potencialios vietos investicijoms įvaizdžio pagerėjimas sąlygojo tai, jog po plėtros daugiau ŠŠ kompanijų ėmė ieškoti nišos Lietuvos rinkoje, ryžosi daugiau investuoti į nekilnojamojo turto, logistikos sritis¹⁸⁹.

Kita ŠŠ investuotojų dėmesio Lietuvai palaikymo priežastimi, nesusijusia su ES plėtra galima laikyti tai, jog *išlieka ryškus kainų* (tame tarpe – ir darbo jėgos kainos) *skirtumas* tarp Lietuvos ir ŠŠ, kur nuolat auga darbo kaštai bei *išlieka palankesnė nei ŠŠ investicinė aplinka*¹⁹⁰. ŠŠ investuotojų susidomėjimą po ES plėtros išlaikė ir *Lietuvos ekonomikos stabilumas, tuometinės ekonomikos plėtros perspektyvos bei pačių ŠŠ kompanijų investavimo strategija* (paprastai ŠŠ kompanijos siekia investuoti ne vienoje ar keliose valstybėse, bet apimti visas Baltijos jūros regiono valstybes)¹⁹¹.

Galimybės ir rekomendacijos

Tolimesnis ŠŠ TUI Lietuvoje augimas Lietuvai būtų naudingas, kadangi ŠŠ kapitalas yra pakankamai skaidrus ir patikimas, taip pat Lietuvos įmonėms yra naudinga perimti šiaurietišką verslo kultūrą. ŠŠ investavimas Lietuvoje (kaip ir kitose Baltijos valstybėse) taip pat yra svarbus, kadangi Lietuva joms yra ganėtinai stabili, patikima ir sparčiai didėjanti rinka¹⁹² (tiesa, vykstanti pasaulinė finansų krizė verčia kvestionuoti Lietuvos, kaip investicijoms palankios valstybės, stabilumą ir patikimumą). ŠŠ TUI Lietuva galėtų didinti tokiais būdais (pažymėtina, kad didžioji dalis šių rekomendacijų tinka ne tik ŠŠ, bet ir kitų valstybių TUI augimui Lietuvoje skatinti):

- Plėtodama jau turimas (Klaipėdos ir Kauno) bei steigdama naujas **laisvąsias ekonomines zonas**, kadangi yra aiškus ŠŠ verslo subjektų susidomėjimas veikla šiose zonose (daugiau Klaipėdos nei Kauno)¹⁹³
- Parengdama **daugiau objektų, tinkamų plyno lauko** investicijoms, kadangi šioje srityje yra dirbama nepakankamai¹⁹⁴.

¹⁸⁹ Interviu su R.Jablonsku.

¹⁹⁰ Ten pat.

¹⁹¹ Daniliauskas, Janeliūnas, Kasčiūnas et al., 82

¹⁹² Ten pat, 21.

¹⁹³ Interviu su R.Jablonsku.

- Nuosekliai išanalizuodama **projektų, susijusių su Pelno mokesčio didinimu, poveikį** užsienio investuotojų pritraukimui į Lietuvą (šio mokesčio pakėlimas gali ŠŠ investuotojus dar labiau orientuoti į kitas BV)¹⁹⁵. (Šiuo metu Latvijoje yra taikomas 15 % pelno mokeskis, Estijoje – 22 %, tačiau pelnui, gaunamam iš investicijų, taikomas 0 % tarifas).
- Vienas iš ŠŠ TUI plėtrą Lietuvoje apsunkinančių veiksnių – tai, jog **šalyje ima trūkti kvalifikuotos darbo jėgos**, kas truputį stabdo ŠŠ TUI (bei TUI augimą apskritai)¹⁹⁶, tad Lietuva turėtų aktyviau imtis šios problemos sprendimo.

5.2.2 Lietuvos tiesioginės užsienio investicijos ŠŠ

Kaip jau buvo minėta, Lietuvos investicijos į ŠŠ yra itin nedidelės – Lietuvos TUI net nepatenka į ŠŠ statistikos ataskaitas. Lietuvos verslui yra sunku patekti į ŠŠ rinką dėl didelės įėjimo į rinką kainos (ŠŠ yra daug aukštesnis darbo jėgos ir ypač paslaugų kainų lygis)¹⁹⁷. Tai iliustruoja lentelėje nr. 7 (žr. „Priedus“) pateikti duomenys.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad po 2004 m. ryškesnio Lietuvos TUI pokyčio ŠŠ neužfiksuota. Tiesa, nuo 2007 m. ryškus Norvegijos (kuri, atkreiptinas dėmesys, nėra ES narė) iškilimas į minėtąjį dešimtuką. Šis iškilimas daugiausiai sietinas su sėkmingomis lietuvių verslininkų verslo „nišos“ paieškomis (pavyzdžiui, atrasta „niša“ laivų statybos sektoriuje). Tokių „nišų“ atradimą po ES plėtros palengvino jau minėtas lietuvių, kaip patikimų verslo partnerių, įvaizdžio spartesnis kūrimasis.

Pats ŠŠ investuojančių Lietuvos įmonių skaičius taip pat išlieka mažas: pavyzdžiui, 2007 m. spalio 1 d. Danijoje (16-a vieta) buvo investavę tik 2 Lietuvos investuotojai (į apdirbamosios gamybos bei nekilnojamojo turto bei nuomos sritis); Suomijoje 2007 m. veikė tik viena lietuviško kapitalo įmonė, kurios TUI tesudarė 11 000 litų¹⁹⁸.

Lietuvos ir ŠŠ TUI skiriasi ne tik savo absoliučia apimtimi bei investuojančių subjektų skaičiumi, bet ir investavimo mastu bei strategija. Jei ŠŠ, kaip jau buvo minėta, investicijas Lietuvoje dažnai laiko tik platesnio „regioninio plano“ dalimi, investuoja į strategiškai svarbius sektorius, tai lietuviai ŠŠ investuoja lokaliai, į pavienes įmones (daugiausiai į apdirbamąją bei paslaugų pramonę).

¹⁹⁴ Interviu su R.Jablonsku.

¹⁹⁵ Ten pat.

¹⁹⁶ Ten pat.

¹⁹⁷ Daniliauskas, Janeliūnas, Kasčiūnas et al., 76.

¹⁹⁸ „Lietuvos ir Danijos dvišalis ekonominis bendradarbiavimas: *status quo*“, „Lietuvos ir Suomijos dvišalis ekonominis bendradarbiavimas: *status quo*“. LR užsienio reikalų ministerija.

Lyginant Lietuvos TUI Šiaurės šalyse su analogiškais Latvijos bei Estijos investicijomis, galima daryti išvadą, jog Lietuva šiuo požiūriu atsilieka nuo šiaurinių savo kaimynių. Iš lentelėje nr 8 (žr. „Priedus“) pateiktų duomenų (atkreiptinas dėmesys, jog lentelėje yra sužymėta Baltijos jūros regiono valstybių investicijų dalis tik kitose Baltijos jūros regiono valstybėse) matyti, jog nors ne tik Lietuvos, bet ir kitų dviejų Baltijos valstybių investicijos į ŠŠ buvo santykinai nedidelės, tačiau į Baltijos jūros regionui priklausančias ŠŠ (Daniją, Švediją ir Suomiją) Estija (6,2 % Estijos TUI Baltijos jūros regione) ir Latvija (10,2 % Latvijos TUI Baltijos jūros regione) investavo daugiau nei Lietuva (apie 1,5 % Lietuvos TUI Baltijos jūros regione). Tad Estijos ir Latvijos pavyzdžiai rodytų, jog ir Lietuva taip pat turi galimybių plėsti savo investicijas bent jau Baltijos jūros regionui priklausančiose ŠŠ.

Galimybės ir rekomendacijos

- **„Nišų“ investicijoms paieška.** Sėkmingo lietuvių investavimo ŠŠ istorijos rodo, jog tinkamu laiku atradus „nišą“ verslui, įeiti į ŠŠ rinkas lietuviams yra įmanoma. Pavyzdžiui, Norvegijoje, kurią šiuo metu galima laikyti sėkmingiausiu lietuvių investicijų „taikiniu“, Lietuvos įmonės yra investavę finansinio tarpininkavimo, nekilnojamojo turto ir nuomos bei apdirbamosios ganybos sektoriuose¹⁹⁹. Sėkmingos lietuvių investicijos ir laivų statybos sektoriuje: vyksta lietuvių-norvegų įmonių susijungimai²⁰⁰, yra atvejų, kai Lietuvos įmonės perperka iki tol nuostolingai veikusias norvegų įmones ir pertvarko jas taip, kad šios veiktų pelningai²⁰¹. Be to, LR URM Eksporto ir investicijų skatinimo departamento direktoriaus Regimanto Jablonsko teigimu, „lietuvių įmonės [Norvegijoje] dar nėra išnaudojusios paslaugų sektoriaus galimybių. Didelės konkurencijos ten tikrai nėra. Lietuviai galėtų steigti automobilių remonto įmones, nes šios paslaugos kainos ten didžiulės, poreikis – taip pat paklausą turėtų turėti ir kokybiškos valymo paslaugos“²⁰². Taip pat svarbu pažymėti tai, kad po įstojimo į ES Lietuvos firmos Norvegijoje gali registruotis supaprastinta tvarka. Pagal Norvegijos įstatyminę bazę, tokios įmonės (ypač konsultacines ir paslaugų teikimo) įdarbintiems asmenims gali mokėti mažesnę darbo užmokestį, todėl gali sėkmingai konkuruoti tokiuose sektoriuose kaip statybos bei remonto darbai²⁰³

¹⁹⁹ „Lietuvos ir Norvegijos dvišalis ekonominis bendradarbiavimas: *status quo*“. LR užsienio reikalų ministerija

²⁰⁰ Pavyzdžiui, 2007 m. Vakarų laivų gamyklos“ grupės įmonės su norvegų partneriais sukūrė bendrą įmonę, kuri orientuojasi daugiausiai į Norvegijos rinką („Šiaurėje – didelių galimybių šalis“).

²⁰¹ Pavyzdys – „Hermis Capital“, prieš 3 metus nupirkęs 40 % didžiausios Norvegijoje elektronikos įmonės „Kitron“ akcijų. 2006 m. „Kitron“ uždirbo beveik 20 mln. Litų pelno („Šiaurėje – didelių galimybių šalis“).

²⁰² „Šiaurėje – didelių galimybių šalis“.

²⁰³ „A.Eidintas: Norvegai atranda Lietuvą.“ *Delfi.lt*, 2007 m. vasario 19 d. Cituota iš *Media Baltijos verslas*.
http://www.mediabv.lt/res_zinpr_det.php?id=13258 [Žiūrėta 2008 03 15].

- **Potencialių lietuvių investuotojų ŠŠ švietimas apie šiaurietišką verslo kūrimo kultūrą**, kuriai, viena vertus būdingas ilgas verslo partnerių tarpusavio pažinimo ir tarpusavio pasitikėjimo kūrimo laikotarpis, tačiau, antra vertus, tvirtų ilgalaikių santykių su verslo partneriais palaikymas.

5.3 Lietuvos – ŠŠ turizmo srautai 2004-2006 m.

Tiek prieš 2004 m. ES plėtrą, tiek po jos nei išvykstamojo, nei atvykstamojo Lietuvos turizmo srautuose ŠŠ neužėmė reikšmingos vietos²⁰⁴.

Atvykstamasis turizmas Iš lentelėje nr. 9 (žr. „Priedus“) pateikiamų duomenų matyti, jog nors nuo 2004 m. į Lietuvą atvykusių šiauriečių (šiuo atveju – suomių ir švedų) skaičius ir augo, tačiau procentine dalimi atvykusieji iš šių šalių sudarė santykinai nereikšmingą dalį.

Palyginkime: 2006 m. ŠŠ piliečiai sudarė 27 % (Suomijos - 12 %, Švedijos - 7 %, Norvegijos - 6 %, Danijos 2 %) visų 2006 m Latvijoje apsilankusių turistų²⁰⁵, Estijoje – atitinkamai 65 % (Suomijos - 53 %, Švedijos - 8 %, Norvegijos - 3 %, Danijos 1 %)²⁰⁶. Tuo tarpu Lietuva sulaukia daugiau lankytojų iš Europos pietuose esančios Italijos nei, pavyzdžiui, Švedijos.

Kalbant apie Lietuvos išvykstamąjį turizmą, svarbu atkreipti dėmesį, jog santykinai nedaug Lietuvos turistų važiuoja į ŠŠ: 2004 m. į Švediją važiavo 4 %, į Daniją ir Norvegiją – po 2 % visų turistų²⁰⁷. 2005 m. Norvegijoje lankėsi 4,5 %, Švedijoje – 4,3 %, Danijoje – 2,2 % visų Lietuvos turistų²⁰⁸, 2006 m. Švedijoje lankėsi 3,6 %, Norvegijoje - 1,99 % Lietuvos turistų. (Palyginimui: 2006 m. kaimyninėse Lietuvos valstybėse – Latvijoje lankėsi 19,3 % Lietuvos turistų, Baltarusijoje - 10,6 %, Lenkijoje - 10,1 %²⁰⁹). Galima teigti, jog tai, kad Lietuviai preferencijas teikia kaimyninėms artimiausioms valstybėms, sąlygoja nedideli atstumai bei panašus šių valstybių ir Lietuvos kainų lygis.

²⁰⁴ 2004-2006 m. intervalas Lietuvos – ŠŠ turizmo srautams analizuoti buvo pasirinktas dėl šio darbo autorei prieinamų duomenų

²⁰⁵ Colliers Market Report, „Real Estate Market Review 2007.“, 19
<http://www.colliers.lv/en/main/analyst/marketreview> [Žiūrėta 2008 04 15].

²⁰⁶ „Real Estate Market Review 2007.“, 53.

²⁰⁷ „Lietuvos turizmo statistika 2004.“ Vilnius: 2005,4. www.tourism.lt/statist/LTS_2004.pdf [Žiūrėta 2008 04 14].

²⁰⁸ „Lietuvos turizmo statistika 2005.“ Vilnius: 2006, 4.

www.tourism.lt/lt/stat/Lietuvos%20turizmo%20statistika%202005.pdf [Žiūrėta 2008 04 14].

²⁰⁹ „Lietuvos turizmo statistika 2006“, p . 4

Galimybės ir rekomendacijos

Tai, jog šiauriečiai dažniau nei Lietuvoje lankosi Estijoje bei Latvijoje, didžia dalimi yra sąlygota šių valstybių (visų pirma – Estijos) geografinės padėties, artimesnės ŠŠ, bei to, jog šių valstybių sostinės yra uostai. Tokio privalumo nebuvimą Lietuva galėtų bent dalinai kompensuoti, gerindama susisiekimo su ŠŠ infrastruktūrą.

- **Susisiekimo vandens transporto priemonėmis plėtojimas.** Anot Švedijos Karalystės nepaprastosios ir įgaliotosios ambasadorės Lietuvoje Malin Kärre, „Švedai dažniau [nei Lietuvoje – M.B.] lankosi Latvijoje ir Estijoje, iš dalies dėl to, kad šias šalis patogiau pasiekti keltu.“ M Kärre teigimu, didinti Lietuvos – Švedijos tarpusavio turizmo srautus galima, pavyzdžiui, gerinant susisiekimą nedideliais keltais tarp Klaipėdos ir Pietų Švedijos miestų. Ambasadorė pažymi, jog dėl tokių projektų Lietuva ir Švedija galėtų kreiptis dėl ES paramos²¹⁰. Tai, jog yra verta gerinti Lietuvos ir Šiaurės šalių susisiekimą keltais, rodo ir Estijos patirtis: po to, kai 2004 m. tarp Talino ir Stokholmo pradėjo kursuoti naujas turistinis keltas „Victoria“, per metus Estijoje apsilankančių Švedijos piliečių skaičius išaugo beveik 30 %²¹¹.
- **Susisiekimo oro transporto priemonėmis plėtojimas.** Anot M. Kärre, yra svarbu ieškoti pigių skrydžių tarp Lietuvos ir Švedijos plėtimo galimybių²¹².
- **Bendro žinomumo apie Lietuvą ŠŠ didinimas.** Šiuo metu Lietuva tik vienoje iš ŠŠ (Suomijoje) turi turizmo informacijos centrą, kuris buvo atidarytas 2004 m. sausį. Informacijos apie Lietuvai sklaidai vertėtų skirti daugiau dėmesio.

5.4 Bendros BV – ŠŠ ekonominės institucijos

Nors prieš 2004 m. ES plėtrą politiniuose ŠŠ ir BV sluoksniuose buvo akcentuojamas siekis į ŠŠ bendradarbiavimo institucijas įtraukti BV, kurios veiktų kaip lygiateisės šių institucijų narės, tačiau šiuo metu, po plėtros praėjus 4 metams, veikia tik viena tokia institucija, - Šiaurės investicijų bankas (toliau – ŠIB)²¹³. ŠIB narėmis Lietuva, Latvija ir Estija tapo 2005 m. sausio 1

²¹⁰ „Malin Kärre. Siekiame padaryti pasaulį geresnį.“

²¹¹ Estijos ir Švedijos dvišalių santykių status quo, „Estonia and Sweden.“ *Estijos užsienio reikalų ministerijos interneto svetainė*. http://www.vm.ee/eng/kat_176/1199.html [Žiūrėta 2008 04 03].

²¹² Čia taip pat vertėtų atkreipti dėmesį į estų patirtį: 2007 m. duomenimis, per savaitę iš Talino į Helsinkį buvo 49 lėktuvų reisai, į Stokholmą – 32. („Malin Kärre. Siekiame padaryti pasaulį geresnį.“)

²¹³ Šiaurės investicijų bankas (NIB), daugiašalė finansinė ŠŠ institucija, buvo įsteigtas dar 1976 m., jo steigėjai buvo 5 ŠŠ – Danija, Norvegija, Švedija, Suomija ir Islandija. ŠIB būstinė yra įsikūrusi Helsinkyje. (*Šiaurės investicijų banko interneto svetainė*. www.nib.int [Žiūrėta 2008 03 30]).

d., nors susitarimas dėl Baltijos valstybių narystės ŠIB buvo pasirašytas dar prieš Baltijos valstybių narystę ES (2004 m. vasario 11 d.)²¹⁴.

Šiuo metu atitinkamai pagal kiekvienos valstybės narės ŠIB mokamas įmokas Švedijai priklauso 36,7 %, Danija – 21,3 %, Norvegijai – 19,1 %, Suomijai – 18,5 %, Lietuvai – 1,6 %, Latvijai – 1,1 %, Islandijai – 0,9 %, Estijai – 0,7 % ŠIB akcijų²¹⁵, tad finansinis Lietuvos, kaip ir kitų dviejų BV indėlis ŠIB yra santykinai mažas²¹⁶. Nepaisant to, bent jau formaliai ŠIB sprendimų priėmimo visos narės dalyvauja lygiomis teisėmis: svarbiausi ŠIB sprendimai yra priimami Valdytojų tarybos bei Direktorių tarybos, į kurias ŠIB narės deleguoja po vieną savo atstovą²¹⁷.

ŠIB tikslas yra, finansuojant tiek ŠIB narių, tiek ŠIB nepriklausančių regiono valstybių investicinius bei eksporto projektus, skatinti ekonominę šių valstybių integraciją, didinti Baltijos jūros regiono konkurencingumą. ŠIB teikia paskolas tiek valstybinio sektoriaus, tiek privatiems projektams; tarp prioritetinių sričių, kurioms ŠIB pirmiausiai skiria paskolas, yra įvardijami energetikos projektai (saugios energijos tiekimas, energetikos infrastruktūros tobulinimas, tyrimų ir plėtros energetikos srityje finansavimas) transporto ir logistikos, inovacijų finansavimo sritys²¹⁸.

Čia svarbu paminėti, jog ŠIB ne tik išreiškia deklaratyvų siekį teikti paskolas valstybių – narių energetikos projektams, bet ir jau vykdo realius projektus šia linkme. 2006 m. gruodžio 4 d. atidaryto Suomiją ir Estiją (o per ją – ir Latviją bei Lietuvą) jungiančio elektros kabelio „Estlink“ tiesimas buvo finansuotas iš ŠIB suteiktos 35 mln. EUR paskolos²¹⁹. Šios paskolos suteikimas Lietuvai yra reikšmingas ne tik dėl to, kad „Lietuvos energija“ yra „Estlink“ akcininkė, bei kabeliu tekanti elektra pasiekia Lietuvą, bet ir dėl to, jog ŠIB suteiktas finansavimas „Estlink“ sukuria precedentą, jog yra įmanoma pasiekti, kad energetiniai Baltijos

²¹⁴ Susitarime buvo numatyta, jog ŠIB narėmis tapusios Baltijos valstybės turės tokias pačias teises ir pareigas, kaip ir ŠŠ. („Baltic countries join Nordic Investment Bank 2005.“ *Šiaurės investicijų banko interneto svetainė*. http://www.nib.int/news/press_r.html?Id=1076511456.html [Žiūrėta 2008 03 30]).

²¹⁵ „Member countries.“ *Šiaurės investicijų banko interneto svetainė*. http://www.nib.int/about/o_owner.html [Žiūrėta 2008 03 30].

²¹⁶ 2004 m. ŠIB akcinis kapitalas buvo lygus 4 mlrd. EUR, jis formuojamas iš šalių narių įnašų proporcingai jų BNP. Lietuvos įnašas atitinkamai sudaro 27,26 mln. EUR, šį įnašą Lietuva turi sumokėti iki 2010 m. (nuo 2005 m.). („Lietuva plečia savo įtaką tarptautinėse finansų institucijose.“ *BNS*, 2004 m. rugpjūčio 11 d. <http://terminal.bns.lt/archiveNewsBody.jsp> [Žiūrėta 2008 04 01].)

²¹⁷ Sprendimai Valdytojų taryboje yra priimami vienbalsiai, o Direktorių taryboje – balsuojant, kai kiekvienas Tarybos narys turi po vieną balsą, o kvorumas sprendimui priimti yra 5 iš 8 balsų („Corporate governance and decision processes.“ *Šiaurės investicijų banko interneto svetainė*. http://www.nib.int/about/o_index_2.html [Žiūrėta 2008 03 30]).

²¹⁸ „NIB's Governors emphasise Nordic-Baltic regional cooperation to enhance competitiveness.“ *Šiaurės investicijų banko interneto svetainė*. <http://www.nib.int/newsen/1180602262.html> [Žiūrėta 2008 03 30].

²¹⁹ „Nordic Energy Link inaugurated.“ *Šiaurės investicijų banko interneto svetainė*. <http://www.nib.int/newsen/1165303201.html> [Žiūrėta 2008 03 30].

valstybių projektai būtų finansuojami ŠIB lėšomis. Tolimesnė ŠIB veikla rodo, jog bankas ir toliau domisi Baltijos valstybių energetiniais projektais: 2008 m. balandžio mėn. ŠIB pranešė esantis pasiruošęs suteikti kreditą Estijai atominės elektrinės statybai²²⁰. Taip pat ŠIB yra pareiškęs ketinimą dalyvauti ir Lietuvos ir Lenkijos elektros energijos tilto projekte, domisi naujos atominės jėgainės statybos Lietuvoje finansavimo galimybėmis. Tad Lietuvos narystė ŠIB ateityje gali pasirodyti esanti naudinga ne tik dėl įvairių mažesnio masto projektų finansavimo²²¹, bet ir siekiant stiprinti Lietuvos ekonominę saugumą. Tad šiuo atveju *Lietuvos narystės ES sąlygota Lietuvos narystė ŠIB Lietuvai gali suteikti reikšmingos naudos.*

5.5 Bendros Šiaurės ir Baltijos valstybių vertybinių popierių rinkos formavimas

Lietuvai reikšmingu po ES plėtros vyksiu žingsniu ekonominės BV ir ŠŠ integracijos link galima laikyti bendros BV ir ŠŠ vertybinių popierių rinkos formavimą²²². Šiandien po bendru OMX Šiaurės šalių vertybinių popierių rinkos „skėčiu“²²³ veikia Baltijos valstybių vertybinių popierių rinka, kuriai priklauso Lietuvos, Latvijos ir Estijos vertybinių popierių biržos ir Šiaurės šalių vertybinių popierių rinka (Suomijos, Danijos, Švedijos, Islandijos biržos). Šių rinkų sąsajos iliustruojamos 1 schemeje.

²²⁰ ŠIB atstovai teigė, jog po Ignalinos AE uždarymo, energetikos srityje Estija taps dar labiau priklausoma nuo Rusijos, tad, siekiant to išvengti, yra reikalingos didelės investicijos Estijos energetikos srityje, taip pat - Baltijos valstybių ryšių su ŠŠ stiprinimas. („Estija gali gauti kreditą AE statybai.“ *Delfi.lt*, 2008 m. balandžio 10 d. <http://www.delfi.lt/news/economy/energetics/article.php?id=16632474> [Žiūrėta 2008 04 10].)

²²¹ ŠIB yra finansavęs ir strategiškai mažiau svarbių sričių projektus Lietuvoje, pavyzdžiui, 2005 m. birželio 21 d. AB Šiaulių bankas ir Šiaurės investicijų bankas . pasirašė sutartį, pagal kurią Šiaulių bankui buvo suteikta 2 mln. eurų kredito linija smulkiajam ir vidutiniam verslui finansuoti („Šiaurės investicijų banko kredito linija Šiaulių bankui smulkiajam ir vidutiniam verslui finansuoti.“ *Šiaulių banko interneto svetainė*. http://www.sb.lt/lt/apie_banka/naujienos/1/309?durl=4a8babfd60484197a39ce7d6081e73e0 [Žiūrėta 2008 03 30]); apskritai, 2006 m. ŠIB strategijoje buvo įvirtintas siekis didinti finansinių paslaugų sektoriaus Baltijos valstybėse (taigi ir Lietuvoje) konkurencingumą (Šiaurės investicijų banko metinė ataskaita „Long-term lending: competence in complex structures.“, 16. *Šiaurės investicijų banko interneto svetainė*. http://www.nib.int/pdf/NIB_AnnualReport_2006_pages12-23.pdf [Žiūrėta 2008 03 30]).

²²² Bendros Lietuvos ir ŠŠ vertybinių popierių rinkos formavimas prasidėjo dar 2000 m. gegužės 5 d., kai Vilniaus, Rygos ir Talino vertybinių popierių biržos pasirašė Ketinimų protokolą dėl prisijungimo prie Šiaurės šalių vertybinių popierių biržų aljanso NOREX. Tiesa, jau kitais metais (2001 m. gegužės 28 d.) Vilniaus ir Rygos vertybinių popierių biržos oficialiai sustabdė bendradarbiavimą su NOREX, o 2004 m. gegužės 28 d. didžiausia Šiaurės Europos vertybinių popierių biržų operatorė OMHEX ir įsigijo 44,3 proc. AB "Nacionalinė vertybinių popierių birža" ir 32 proc. AB "Lietuvos centrinis vertybinių popierių depozitoriumas" akcijų. Analogiški OM HEX (vėliau tapusio OMX - 2004 metų rugsėjo 1 dieną motininės bendrovės OM HEX pavadinimas buvo pakeistas į OMX) sandoriai vyko ir Talino bei Rygos vertybinių popierių rinkų atžvilgiu (*OMX Nordic Exchange Interneto svetainė*. <http://www.baltic.omxnordicexchange.com/?id=2004751> [Žiūrėta 2008 04 01]).

²²³ Šiuo metu OMX NASDAQ priklauso Islandijos, Kopenhagos, Stokholmo ir Helsinkio bei Vilniaus, Talino ir Rygos vertybinių popierių biržos (pastarosios trys biržos tarpusavyje sudaro bendrą Baltijos rinką). OMX priklauso tik 10 % penktosios Šiaurės šalies- Norvegijos – akcijų. 2007 m. OMX priklausė po 93 % Vilniaus ir Rygos bei 62 % Talino vertybinių popierių biržų akcijų. *OMX Nordic Exchange Interneto svetainė*. <http://www.baltic.omxnordicexchange.com/?id=2004751> [Žiūrėta 2008 04 01]).

5.6 Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimas energetikos srityje

Po 2004 m. akivaizdžiai ryškėjo ŠŠ (konkrečiai - Švedijos) svarba, Lietuvos siekiuose užsitikinti energetinę nepriklausomybę, įsilieti į Vakarų Europos elektros energijos sistemą ir pan. Šiame skyrelyje bus paliesti tik esminiai Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo energetikos srityje bruožai, siekiant atskleisti šio bendradarbiavimo svarbą Lietuvai (išsami Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo energetikos srityje analizė yra neįmanoma dėl ribotos darbo apimties)

Kalbant apie deklaratyvų lygmenį, visų pirma pažymėtina, jog po 2004 m. Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo energetikos srityje svarba yra aiškiai akcentuojama strateginės svarbos dokumentuose: 2007 m. Nacionalinėje energetikos strategijoje kaip vienas iš Lietuvos energetinės politikos uždavinių minimas Lietuvos jungties su Švedijos elektros energetikos sistemos įrengimas („SwedLit“ projektas), kuriuo kartu su jungtimi su Lenkijos elektros energetikos sistema tikimasi padidinti energijos tiekimo patikimumą, integruotis į Vakarų Europos elektros rinką²²⁶. Tuo tarpu 2002 metų Nacionalinėje energetikos strategijoje apie jungtį su Švedija nebuvo kalbama (šiam dokumente randama tik bendresnė formuluotė dėl Lietuvos ir kitų dviejų Baltijos šalių elektros energijos rinkų integracijos į Skandinavijos šalių elektros energijos rinką²²⁷).

Po 2004 m. ES plėtros tiek dvišalių Lietuvos – ŠŠ atstovų susitikimų, tiek daugiašalių NB8 ir NB6 susitikimų metu buvo reguliariai kalbama apie energetinį Baltijos jūros regiono saugumą, būtinybę Lietuvai įsijungti į ES elektros rinką; Lietuva ir kitos Baltijos valstybės buvo vienareikšmiškai pareiškusios besitikinčios ŠŠ paramos BV siekiant išsivaduoti nuo energetinės priklausomybės nuo Rusijos. Svarbu pažymėti tai, kad apskritai tokių dvišalių ir daugiašalių susitikimų metu ŠŠ atstovai pritarė Lietuvos ir kitų BV pozicijai, jog būtina siekti regiono energetinio saugumo, kuriant efektyvią ES energetikos rinką bei ES vienu balsu kalbant su energetinių išteklių tiekėjais, kaip Rusija²²⁸. Diskusijas apie BV-ŠŠ energetinį saugumą yra organizavę ir šių šalių europarlamentarai²²⁹

²²⁶ „Nutarimas dėl nacionalinės energetikos strategijos patvirtinimo.“ Vilnius, 2007, Nr. X-1046.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=291371&p_query=&p_tr2= [Žiūrėta 2007 10 05].

²²⁷ Šiame dokumente kalbant apie elektros jungčių kūrimą, minima tik Lietuvos-Lenkijos elektros energijos perdavimo linija *Nutarimas dėl nacionalinės energetikos strategijos patvirtinimo* // Valstybės žinios, 2002, Nr. 99-4397.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=188456 [Žiūrėta 2007 10 05].

²²⁸ Tokių susitikimų pavyzdžių galima atrasti daug. Keletas tokių pavyzdžių: 2006 m. kovo 23 d. NB6 ministrų pirmininkų posėdyje buvo sutarta, kad efektyviai veikiančios bendros ES rinkos sukūrimas ir energetinis saugumas yra tie uždaviniai, kurie skatina ES šalis nares imtis bendrų veiksmų, o taip pat vieningai ir tvirtai kalbėtis su išoriniais elektros išteklių tiekėjais, kaip Rusija. („Šiaurės ir Baltijos valstybių premjerai laikosi vieningos pozicijos dėl Europos energetikos politikos.“ *BNS*, 2006 m. kovo 23 d. <http://terminal.bns.lt/archiveNewsBody.jsp> [Žiūrėta 2008 04 10]). Kitas pavyzdys - 2006 m. spalį Kopenhagoje įvykusiame ministrų pirmininkų NB8 susitikime BV ministrai pirmininkai kalbėjo apie energetinę BV izoliaciją, pabrėžė, jog ŠŠ gali padėti BV išspręsti energetinės priklausomybės nuo Rusijos problemą, padėdami joms įsijungti į energetines ES sistemas. („Išsilaisvinimas iš Rusijos energetinės izoliacijos ir

Kalbant apie ŠŠ pozicijas, reaguojant į realiai kilusius iššūkius Lietuvos (ir kitų BV) energetiniam saugumui visų pirma reikia kalbėti apie Šiaurės Europos dujotiekio („Nord Stream“) projektą²³⁰. Šiuo klausimu ŠŠ-BV buvo įgyvendinusios bendrą daugiašalę iniciatyvą (tiesa, parlamentiniu lygmeniu): 2006 m. gruodžio 1 d. NB-ŠŠ ir Lenkijos parlamentų užsienio reikalų komitetų pirmininkai pasirašė bendrą pareiškimą dėl Šiaurės Europos dujotakio, kuriame ragino savo šalių vyriausybes tęsti bendradarbiavimą pagal JT Poveikio aplinkai įvertinimo tarpvalstybiniame kontekste konvenciją (Espoo konvenciją) ir kvietė vyriausybės laikytis pozicijos, kad dujotiekio tiesimas Baltijos jūroje neturėtų prasidėti neatlikus nepriklausomų teisinių aplinkos apsaugos poveikio vertinimo²³¹. Visgi panašaus pobūdžio iniciatyvų tarpvyriausybiniu ŠŠ-BV lygmeniu nėra buvę, šiuo klausimu valstybės laikosi nevienodų pozicijų. Tačiau yra svarbu pažymėti, kad Lietuvos pozicijai dėl „Nord Stream“ dujotiekio artimiausia yra Švedijos pozicija – abi šalys nuosekliai tvirtina jog prieš tiesiant šį dujotiekį, reikia atsakingai įvertinti galimą jo poveikį aplinkai, aptarti alternatyvius dujotiekio trasos variantus. Abiejų valstybių Aplinkos ministrai yra sutarę, kad abi valstybės nuolat keisis informacija apie planuojamą dujotiekį ir glaudžiau bendradarbiaus siekdamos apsaugoti Baltijos jūrą nuo galimo neigiamo jo poveikio²³².

Lietuva tokios pozicijos „Nord Stream“ atžvilgiu laikosi, siekdama išvengti savo energetinio saugumo sumažėjimo. Tuo tarpu Švedijos pozicija visų pirma (bent jau oficialiai) grįstina siekiu išvengti dar didesnės Baltijos jūros taršos bei kontakto su Baltijos jūroje nuskandintais šaudmenimis - tokia rizika gali atsirasti tiesiant dujotiekį (šis argumentas, be abejo, svarbus ir Lietuvai). Tačiau išskirtini ir kiti Švedijos motyvai - energetinio saugumo (2007 m. rugsėjį Švedijos gynybos centro paskelbtoje ataskaitoje yra vienareikšmiškai įvardijama, jog „Nord Stream“ projekto tikslai yra ne ekonominiai, o politiniai tikslai, tarnaujantys Rusijos valdžiai; šių tikslų įgyvendinimas gali padidinti Vokietijos energetinį saugumą, bet sumažinti

priklausomybės – su Šiaurės šalių pagalba.“ *Lrytas.lt* 2006 m. spalio 31 d., <http://www.lrytas.lt/-11622886521161716358-p1-Lietuvos-diena-I%C5%A1silaisvinimas-i%C5%A1-Rusijos-energetin%C4%97s-izoliacijos-ir-priklausomyb%C4%97s-su-%C5%A0iaur%C4%97s-%C5%A1ali%C5%B3-pagalba.htm> [Žiūrėta 2008 04 10].

²²⁹ Jolita Skinulytė, „Baltijos regionui gresia energetikos izoliacija.“ *Klaipėda*, 2008 m. balandžio 12 d. Cituota iš *Nacionalinės dujų, elektros ir šilumos vartotojų gynimo lygos interneto svetainės*. <http://www.vartotojulyga.lt/lt/straipsniai/detail.php?ID=17493> [Žiūrėta 2008 04 13].

²³⁰ Pagal kompanijos „Nord Stresam AG“, kurią įkūrė Rusijos koncernas „Gazprom“, turintis 51 proc. akcijų ir divi Vokietijos bendrovės, projektą, 1200 km ilgio dujotiekis turėtų driektis Baltijos jūra nuo Portovaja įlankos prie Vyborgo miesto Rusijoje iki Greifsvaldo Vokietijoje. Juo Šiaurės Europos vartotojams iš Rusijos numatoma tiekti apie 55 mlrd. Kubinių metro gamtinių dujų per metus. Pagal tarptautinius susitarimus leidimus tiesiti šį dujotiekį turi išduoti su juo susijusios šalys – Vokietija, Danija, Švedija, Suomija ir Rusija, įvertinusios kitų suinteresuotų šalių – Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos poziciją dėl dujotiekio galimo poveikio aplinkai. („Lietuva ir Švedija – už alternatyvių „Nord Stream“ dujotiekio trasų nagrinėjimą.“ BNS, 2008 m. kovo 4 d. <http://terminal.bns.lt/archiveNewsBody.jsp> [Žiūrėta 2008 04 10]).

²³¹ „Seimo užsienio reikalų komiteto pranešimas: pasirašytas bendras pareiškimas dėl Šiaurės Europos dujotiekio“.

²³² „Lietuva ir Švedija – už alternatyvių „Nord Stresam“ dujotiekio trasų nagrinėjimą“.

kitų ES valstybių, visų pirma, Rytų Europos šalių, energetinį saugumą²³³) bei „kietojo“ saugumo argumentai (kalbėdamas apie „Nord Stream“ dujotiekį, V.Putinas keletą kartų buvo pabrėžęs, kad jį patruliuoti yra svarbu ir kad pagrindinį vaidmenį čia galėtų vaidinti Rusijos laivynas – t.y., „Nord Stream“ projektas gali tapti Rusijai gera priežastimi militarizuoti Baltijos jūrą. Nerimą kelia ir teorinė Rusijos galimybė dislokuoti aktyvius ir pasyvius sensorius Švedijos šnipinėjimo tikslais)²³⁴.

Kalbant apie Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimą energetikos srityje svarbu akcentuoti ir tai, jog per ŠŠ elektros rinkas Lietuva siekia integruotis į ES elektros energijos sistemą, taip išvengti pagaminamo elektros energijos kiekio sumažėjimo po IAE uždarymo kilsiančių problemų bei sumažinti savo energetinę priklausomybę nuo Rusijos. Dalinė tokia Baltijos valstybių (taigi, ir Lietuvos) integracija į ŠŠ energetikos rinką jau yra įgyvendinta – 2006 m. gruodžio 4 d. buvo atidaryta pirmoji tarpvietinė „Estlink“ elektros jungtis tarp Estijos ir Suomijos, sujungusi Baltijos ir ŠŠ elektros rinkas. „Estlink“, kurios dalininke „Lietuvos energijos“ vardu yra Lietuva, buvo statoma tam, kad Lietuvoje pagaminama elektra būtų galima prekiauti Skandinavijos elektros prekybos biržoje „Nord Pool“, esant reikalui - pirkti. Prekyba šia jungtimi vyksta intensyviai – kaip 2007 m. lapkritį teigė „Lietuvos energijos“ generalinis direktorius Rymantas Juozaitis, Šiaurės šalyse pastaruoju metu parduodama visa perteklinė Lietuvoje pagaminama elektros energija²³⁵, esant poreikiui²³⁶, šia jungtimi yra pasinaudojama ir elektros energijai iš Skandinavijos rinkos pirkti.

Lietuvai siekiant toliau integruotis į Vakarų Europos elektros energijos rinkas²³⁷, jai yra svarbu nutiesti tiek elektros jungtį su Lenkija, tiek elektros tiltą su Švedija²³⁸. Nors realiai šie projektai nėra vienas kitam alternatyva (juos siekiama įgyvendinti paraleliai), tačiau derybos su Švedija dėl „Swedlit“ Lietuvos yra naudojamos kaip spaudimo priemonė Lenkijai, su kuria derybos dėl elektros jungties vyksta jau daugiau nei dešimtmetis. Švedijos alternatyva Lietuva pradėjo gana intensyviai naudotis būtent sulig savo naryste ES²³⁹. Staigus Lietuvos posūkis

²³³ „Švedai: dujotakis atskirs Baltijos šalis nuo Europos.“ *Vz.lt*, 2007 m. rugsėjo 20 d.

<http://verslozinios.lt/Default2.aspx?ArticleID=82ea697e-5410-4009-92d4-2893791c58e5> [Žiūrėta 2007 10 03].

²³⁴ Liudas Kolesinskas, „Šiaurės Europos dujotiekis – politinė ar ekonominė nauda Rusijai?“ *Geopolitika.lt*, 2008 m. vasario 29 d. <http://www.geopolitika.lt/?arc=1828> [Žiūrėta 2008 03 02].

²³⁵ Vija Pakalkaitė, „Lietuvos energija“ Skandinavijoje lietuviška elektra prekiauja per rusų partnerius.“ *Vz.lt*, 2007 m. lapkričio 22 d. <http://vz.lt/Default2.aspx?ArticleID=3de52992-168d-4c23-81bc-6231e54082da> [Žiūrėta 2007 11 30].

²³⁶ T.y., tais atvejais, kai dėl kokių nors priežasčių Lietuvoje elektros energijos gamyba yra deficitinė ar, siekiant, pasinaudojant elektros energijos kainų tarp Šiaurės ir Baltijos rinkų skirtumais, išigyti pigesnės elektros energijos.

²³⁷ Šiuo metu Lietuvos elektros energijos sistema per Estiją yra sujungta su Suomija, tiesiogiai – su Latvija, Baltarusija, Kaliningrado sritimi.

²³⁸ Planuojama abiejų jungčių galia yra apie 1000 MW, palyginimui: „Estlink“ jungties galia yra 350 MW.

²³⁹ Pirmoji galimybių studija, kurioje buvo ištirtos techninės ir ekonominės galimybės tarp Švedijos ir Lietuvos nutiesti elektros jungtį buvo atlikta dar 2004 m. (Svenska Kraftnat, AB „Lietuvos energija“, „Galimybių studija dėl tarpvietinės jungties tarp Švedijos ir Lietuvos. Ataskaitos santrauka.“ Stokholmas: 2008 m. kovas. „Lietuvos

Švedijos link įvyko 2007 m. lapkritį, kai lenkams delsiant pasirašyti sutartį dėl elektros tilto, LR Prezidentas V. Adamkus iš karto po susitikimo su naujai paskirtu Lenkijos premjeru Donaldu Tusku, išskrido į Švediją, kur eskalavo elektros tilto klausimą (po minėtojo vizito Lietuvos politiniuose sluoksniuose pradėtas itin aktyviai eskaluoti elektros tilto su Švedija klausimas).

Kalbant apie Švedijos poziciją dėl „Swedlit“ projekto pažymėtina, jog, anot kalbinto URM pareigūno, iš Švedijos pusės yra jaučiamas stiprus politinis palaikymas²⁴⁰. Tad politiniu lygmeniu projektas yra palaikomas iš abiejų pusių. Techninės galimybės įrengti šį elektros tiltą taip pat yra - tiek Lietuvos, tiek Švedijos ekspertai yra pabrėžę (yra atliktos ir gavusios pritarimą dvi studijos – komercinė ir techninė), kad Lietuvos ir Švedijos energetikos sistemų sujungimas yra galimas ir ekonominiu požiūriu būtų pagrįstas. Tiesa, anot Švedijos ekspertų, tilto projektą būtų įmanoma įgyvendinti ne anksčiau kaip 2015 m. visų pirma dėl teisinių, licencijavimo aplinkybių (Švedijoje šią sritį reglamentuojantys įstatymai yra itin sudėtingi)²⁴¹, antra, tilto įrengimas uždelstų, jei Švedija norėtų šiuo kabeliu elektrą eksportuoti į Lietuvą (prieš pradėdama eksportą Švedija turėtų šiek tiek persitvarkyti vidinius savo elektros tinklus²⁴²)

Anot URM pareigūno, „Swedlit“ projektui, jungties su Švedija perspektyva yra realesnė nei jungties su Lenkija (Lenkija stabdo elektros jungties projektą, dėl to, kad užsitikrintų kuo didesnę galią naujojoje atominėje elektrinėje ir didesnę įtaką Lietuvos elektros energijos sistemoje), tačiau reikia galutinių „Lietuvos energijos“ ir „Svenska Kraftnät“ susitarimų²⁴³. Svarbu pažymėti, jog šiuo metu daryti labiau apibrėžtas prognozes dėl „Swedlit“ projekto įgyvendinimo realumo būtų rizikinga dėl išryškėjusios Latvijos konkurencijos su Lietuva, tiesiant elektros kabelį į Švediją²⁴⁴. Prieš pasirodant tokio pobūdžio pareiškimams „Swedlit“ projekte daroma pažanga buvo vertinama pozityviai²⁴⁵

energijos“ interneto svetainė

<http://www.le.lt/repository/SWEDLIT%20studija/Summary%20Report%20SwedLit%20March%202008%20lt.pdf>

[Žiūrėta 2008 05 10].)

²⁴⁰ Interviu su URM pareigūnu.

²⁴¹ Renaldas Jakubauskas, „Tariasi su švedais, bet tiki ir lenkais.“ *Verslo žinios*, 2007 m. spalio 23 d., 4.

<http://archyvas.vz.lt/news.php?id=812911&strid=1002&rs=0&ss=&y=2007%2010%2023> [Žiūrėta 2007 11 05].

²⁴² Daugiausiai elektros energijos yra pagaminama Švedijos šiaurėje, kur yra sutelktos atominės elektrinės ir hidroelektrinės, o didžiausias suvartojimas yra pietuose, kur, manoma, iki 2012 m. pačiai Švedijai gali pradėti trūkti elektros energijos, labiau link pietinės Švedijos dalies eitų ir „SwedLit“ kabelis, tad tokiu atveju Švedija gali būti ir nepajėgi Lietuvai tiekti elektros energiją (interviu su URM pareigūnu).

²⁴³ Interviu su URM pareigūnu.

²⁴⁴ 2008 m. balandžio pradžioje Latvijos premjeras Ivaras Godmanis pareiškė, jog iš Švedijos į Baltijos valstybes bus nutiestas tik vienas elektros kabelis ir kol kas neaišku, į Lietuvą ar į Latviją. Komentuodamas šį pareiškimą, LR premjeras Gediminas Kirkilas pareiškė, jog Švedija yra linkusi šią jungtį turėti su Lietuva, o ne Latvija, kadangi Lietuva šiose derybose yra labai pažengusi, vyksta realūs darbai – atliktos dvi studijos – komercinė ir techninė. (Justina Juršytė „Kirkilas: švedai tiltą link turėti su Lietuva, o ne Latvija.“ *Vz.lt*, 2008 m. balandžio 3 d.

<http://vz.lt/Default2.aspx?ArticleID=476a6e11-0ced-45f1-b938-53b9d35831f2> [Žiūrėta 2008 04 03]).

²⁴⁵ Rasa Lukaitytė, „R. Juozaitis: elektros jungčiai su Švedija „koją pakišo“ Latvija.“ *Delfi.lt*, 2008 m. gegužės 06 d.

<http://www.delfi.lt/news/economy/energetics/article.php?id=16919423> [Žiūrėta 2008 05 06].

Tad kuo greičiau įrengti elektros tiltą su Švedija Lietuva yra suinteresuota dėl keleto priežasčių²⁴⁶:

- Dėl Lietuvai po IAE sustabdymo grėsiančio energijos gamybos sumažėjimo ir veikiausiai sustiprėsiančios Lietuvos priklausomybės nuo Rusijos elektros ir dujų išteklių, dažnai Rusijos naudojamų kaip politinis ir ekonominis ginklas;
- „Swedlit“ elektros tiltą svarbu nutiesti greičiau, nei bus įrengtas „Nord Stream“ dujotiekis – priešingu atveju „Gazprom“ gali trukdyti kabelio tiesimui, argumentuodamas, jog tai nesaugu (o realiai siekdamas užkirsti kelią Lietuvos išsivadavimui iš Rusijos energetinės priklausomybės);
- Lietuvos energetiniams planams grasina ir stipri konkurencija su kitomis BV (konkrečiai – Latvija), kuri pastaruoju metu skleidžia aiškius ženklus apie energetinio dominavimo siekį nedideliame regione²⁴⁷.

Aptarus Lietuvos – ŠŠ ekonominio bendradarbiavimo po 2004 m. ES plėtros pokyčius, galima daryti tokias išvadas:

- Tiek prieš, tiek po ES plėtros, ŠŠ nebuvo itin svarbios Lietuvos prekybos partnerės, nors Lietuvos – ŠŠ prekybos srantai absoliučia prasme augo, tačiau esmingesnių pokyčių nesusilaukta. Lietuvos – ŠŠ prekybos srantai iš esmės nepakito ir prekybos struktūros prasme.
- Lietuva suinteresuota didinti prekybos su ŠŠ apimtis, tačiau importą iš ŠŠ riboja didelės pagamintų prekių kainos ir transporto išlaidos, o Lietuvos eksportą į ŠŠ – taip pat didelės transportavimo kainos ir iš esmės perpildyta ŠŠ rinka. Tačiau Lietuva turi galimybių didinti prekybos su ŠŠ srautus, tai ji gali daryti: išnaudodama savo, kaip tranzitinės šalies tarp ŠŠ ir Rytų Europos bei Azijos šalių, potencialą, gerindama susisiekimo infrastruktūros su ŠŠ tinklą, padėdama Lietuvos verslininkams ieškoti prekybos „nišų“ ŠŠ.

²⁴⁶ Priežastys išskirtos darbo autorės, pasiremiant Aido Petrošiaus straipsniu „Elektros tiltai: lenktynės su laiku ir kaimynais.“ (Vz.lt, 2008 m. balandžio 15 d. <http://vz.lt/Default2.aspx?ArticleID=8c5b6ecf-c955-46b7-b5e2-0b2c7364aff6> [Žiūrėta 2008 04 15]).

²⁴⁷ 2008 m. kovo pabaigoje Latvijos politikai paskelbė jog Latvija per artimiausius 5 metus ketina pasistatyti kelias elektrines, kurių bendra galia sudaryti 800 MW, bei vykdo konsultacijas tiesti atskirą elektros tiltą į Švediją. Latviai pabrėžė jog taip siekia savo šalį padaryti ne elektros importuotoja, o eksportuotoja (jei elektros energijos gautų iš naujų blokų Latvijoje ir Lietuvos branduolinės jėgainės), taip pat akcentavo, jog elektros jėgainė Latvijoje padidintų visų BV energetinę nepriklausomybę. (Vija Pakalkaitė, „Latviai nutarė patys statyti elektrines ir tiesti tiltą.“ Vz.lt, 2008 m. kovo 31 d. <http://vz.lt/Default2.aspx?ArticleID=10a553e6-5f72-486d-9a4d-fa3f93d9377f> [Žiūrėta 2008 03 31]).

- Po 2004 m. ES plėtros išliko „regioninis“ požiūris į Lietuvos rinką (kaip į bendrą trijų BV ir Lenkijos rinkos dalį).
- Kaip ir prieš ES plėtrą, taip ir po jos, ŠŠ investavimas Lietuvoje, lyginant su Lietuvos investavimu ŠŠ, išliko simetriškas: ŠŠ buvo ir yra svarbiausios investuotojos Lietuvoje, tuo tarpu Lietuvos investicijos ŠŠ yra nereikšmingos tiek pačiai Lietuvai, tiek ŠŠ.
- Po ES plėtros ŠŠ investicijos Lietuvoje išliko sukoncentruotos keliuose sektoriuose – telekomunikacijų, finansų ir alaus gamybos. Kita vertus, ir po ES plėtros „ŠŠ kapitalo įmonių investicijos Lietuvoje nėra orientuotos į ilgalaikius ekonominius projektus, kurie yra strategiškai svarbūs Lietuvos ekonominiam saugumui
- Nors absoliuti ŠŠ TUI Lietuvoje vertė po ES plėtros išaugo, tačiau procentine prasme (bendrame visų į Lietuvą pritrauktų TUI sraute), šių investicijų vertė buvo linkusi netgi mažėti. Absoliučios TUI vertės augimas sietinas su Lietuvos, kaip patikimos valstybės, įvaizdžio sustiprėjimu ŠŠ akyse, išliekančiu ryškiu kainų (tame tarpe – ir darbo jėgos kainos) skirtumu tarp Lietuvos ir ŠŠ, bei išliekančia palankesne investicine aplinka.
- Tiek prieš ES plėtrą, tiek po jos, į Lietuvą ŠŠ investuotojai nežiūrėjo kaip į galutinį investavimo tikslą – ji dažnai laikoma placdarmu tolesnei ŠŠ plėtrai į Rusijos, Ukrainos ir kitas Rytų rinkas.
- Lietuvos verslui investuoti ŠŠ rinkose yra sunku dėl didelės įėjimo į rinką kainos, tačiau po ES plėtros jam po truputį pavyksta atrasti tam tikras „nišas“ investicijoms.
- Tolimesnis ŠŠ TUI Lietuvoje augimas Lietuvai būtų naudingas, kadangi ŠŠ kapitalas yra pakankamai skaidrus ir patikimas, taip pat Lietuvos įmonėms yra naudinga perimti šiaurietišką verslo kultūrą. ŠŠ investavimas Lietuvoje (kaip ir kitose Baltijos valstybėse) taip pat yra svarbus, kadangi Lietuva joms yra ganėtinai stabili, patikima ir sparčiai didėjanti rinką. ŠŠ TUI Lietuva galėtų didinti plėtodama laisvasias ekonomines zonas, užkirsdama kelią kvalifikuotos darbo jėgos trūkumui šalyje ir pan.
- Tiek prieš 2004 m. ES plėtrą, tiek po jos nei išvykstamojo, nei atvykstamojo Lietuvos turizmo srautuose ŠŠ neužėmė reikšmingos vietos. Įvažiuojamąjį iš ŠŠ ir išvažiuojamąjį į ŠŠ turizmą Lietuva galėtų suaktyvinti, gerindama susisiekimą su ŠŠ infrastruktūrą, bei gerindama informacijos sklaidą apie Lietuvą Šiaurės šalyse.

- Lietuvos narystė ŠIB – kol kas vienintelis ekonominės institucinės Lietuvos (BV) ir ŠŠ integracijos pavyzdys. Lietuvai narystė ŠIB yra svarbi, nes ji žymi pirmą žingsnį BV-ŠŠ institucinio bendradarbiavimo lygiais pagrindais link, ŠIB veikla yra orientuota į ekonominės Baltijos jūros regiono integracijos skatinimą, taip pat - regiono energetinio saugumo stiprinimą.
- Po ES plėtros vykdomas bendros BV ir ŠŠ vertybinių popierių rinkos formavimas Lietuvai svarbus visų pirma to, kad juo yra siekiama glaudesnės ekonominės integracijos, kas didintų (tam tikru mastu jau didina) ekonominę BV ir ŠŠ integraciją. Antra vertus, kiek nerimo gali kelti NASDAQ OMX sąsajos su JAE vertybinių popierių birža „Borse Dubai“ (t.y., per priklausomybę bendrai BV ir ŠŠ vertybinių popierių rinkai Lietuvai kylanti grėsmė.
- Po 2004 m. aiškiai išaugo ŠŠ svarba Lietuvai energetikos srityje – energetinių projektų su šiomis šalimis vykdymas pateko tarp Lietuvos strateginių tikslų, šių šalių elektros energijos rinka Lietuvos yra suvokiama kaip jungtis, per kurią ji galinti prisijungti prie Vakarų Europos elektros energijos rinkos, taip didinti savo energetinį saugumą (dalis tokios integracijos jau yra įvykdyta per „Estlink“ jungtį, kuri yra svarbi tiek strategiškai, tiek ekonomiškai, be to, skatina ekonominę BV ir ŠŠ (visų pirma – Suomijos) integraciją).
- „Swedlit“ jungties įrengimas taip pat padidintų tiek ekonominę tiek politinę BV-ŠŠ valstybių integraciją, kadangi šio projekto įgyvendinimas ne tik teiktų ekonominę naudą, bet ir reikalauja esmingo politinio Lietuvos- Švedijos politinio suartėjimo (kurį tam tikru mastu jau galima stebėti). Šį suartėjimą galbūt labiausiai apsunkina tai, jog nors ŠŠ ir suvokia, kad „jų ir BV valstybių geopolitinė situacija yra skirtinga. Baltijos valstybės iš esmės vis dar yra Rusijos geoenergetinės (ir iš dalies geoekonominės) įtakos sferoje, o „ŠŠ sąveika su Rusija remiasi daugiau geopolitiniu balansavimu, o ne priklausomybės santykiais²⁴⁸“, tad šios valstybės nejaučia tokio spaudimo kaip Lietuva ir todėl yra mažiau linkę skubinti bendrus energetinius projektus su Lietuva. Tačiau bet kokių atvejų energetinio bendradarbiavimo su Švedija siekis Lietuvai yra parankus ir dėl galimybės pasinaudoti Švedija kaip svertu energetiniams projektams su Lenkija paspartinti.
- „Nord Stream“ projekto atžvilgiu Lietuva taip pat daugiausiai bendradarbiauja su Švedija – abi valstybės šiame projekte išvelgia panašias grėsmes.

²⁴⁸ Daniliauskas et al., 69.

- Kiek Lietuvos – ŠŠ (Švedijos, mažiau – Suomijos) suartėjimui energetikos srityje įtakos turėjo pati ES plėtra sunku vertinti – galima pasakyti tiek, kad po plėtros Lietuva NB8 ir NB6 formatu aktyviai siekia išnaudoti savo energetinės priklausomybės problemai eskaluoti, kuriai paprastai susilaukia bent jau deklaratyvaus ŠŠ pritarimo.
- Anot ekspertų, siekdama išlaikyti ŠŠ dėmesį, Lietuva (ir kitos BV) turi atlikti „kokią nors svarbią funkciją, siejančią ŠŠ su Rytai: Rytų Europa, Vidurio Azija, o gal ir Tolimaisiais Rytai“²⁴⁹. Viena iš tokių funkcijų galėtų būti bendradarbiavimas IT sektoriuje (t.y., BV galėtų tapti savotiška ŠŠ aukštųjų technologijų sklaidos ir kaimynines Rytų valstybes platforma). Lietuvos potencialas šioje srityje šiuo metu ryškiai atsilieka nuo Latvijos ir Estijos²⁵⁰ - joje „bet kokios valstybės iniciatyvos IT srityje yra užgniaužiamos dar esant pradinėms jų stadijoms“²⁵¹, be to, „moderniomis technologijomis pagrįstas verslas sudaro labai mažą viso Lietuvos verslo sektoriaus dalį“. Tad Lietuvos valstybei vertėtų įsitraukti į didesnius modernios produkcijos gamavimo tinklus.

²⁴⁹ Egidijus Motieka, „Prarastoji ir neatrastoji Šiaurė.“ *Veidas*, Nr. 33 2007 m. rugpjūčio 16 d. <http://www.veidas.lt/lt/leidinys.full/46c945098e914> [Žiūrėta 2007 10 02].

²⁵⁰ „Estija tikrai turi milžinišką potencialą, nes tai šalis, kuri, kaip savo proveržio kryptį, pasirinko IT, be to, tai – "Skype", "Nokia" ir "Sony Ericsson" valstybė, pirmoji pasaulyje šalis, visuotinai įgyvendinusi elektroninės tapatybės vadybą bei išplėtojusi el. demokratijos ir el. balsavimo galimybes. Estija sugeba sėkmingai perimti Šiaurės šalyse (pirmiausia Suomijoje) sukurtus technologinius procesus. Latvija – finansinio tarpininkavimo, besiremiant IT teikiamomis galimybėmis, valstybė, kuri šioje ekonomikos srityje atlieka jungties tarp Šiaurės šalių ir Rytų Europos funkciją.“ („Prarastoji ir neatrastoji Šiaurė.“)

²⁵¹ T.y., „arba prasideda ilgos diskusijos be realių rezultatų, arba biurokratija prie jau gausybės esančių sukuria dar vieną komisiją žinių visuomenės problemoms spręsti“ („Prarastoji ir neatrastoji Šiaurė.“)

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Šiame darbe buvo siekiama išanalizuoti, kaip pakito Lietuvos ir ŠŠ politinis, karinis ir ekonominis bendradarbiavimas po 2004 m. ES ir NATO plėtros ir kokią įtaką „dviguba“ plėtra turėjo šių pokyčių atsiradimui. Įgyvendinus uždavinius, reikalingus darbo tikslui pasiekti, galima daryti tokius **apibendrinimus**:

- Po „dvigubos“ plėtros Lietuvos – ŠŠ politinis, karinis, ekonominis bendradarbiavimas perėjo į kokybiškai naują lygmenį. Kokybine prasme naujas bendradarbiavimas buvo kuriamas ant iki 2004 m. „dvigubos“ plėtros sėkmingai plėtoto bendradarbiavimo (politinio, karinio, ekonominio) pamatų, t.y., dabartinis bendradarbiavimas remiasi iki plėtros pasiektu Lietuvos – ŠŠ viena tarpusavio pasitikėjimu ir pažinimu, instituciniais bendradarbiavimo forumais. Tad įvardijus kokybinių Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo pokyčių buvimą, negalima neakcentuoti šio bendradarbiavimo tęstinumo.
- Vienas iš „dvigubos“ plėtros sąlygotų (daugiau politinio ir karinio, taip pat – iš dalies – ekonominio-energetinio) bendradarbiavimo pokyčių – tai, jog Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo tikslai yra nebe integracijos į ES ir NATO tikslai, o adaptacijos, įsitvirtinimo šiose organizacijose tikslai – šiuo požiūriu ES ir NATO priklausančios ŠŠ Lietuvai yra naudingos, kaip turinčios veikimo šiose organizacijose patirtį, diplomatinį „svorį“ (t.y., kaip potencialios sąjungininkės Lietuvai siekiant savo tikslų šiose organizacijose).
- Po „dvigubos“ plėtros deklaratyviajame bendradarbiavimo lygmenyje Lietuva bendradarbiavimo su ŠŠ nebelaiko atskiro Lietuvos užsienio politikos vektoriaus dalimi, o labiau – kaip vienu iš daugelio savo užsienio politikos uždavinių. Tad iš tokių postūmių deklaratyviajame lygmenyje galima daryti išvadą, jog kartu su „dviguba“ plėtra Lietuvai pasiekus du iš trijų svarbiausių savo užsienio politikos tikslų, bendradarbiavimas su ŠŠ Lietuvai iš dalies prarado savo instrumentalumą, tad jam nebėra skiriama tiek dėmesio, kiek prieš plėtrą. Antra vertus, realiai vykstančio Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo intensyvumas leidžia daryti išvadą, jog praktiniame bendradarbiavimo lygmenyje šiam bendradarbiavimui po plėtros yra teikiamas aukštesnis prioritetas nei deklaratyviajame lygmenyje.
- Politinio Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo svarbiausi bruožai po 2004 m. ES plėtros ėmė laipsniškai kisti: Lietuvos – ŠŠ santykiai iš asimetrinių paramos teikėjų – gavėjų santykių laipsniškai (Lietuvai ir ŠŠ atsižvelgiant į ekonominius Lietuvos pajėgumus) pereina prie

labiau lygiateisiais pagrindais charakterizuojamo bendradarbiavimo. Dvišalę iki 2004 m. Lietuvai teiktą paramą ŠŠ iš esmės nutraukė (tiesa, ES nepriklausančios ŠŠ paramą tebetiekia naujai sukurtų finansinių mechanizmų pagalba), tuo tarpu daugiašalė (ŠMT formatu) ŠŠ Lietuvai teikiama parama yra laipsniškai mažinama. Tad ėjimą labiau lygiais pagrindais charakterizuojamo Lietuvos – ŠŠ politinio ŠŠ bendradarbiavimo link žymi tiek išsiplėtusios Lietuvos (kaip ir kitų BV) teisės dalyvauti daugiašalio ŠŠ bendradarbiavimo forumuose, tiek padidėjusi Lietuvos prisiimama administracinė, finansinė atsakomybė už bendradarbiavimo projektų įgyvendinimą. Tai, jog ES plėtra buvo veiksnys, turėjęs didelės įtakos tokio Lietuvos – ŠŠ ėjimo lygiateisės politinės partnerystės link, rodo visų pirma tai, kad prieš ES plėtrą ŠŠ vienareikšmiškai deklaravo ketinimus eiti prie lygiavertės politinės partnerystės po to, kai Lietuva taps ES nare.

- Po NATO ir ES plėtros antrasis svarbus iki 2004 m. Lietuvos – ŠŠ politinį bendradarbiavimą charakterizavęs bruožas – *bendradarbiavimo daugiadimensiškumas – išliko* – Lietuva ir ŠŠ ir toliau bendradarbiauja iš esmės tuose pačiuose regioninio bendradarbiavimo formatuose, kaip ir prieš „dvigubą“ plėtrą. Tačiau svarbu akcentuoti tai, jog po plėtros Lietuvos dalyvavimą šiuose formatuose ar atskiruose jų projektuose imtasi optimizuoti. Čia pirmiausiai paminėtina *išaugusi NB8 formato svarba*, bei intensyvus prieš pat ES plėtrą sukurtas *NB6 formato plėtojimas*. „Dvigubos“ plėtros įtaka tokiam bendradarbiavimo formatų prioretizavimui, bendradarbiavimo optimizavimui yra akivaizdi, kadangi po plėtros Lietuvai susidūrus su naujais kaštais – narystės ES ir NATO sukeltu finansinių ir žmoniškųjų kaštų padidėjimu – šalis turėjo imtis optimizuoti bendradarbiavimą su ŠŠ.
- Po „dvigubos“ plėtros Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo tęstinumas yra pastebimas ir pagal jau minėtą (tiesa, kintančio) bendradarbiavimo daugiadimensiškumą bei pagal pagrindinių Lietuvos partnerių (visų ŠŠ kontekste) išlikimą: tiek prieš plėtrą, tiek po jos Daniją galima laikyti svarbiausia Lietuvos partnere karinio bendradarbiavimo srityje, Švediją – politinio bendradarbiavimo. Toks *bendradarbiavimo tęstinumas visų pirma aiškintinas sėkminga iki plėtros vykusio bendradarbiavimo patirtimi, taip pat – narystės ES ir NATO teikiamomis galimybėmis* (prieiga prie tų pačių resursų, nauji forumai pozicijoms reikšti bei iniciatyvoms vykdyti).
- Po ES plėtros yra gana intensyviai plėtojamas prieš pat plėtrą sukurtas NB6 bendradarbiavimo formatas, vyksta Lietuvos – ŠŠ europarlamentarų bendradarbiavimas. Tad įvykusi ES plėtra suteikė naujas erdves Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimui. Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimas NB6 formatu yra svarbus dėl tarpusavio pasitikėjimo kūrimo ir

palaikymo, koordinacinės, informacijos sklaidos funkcijų. Nors konkrečius Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo ES lygmeniu rezultatus šiuo metu įvertinti yra gana sudėtinga, tačiau galima kalbėti apie tai, *jog bendradarbiaudamos ES lygmeniu Lietuva (ir kitos BV) bei ŠŠ bent jau siekia stiprinti struktūrinę savo galią šioje organizacijoje, bei pritraukti ES resursų į Baltijos jūros regioną*, kas pasitarnautų ne tik šio regiono gerovės, bet ir „minkštojo“ saugumo stiprinimui (ryškiausias tokių iniciatyvų pavyzdys – Švedijos keliamas Baltijos jūros strategijos projektas). Kaip viena iš sričių, kurioje Lietuvos (ir kitų BV) bendradarbiavimas su ŠŠ ES lygmeniu turėtų būti itin svarbus, neretai yra įvardijama bendra BV-ŠŠ veikla, siekiant apsaugoti mažųjų valstybių interesus ES, užkirsti kelią „dviejų greičių“ ES susikūrimui.

- *Po „dvigubos“ plėtros gilesnė institucinė Lietuvos – ŠŠ integracija neįvyko* – Lietuva kol kas priklauso tik vienai iš ŠŠ bendradarbiavimo organizacijų – Šiaurės investicijų bankui. Nors ES plėtra atvėrė Lietuvai galimybes tapti lygiaverte ŠŠ bendradarbiavimo institucijų nare (prieš ES plėtrą ŠŠ pareigūnai vienareikšmiškai įvardindavo, kad plėtra atvers Lietuvai it kitoms BV galimybes tapti ŠŠ bendradarbiavimo institucijų narėmis), tačiau po plėtros Lietuva (bent jau kol kas) negali plačiai pasinaudoti šia galimybe dėl (palyginti su ŠŠ) mažų resursų, o tam tikra dalimi – ir aukšto prioriteto politiniam bendradarbiavimui su ŠŠ neteikimo. Antra vertus, galima teigti, jog gilesnė institucinė integracija tiek Lietuvai, tiek ŠŠ nėra labai aktuali dėl efektyvaus neinstitucionalizuotų daugiašalių formatų (NB8 ir NB6) veikimo bei sėkmingai vykdomų atskirų projektų.
- *Po „dvigubos“ plėtros išliko ir išoriniai Lietuvos – ŠŠ politinį-karinį bendradarbiavimą iki plėtros palaikę veiksniai* – kaip JAV palaikoma E-PINE iniciatyva (iki 2003 m. –NEI) ir Rusijos veiksnys. Nors Rusijos veiksnys Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimui politiniuose sluoksniuose (išskyrus pavienius atvejus) nėra įvardijama kaip grėsmė, o daugiau kaip papildomą bendradarbiavimo dimensiją suteikianti galimybė, visgi realiai vykdomos Lietuvos – ŠŠ iniciatyvos „minkštojo“ saugumo stiprinimo Rytų linkme rodo bendrą šių šalių suvokimą, jog Rusija kelia jei ne karinę, tai bent „minkštąją“ grėsmę.
- *Po „dvigubos“ plėtros išryškėjo rytinio vektoriaus Lietuvos ir ŠŠ užsienio politikoje sutaptis* Lietuva kartu su ŠŠ (čia visų pirma paminėtina Švedija) tam tikru mastu veikia Rytų kryptimi (politine, karinio bendradarbiavimo ir ekonomine prasme). „Dviguba“ plėtra turėjo esmingos įtakos tokios sutapties atsiradimui: po plėtros Lietuvai natūraliai iškilė poreikis kelti naujus užsienio politikos tikslus, tad per pirmuosius Lietuvos narystės euroatlantinio bendradarbiavimo organizacijose metus susiformavo ir labai išaugo Lietuvos Rytų politikos vektorius, tuo tarpu ŠŠ, rytinį savo užsienio politikos vektorių

(kaip „minkštojo“ saugumo erdvės plėtimo į Rytus vektoriu) plėtojo jau nuo pat Šaltojo karo pabaigos, iš pradžių jį orientuodamos ties Baltijos valstybėmis, o po „dvigubos“ plėtos – natūraliai paslinkdamos į Rytus. Taip susiformavo rytinio vektoriaus sutaptis, kuri pasireiškia tiek politinio, tiek karinio Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo (tiek vienašalio, tiek daugiašalio) srityse. Šio vektoriaus sutaptis politinio ir karinio bendradarbiavimo srityse Lietuvai yra naudinga, kadangi tai atitinka jos užsienio politikos interesus.

- Rytinio vektoriaus susiformavimas *politiniame ir kariniame* Lietuvos – ŠŠ *bendradarbiavime* leidžia kalbėti apie šio *bendradarbiavimo* „epicentro“ *slinktį į Rytus*: šio bendradarbiavimo tikslams iki „dvigubos“ plėtos koncentruojantis ties pačiomis ŠŠ ir Lietuva (ir kitomis BV), po plėtos yra atrandami nauji, užregioniniai tikslai. Tą patį galima pasakyti ir apie bendrai Lietuvos – ŠŠ vykdomas misijas (Goro provincija).
- Galima kalbėti ir apie tam tikrą *ekonominio Lietuvos- ŠŠ bendradarbiavimo slinktį į Rytus*, kai ŠŠ pasinaudoja ekonominės veiklos Lietuvoje įdirbiu kaip „tramplinu“ į didesnes naujųjų ES rytinių kaimynių rinkas, į kurias eidamos pasinaudoja Lietuvoje veikiančių ŠŠ kapitalo įmonėmis kaip atspirties tašku. Tad jei politinio-karinio Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo slinktis po „dvigubos“ plėtos Lietuvai yra naudinga dėl atitikimo jos užsienio politikos interesams, tai ekonominio „epicentro“ slinktis neatneša tokių teigiamų pasekmių (pavyzdžiui, didesnės TUI, kurios galėtų atitekti Lietuvai, tenka ar potencialiai gali tekti rytinėms ES kaimynėms).
- Po ES plėtos Lietuvos – ŠŠ *santykiuose išryškėjo bendradarbiavimo energetikos srityje dimensija*. Per ŠŠ (Suomiją) Lietuva jau yra iš dalies integravusis į Vakarų Europos elektros energijos rinką, šiuo metu Lietuva intensyviai siekia papildyti šią integraciją elektros tilto tarp Lietuvos ir Švedijos įrengimu. Tad ES atvėrė tam tikras Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo energetikos srityje galimybes, kaip ir galimybę Lietuvai labiau „spausti“ ŠŠ kartu raginti kitas ES nares „vienu balsu“ kalbėti su energijos išteklių tiekėjais (visų pirma – Rusija). Pastaruoju klausimu Lietuva intensyviausiai bendradarbiauja su Švedija.
- Po ES plėtos *nebuvo pastebėta ryškių pokyčių (išskyrus tam tikras išimtis) Lietuvos – ŠŠ prekybos, TUI, turizmo srautuose* – šie srautai augo absoliučia, bet ne santykinė prasme (nors po plėtos barjerų šių srautų judėjimui sumažėjo, tačiau išliko tokie reikšmingi su plėtra nesusiję parametrai kaip kainų skirtumai tarp Lietuvos ir ŠŠ ir pan.). Tačiau ekonominės Lietuvos –ŠŠ integracijos didėjimui svarbiais laikytini po ES plėtos

susiformavę tokie parametrai kaip bendradarbiavimas energetikos srityje, Lietuvos narystė ŠIB, bendros Šiaurės ir Baltijos valstybių vertybinių popierių rinkos formavimas – šių parametru veikimas byloja apie po ES plėtros *didėjančią ekonominę Lietuvos – ŠŠ priklausomybę*.

- Po „dvigubos“ plėtros Lietuvos – ŠŠ politiniam – kariniam bendradarbiavimui tampant vis labiau simetrišku, Lietuva yra labai linkusi naudotis kitokiais ŠŠ resursais nei prieš plėtrą (arba – tiesiog linkusi naudotis tais pačiais resursais, tik netiesiogiai): ŠŠ finansiniais resursais Lietuva netiesiogiai naudojasi, pavyzdžiui, dalyvaudama bendrose Rytų politikos iniciatyvose (bendruose projektuose ŠŠ teikia materialinius resursus, o Lietuva, kaip sėkmingai pereinamąjį laikotarpį išgyvenusi valstybė, perteikia savo patirtį (t.y., toliau į Rytus perteikia iš ŠŠ gautą „gerąją“ patirtį, tai prisideda prie Lietuvos, kaip „saugumo teikėjos“ įvaizdžio kūrimo), ŠŠ struktūrinės galios resursais (ŠŠ struktūrinė galia kitų mažųjų valstybių kontekste yra santykinai didelė), patirties - žinių resursais (nors nuo pat Nepriklausomybės atkūrimo Lietuva perima ŠŠ patirtį įvairiose srityse, tačiau ir po plėtros ŠŠ patirtis, įgyvendinant bendrus politinius – karinius projektus, vykdamas bendras ekonominės veiklos iniciatyvas ir pan. Lietuvai yra labai naudinga)
- Prie Lietuvos – ŠŠ politinio-karinio bendradarbiavimo simetriškumo didėjimo prisideda ir tai, jog Lietuva, tapusi tų pačių organizacijų, kurioms priklauso ir ŠŠ (NATO ir ES) nare, pati ėmė disponuoti tam tikra struktūrine galia šiose organizacijose – veikdamos šiose organizacijose ne tik Lietuva, bet ir ŠŠ yra suinteresuotos „sujungti“ šią struktūrinę galią
- Apie naują, po „dvigubos“ plėtros susikūrusią Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo kokybę byloja naujų (ar – intensyviau plėtojamų dar prieš plėtrą veikusių) bendradarbiavimo sričių (pavyzdžiui, energetika), tikslų (su naująją rytine ES kaimynyste susiję tikslai) atsiradimas, pastangos optimizuoti „senojo“ bendradarbiavimo iniciatyvas.
- *Lietuvos – ŠŠ politinio, karinio ir ekonominio bendradarbiavimo po 2004 m. tendencijų negalima vertinti kaip „lūžio“ taško šių šalių bendradarbiavime* – laipsniški, į bendradarbiavimo glaudinimą orientuoti ŠŠ veiksmai buvo ryškūs dar prieš ES plėtrą, iš esmės nuo pat Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo užsimezgimo po Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo
- Atlikta Lietuvos – ŠŠ politinio, karinio ir ekonominio bendradarbiavimo analizė leidžia teigti, jog šis bendradarbiavimas gali būti išsamiai paaiškinamas pliuralizmo teikiamais

teoriniais instrumentais, visų pirma – tarptautinių institucijų atliekamu vaidmeniu tarptautiniame bendradarbiavime.

Nors Lietuvos bendradarbiavimą (įvairiose srityse) su ŠŠ galima laikyti pakankamai efektyviu jam keliamų tikslų atžvilgiu, pažymėtina, kad šio bendradarbiavimo stiprinimui yra potencialo, kurį labiau išnaudoti Lietuvai būtų naudinga. Tad Lietuvos – ŠŠ bendradarbiavimo stiprinimui galima pateikti tokias **rekomendacijas**:

- Lietuvai verta stiprinti politinį-karinį bendradarbiavimą su ŠŠ (visų pirma - NB8 ir NB6 formatais) dėl svarbių Lietuvos – ŠŠ interesų sutapimo (Baltijos jūros regiono valstybių gerovės ir „minkštojo“ saugumo didinimas, rytinio užsienio politikos vektorius plėtotė, siekis stiprinti struktūrinę savo galią NATO ir ES formatu bei būti labiau matomiems tarptautinėje bendruomenėje apskritai), galimybės perimti ŠŠ patirtį, galimybės netiesiogiai pasinaudoti ŠŠ finansiniais ištekliais vykdant bendrus projektus.
- Jau minėtą Lietuvai ne itin palankią Lietuvos – ŠŠ ekonominio bendradarbiavimo „epicentro“ slinktį rytinių naujųjų ES kaimynių link Lietuva galėtų kiek sustabdyti, išnaudodama galimybę tapti tranzitine šalimi tarp ŠŠ ir Rytų Europos bei Azijos šalių, gerindama susisiekimo su ŠŠ infrastruktūrą (visų pirma – susisiekimo vandens, taip pat - sausumos ir oro transporto priemonėmis), darydama patrauklesniu šalies investicinį klimatą, taip pat – užsiimdama platesne informacijos apie Lietuvą sklaida ŠŠ, stiprindama bendradarbiavimą su ŠŠ IT sektoriuje ir pan.
- Turėdama menkesnius nei ŠŠ resursus ir gaudama vis mažesnę ŠŠ paramą, Lietuva bendradarbiavimą su ŠŠ turėtų stiprinti nedaug resursų reikalaujančiose srityse: imtis bendrų politinių iniciatyvų (bendrų pozicijų palaikymas kitų tarptautinių santykių veikėjų akivaizdoje, visų pirma – ES lygmenyje), kruopščiai rinktis bendradarbiavimo projektus pasirinkimas (pagal jų kaštus ir naudą).
- Lietuva turėtų dar labiau išnaudoti bendradarbiavimo su ŠŠ potencialą, vykdydama savo Rytų politiką.
- Lietuva turėtų ir toliau stengtis išnaudoti bendradarbiavimo su ŠŠ energetikos srityje esančias galimybes.

PRIEDAI

Lentelė nr.2 Svarbiausių Lietuvos eksporto partnerių 2000 – 2008 m. dešimtukas

	2000 m.	2001 m.	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m. (sausis – vasaris)
1.	Latvija (15,0 %, 2287,8)	Jungtinė Karalystė (13,8 %, 2532,6)	Jungtinė Karalystė (13,4 %, 2727,2)	Šveicarija (11,7 %, 2580,0)	Vokietija (10,3 %, 2649,8)	Rusija (10,4 %, 3422,1)	Rusija (12,7 %, 4956,1)	Rusija (15,0 %, 1187,3)	Rusija (14,8 %, 1187,3)
2.	Vokietija (14,3 %, 2183,5)	Latvija (12,6 %, 2316,3)	Rusija (12,2 %, 2469,9)	Rusija (10,1 %, 2244,0)	Latvija (10,2 %, 2629,9)	Latvija (10,3 %, 3362,7)	Latvija (11,1 %, 4303,9)	Latvija (12,8 %, 1026,1)	Latvija (12,8 %, 1026,1)
3.	Jungtinė Karalystė (7,8 %, 1185,9)	Vokietija (12,6 %, 2303,1)	Vokietija (10,4 %, 2103,9)	Vokietija (9,9 %, 2196,1)	Rusija (9,3 %, 2394,8)	Vokietija (9,4 %, 3075,5)	Vokietija (8,6 %, 3344,9)	Vokietija (10,48 %, 4531,8)	Vokietija (8,5 %, 686,5)
4.	Rusija (7,1 %, 1083,7)	Rusija (11,0 %, 2019,7)	Latvija (9,6 %, 1956,0)	Latvija (9,7 %, 2139,6)	Prancūzija (6,3 %, 1629,2)	Prancūzija (7,0 %, 2301,8)	Estija (6,5 %, 2515,4)	Lenkija (6,3 %, 2711,3)	Danija (6,5 %, 522,7)
5.	Lenkija (5,5 %, 832,3)	Lenkija (6,3 %, 1148,3)	Danija (5,1 %, 1037,9)	Jungtinė Karalystė (6,4 %, 1407,6)	Jungtinė Karalystė (5,3 %, 1373,8)	Estija (5,9 %, 1937,0)	Lenkija (6,1 %, 2361,4)	Estija (5,8 %, 2509,9)	Prancūzija (6,2 %, 496,9)
6.	Danija (4,9 %, 743,9)	Danija (4,5 %, 822,2)	Švedija (4,2 %, 853,3)	Prancūzija (5,1 %, 1119,4)	Švedija (5,1 %, 1305,1)	Lenkija (5,5 %, 1812,3)	Nyderlandai (4,9 %, 1885,4)	Jungtinė Karalystė (4,6 %, 1970,5)	JAV (5,8 %, 464,2)
7.	JAV (4,9 %,)	Baltarusija (3,9 %)	Prancūzija (4,1 %)	Danija (4,7 %,)	Estija (5,0 %)	Švedija (5,0 %,)	Švedija (4,5 %,)	Danija (4,1 %)	Lenkija (5,5 %,)

	739,2)	%, 714,5)	%, 834,3)	1047, 2)	%12 91,3)	1633,1)	1749,0)	%, 1752 ,4)	445,1)
8	Ukrai na (4,4 %, 670,8)	JAV (3,8 %, 696,8)	Estija (3,8 %, 773,9)	Estija (4,3 %, 954,5)	Nyd erlan dai (4,8 3 %, 1246 ,7)	JAV (4,7 %, 1543,4)	Jungti nė Karaly stė (4,4 %, 1714,0)	Balt arusi ja (4,0 %, 1733 ,4)	Estija (4,7 %, 380,0)
9	Pranc ūzija (4,4 %, 667,6)	Švedi ja (3,7 %, 671,3)	Lenki ja (3,6 %, 721,7)	Švedi ja (4,0 %, 889,9)	Len kija (4,8 2 %, 1243 ,6)	Jungti nė Karaly stė (4,7 %, 1542)	JAV (4,3 %, 1681,9)	Šve dija (3,8 %, 1627 ,3)	Švedij a (3,8 %, 309,3)
10	Švedi ja (4,4 %, 667,5)	Ukrai na (3,4 %, 618,9)	JAV (3,5 %, 714,7)	Nyder landai / Lenki ja (3,4 %, 756,2)	Dan ija (4,8 %, 1228 ,9)	Danija (4,3 %, 1420,1)	Danija (4,2 %, 1634,4)	Pran cūzij a (3,6 %, 1575 ,8)	Jungti nė Karaly stė (3,8 %, 307,9)

Pastaba: Prie kiekvieno valstybės pavadinimo yra nurodyta Lietuvos eksporto į kiekvieną iš išvardintųjų valstybių dalis procentais ir absoliuti eksporto vertė (mln. litų). Lentelė sudaryta darbo autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis (*Lietuvos statistikos departamento interneto svetainė* www.stat.gov.lt/lt/ [Žiūrėta 2008 04 11]).

Lentelė nr. 3 Svarbiausių Lietuvos importo partnerių 2000 – 2008 m. dešimtukas

	2000 m.	2001 m.	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m. (sausis – vasari s)
1.	Rusija (27,4 %, 5973,1)	Rusija (25,3 %, 6428,0)	Rusija (21,3 %, 6070,7)	Rusij a (22,1 %, 6694, 3)	Rusi ja (23, 0 %, 7605 ,3)	Rusi ja (27, 8 %, 1200 6,3)	Rusi ja (24, 4 %, 1297 5,4)	Rusi ja (18, 2 %, 1107 0,6)	Rusija (25,9 %, 2879,3)
2.	Vokiet ija (15,1 %, 3285,1)	Vokiet ija (17,2 %, 4377,7)	Vokietij a (17,0 %, 4851,2)	Vokie tija (16,1 %, 4877, 9)	Voki etija (16, 8 %, 5770 ,3)	Voki etija (15, 2 %, 6538 ,4)	Voki etija (14, 9 %, 7916 ,2)	Voki etija (14, 9 %, 9108 ,4)	Vokiet ija (12,6 %, 1399,4)
3.	Lenkij a (4,9 %, 1076,2)	Lenkij a (4,9 %, 1233,0)	Italija (4,9 %,, 1386,1)	Lenki ja (5,2 %, 1559, 0)	Len kija (7,7 %, 2630 ,5)	Len kija (12, 0 %, 3585 ,0)	Len kija (9,5 %, 5070 ,1)	Len kija (10, 6 %,, 6479 ,3)	Lenkij a (9,8 %, 1086,0)
4.	Jungti nė Karaly	Italija (4,2 %,, 1073,0)	Lenkija (4,8 %,, 1366,3)	Italija (4,3 %,	Nyd erlan dai	Latv ija (4,0	Latv ija (4,8	Latv ija (5,5	Latvija (5,7 %,, 634,6)

	stė (4,5 %, 985,3))		1307, 0)	(4,0 %, 1386 ,2)	%, 1707 ,9)	%, 2541 ,8)	%, 3326 ,1)	
5.	Prancū zija (4,2 %, 922,1)	Prancū zija (3,8 %, 956,7)	Prancūz ija (3,9 %, 1099,8)	Pranc ūzija (4,2 %, 1256, 5)	Latv ija (3,8 %, 1319 ,0)	Nyd erlan dai (3,7 %, 1601 ,5)	Italij a (3,4 %, 1798 ,8)	Nyd erlan dai (4,2 %, 2586 ,8)	Nyderl andai (4,0 %, 439,2)
6.	Italija (3,6 %, 788,7)	Jungti nė Karaly stė (3,4 %, 851,8)	Jungtin ė Karalys tė (3,3 %, 939,0)	Švedi ja (3,5 %, 1054, 8)	Dan ija (3,6 %, 1238 ,5)	Šve dija (3,4 %, 1481 ,8)	Šve dija (3,3 %, 1777 ,1)	Italij a (4,0 %, 2407 ,8)	Švedij a (3,5 %, 387,3)
7.	Švedij a (3,4 %, 743,2)	JAV (3,0 %, 771,9)	Švedija (3,3 %, 932,3)	Jungti nė Karal ystė (3,3 %, 1004, 4)	Suo mija (3,4 %, 1154 ,9)	Suo mija (3,1 %, 1325 ,1)	Pran cūzij a (3,2 %, 1679 ,3)	Šve dija (3,8 %, 2296 ,5)	Prancū zija (3,3 %, 369,8)
8.	Danij a (3,1 %, 675,7)	Švedij a (3,0 %, 771,4)	Danija (2,9 %, 832,8)	Kinija (3,1 %, 925,8)	Šve dija (3,4 %, 1151 ,9)	Dan ija (3,0 %, 1300 ,3)	Suo mija (2,9 %, 1547 ,8)	Estij a (3,6 %, 2189 ,3)	Italija (3,3 %, 366,3)
9.	Suomi ja (2,6 %, 557,1)	Danija (2,9 %, 742,0)	JAV (2,8 %, 811,8)	JAV (3,0 %, 893,1)	Italij a (3,2 %, 1109 ,1)	Italij a (3,0 %, 1277 ,2)	Dan ija (2,9 %, 1533 ,9)	Belg ija (2,9 %, 1766 ,8)	Estija (3,1 %, 342,2)
10.	JAV (2,4 %, 517,4)	Nyderl andai (2,4 %, 598,2)	Kinija (2,4 %, 673,6)	Danij a (2,8 %, 856,3)	Estij a (3,2 %, 1109 ,1)	Estij a (2,8 %, 1222 ,1)	Jung tinė Kara lystė (2,7 %, 1417 ,8)	Kini ja (2,8 %, 1719 ,3)	Belgija (2,7 %, 305,1)

Pastaba: Prie kiekvieno valstybės pavadinimo yra nurodyta Lietuvos importo iš kiekvienos iš išvardintųjų valstybių dalis procentais ir absoliuti importo vertė (mln. litų). Lentelė sudaryta darbo autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis. (*Lietuvos statistikos departamento interneto svetainė* www.stat.gov.lt/lt/ [Žiūrėta 2008 04 11]).

Lentelė nr. 4 Svarbiausių Latvijos eksporto partnerių 2000-2006 m. dešimtukas

Eil. nr	2000 m. (%, mln. latų)	2001 m. (%, mln. latų)	2002 m. (%, mln. latų)	2003 m. (%, mln. latų)	2004 m. (%, mln. latų)	2005 m. (%, mln. latų)	2006 m. (%, mln. latų)
---------	---------------------------------	---------------------------------	---------------------------------	---------------------------------	---------------------------------	---------------------------------	---------------------------------

1.	Jungtinė Karalystė (17,4 %, 196490)	Vokietija (16,4 %, 209501)	Vokietija (15,5 %, 218269)	Jungtinė Karalystė (15,5 %, 256595)	Jungtinė Karalystė (13,0 %, 278498)	Lietuva (11,0 %, 317820)	Lietuva (14,7 %, 483042)
2.	Vokietija (17,2 %, 194288)	Jungtinė Karalystė (15,7 %, 196781)	Jungtinė Karalystė (14,6 %, 205448)	Vokietija (14,9 %, 245313)	Vokietija (12,4 %, 267472)	Estija (10,8 %, 312311)	Estija (12,7 %, 419121)
3.	Švedija (10,8 %, 122523)	Švedija (9,5 %, 120106)	Švedija (10,5 %, 148578)	Švedija (10,6 %, 174204)	Švedija (10,3 %, 222216)	Vokietija (10,2 %, 295907)	Vokietija (10,1 %, 332266)
4.	Lietuva (7,6 %, 85749)	Lietuva (8,1 %, 101973)	Lietuva (8,4 %, 117719)	Lietuva (8,2 %, 135144)	Lietuva (9,5 %, 203496)	Jungtinė Karalystė (10,1 %, 291673)	Rusija (8,9 %, 291923)
5.	Danija (5,8 %, 65882)	Rusija (5,9 %, 73506)	Estija (6,0 %, 84484)	Estija (6,6 %, 108452)	Estija (8,4 %, 180237)	Rusija (7,9 %, 228336)	Jungtinė Karalystė (7,8 %, 257237)
6.	Estija (5,3 %, 60076)	Danija (5,8 %, 72625)	Rusija (5,9 %, 82546)	Danija (6,0 %, 99029)	Rusija (6,4 %, 137467)	Švedija (7,8 %, 225010)	Švedija (6,5 %, 212923)
7.	Rusija (4,2 %, 47266)	Estija (5,7 %, 72085)	Danija (5,7 %, 80423)	Rusija (5,4 %, 88797)	Danija (5,7 %, 122958)	Danija (5,3 %, 153537)	Danija (5,0 %, 164811)
8.	Nyderlandai (4,0 %, 45118)	Nyderlandai (3,7 %, 46300)	JAV (4,2 %, 59641)	Nyderlandai (3,3 %, 53686)	Lenkija (3,7 %, 79597)	Lenkija (5,2 %, 15074)	Suomija (2,9 %, 96164)

						0)	
9.	JAV (3,3 %, 37729)	JAV (2,6 %, 32621)	Nyderlandai (3,8 %, 53774)	JAV (2,9 %, 47680)	JAV (2,9 %, 63120)	Suomija (3,5 %, 101660)	Lenkija (2,4 %, 79672)
10.	Ukraina (2,4 %, 26845)	Suomija (2,3 %, 28678)	Suomija (2,3 %, 32823)	Suomija (2,7 %, 44288)	Nyderlandai (2,6 %, 56862)	JAV (2,7 %, 78615)	Norvegija (2,4 %, 77977)

Pastaba: Duomenys lentelėje yra pateikiami mln. latų (šiuo atveju Lietuvos ir Latvijos atvejų lyginimui yra svarbi procentinė prekybos srautų išraiška). Prie kiekvieno valstybės pavadinimo yra nurodyta Latvijos eksporto į kiekvieną iš išvardintųjų valstybių dalis procentais ir absoliuti eksporto vertė (mln. latų). Lentelė sudaryta darbo autorės pagal Latvijos statistikos departamento duomenis (šio darbo autoriui buvo prieinami tik duomenys iki 2006 m.). (*Latvijos statistikos departamento interneto svetainė*. <http://www.csb.gov.lv/?lng=en> [Žiūrėta 2008 04 12]).

Lentelė Nr.5 Svarbiausių Latvijos importo partnerių 2000-2006 m. dešimtukas

Eil. nr	2000 m. (% , mln. latų)	2001 m. (% , mln. latų)	2002 m. (% , mln. latų)	2003 m. (% , mln. latų)	2004 m. (% , mln. latų)	2005 m. (% , mln. latų)	2006 m. (% , mln. latų)
1.	Vokietija (15,6 %, 302601)	Vokietija (17,0 %, 374863)	Vokietija (17,2 %, 429459)	Vokietija (16,1 %, 479788)	Vokietija (14,6 %, 556884)	Vokietija (14,0 %, 679011)	Vokietija (15,5 %, 988502)
2.	Rusija (11,6 %, 224459)	Rusija (9,2 %, 202152)	Lietuva (9,8 %, 245796)	Lietuva (9,7 %, 289668)	Lietuva (12,5 %, 476550)	Lietuva (13,7 %, 665477)	Lietuva (13,0 %, 827712)
3.	Suomija (8,6 %, 167064)	Lietuva (8,5 %, 186383)	Rusija (8,8 %, 218750)	Rusija (8,7 %, 260718)	Rusija (8,7 %, 332034)	Rusija (8,5 %, 413802)	Rusija (7,8 %, 499063)
4.	Lietuva (7,6 %, 146446)	Suomija (8,0 %, 176458)	Suomija (8,0 %, 200158)	Suomija (7,4 %, 220898)	Estija (7,2 %, 272348)	Estija (7,9 %, 383312)	Estija (7,7 %, 494087)
5.	Švedija (6,7 %, 130447)	Švedija (6,5 %, 130447)	Švedija (6,4 %, 159450)	Estija (6,4 %, 19178)	Suomija (6,5 %, 130447)	Lenkija (6,4 %, 309929)	Lenkija (7,2 %, 459372)

		143052)		0)	247089)		
6.	Estija (6,2 %, 120529)	Estija (6,3 %, 139114)	Estija (6,2 %, 153876)	Švedija (6,3 %, 187088)	Švedija (6,3 %, 239707)	Suomija (5,9 %, 284900)	Suomija (5,7 %, 363047)
7.	Lenkija (4,8 %, 91900)	Lenkija (5,0 %, 110210)	Lenkija (5,0 %, 125763)	Lenkija (5,1 %, 152702)	Lenkija (5,6 %, 213744)	Baltarusija (5,8 %, 281534)	Švedija (5,0 %, 320999)
8.	Italija (3,6 %, 70527)	Italija (4,1 %, 90599)	Italija (4,2 %, 104407)	Italija (4,4 %, 130349)	Baltarusija (4,8 %, 181486)	Švedija (5,1 %, 248525)	Baltarusija (4,7 %, 297748)
9.	Danija (3,6 %, 69753)	Baltarusija (3,9 %, 85325)	Danija (3,4 %, 84826)	Baltarusija (3,7 %, 110773)	Nyderlandai (3,5 %, 131353)	Nyderlandai (3,5 %, 171244)	Italija (3,4 %, 216823)
10.	Nyderlandai (3,4 %, 66588)	Danija (3,7 %, 81911)	Nyderlandai (3,4 %, 84389)	Danija (3,4 %, 101934)	Italija (3,4 %, 130967)	Italija (3,4 %, 163526)	Nyderlandai (3,2 %, 206111)

Pastaba: Duomenys lentelėje yra pateikiami mln. latų (šiuo atveju Lietuvos ir Latvijos atvejų lyginimui yra svarbi procentinė prekybos srautų išraiška). Prie kiekvieno valstybės pavadinimo yra nurodyta Latvijos importo iš kiekvienos iš išvardintųjų valstybių dalis procentais ir absoliuti importo vertė (mln. latų). Lentelė sudaryta darbo autorės pagal Latvijos statistikos departamento duomenis (šio darbo autoriui buvo prieinami tik duomenys iki 2006 m.). *Latvijos statistikos departamento interneto svetainė.* <http://www.csb.gov.lv/?lng=en> [Žiūrėta 2008 04 12]).

Lentelė nr.6. Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje 2000-2008 m. (investicijos metų pradžioje)

Eil. Nr.	2000 m. (% , Lt)	2001 m.	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
1.	Švedija (17,5 %, 1443893)	Danija (18,3 %, 1704242)	Danija (18,6 %, 1982884)	Danija (17,2 %, 2261896)	Danija (17,3 %, 2374357)	Danija (15,2 %, 2465827)	Rusija (24,6 %, 5879930)	Lenkija (22,4 %, 6492600)	Lenkija (18,0 %, 6240490)
2.	JAV (13,4 %, 1103229)	Švedija (17,3 %, 1618054)	Švedija (16,1 %, 1720631)	Švedija (15,3 %, 2016271)	Švedija (14,7 %, 2009785)	Švedija (15,0 %, 2435434)	Danija (15,9 %, 3791620)	Danija (15,2 %, 4396400)	Danija (12,9 %, 4450850)
3.	Suo	JAV	Estija	Estija	Vokietija	Vokietija	Švedija	Švedija	Švedija

.	mija (10,6 %, 872135)	(9,8 %, 917535)	(10,0 %, 1071482)	a (11,7 %, 1547245)	tija (9,7 %, 1334795)	tija (11,4 %, 1839152)	ja (11,1 %, 2643890)	(10,5 %, 3039600)	ija (11,7 %, 4035970)
4.	Danija (9,7 %, 800999)	Vokietija (7,4 %, 689288)	Vokietija (9,2 %, 984507)	Vokietija (9,6 %, 1263565)	Suomija (8,6 %, 1172707)	Rusija (8,4 %, 1366240)	Vokietija (10,7 %, 2552340)	Vokietija (9,7 %, 2792500)	Rusija (9,6 %, 3336550)
5.	Vokietija (7,7 %, 632046)	Estija (6,4 %, 597288)	JAV (8,3 %, 882636)	JAV (8,7 %, 1141894)	JAV (8,5 %, 1162066)	Suomija (7,8 %, 1255580)	Estija (7,4 %, 1776550)	Rusija (6,2 %, 1804000)	Vokietija (8,6 %, 2958970)
6.	Jungtinė Karalystė (7,1 %, 589320)	Suomija (6,0 %, 562894)	Jungtinė Karalystė (6,5 %, 689746)	Suomija (6,2 %, 814668)	Estija (8,4 %, 1150698)	Estija (7,6 %, 1238663)	Suomija (6,4 %, 1526260)	Estija (5,9 %, 1713300)	Estija (5,9 %, 2025790)
7.	Šveicarija (5,5 %, 456150)	Šveicarija (4,8 %, 452052)	Suomija (5,8 %, 619352)	Jungtinė Karalystė (5,4 %, 709458)	Rusija (5,8 %, 796174)	JAV (6,4 %, 1034193)	Nyderlandai (3,0 %, 704930)	Liuksemburgas (2,7 %, 789900)	Suomija (5,2 %, 1782250)
8.	Estija (4,1 %, 341544)	Norvegija (4,3 %, 397203)	Šveicarija (3,2 %, 342576)	Rusija (5,2 %, 687282)	Jungtinė Karalystė (5,0 %, 679210)	Nyderlandai (4,3 %, 704024)	JAV (2,7 %, 654450)	Norvegija (2,6 %, 766000)	Latvija (4,4 %, 1534150)
9.	Norvegija (3,8 %, 314815)	Liuksemburgas (3,4 %, 316600)	Norvegija (3,7 %, 399238)	Norvegija (2,9 %, 388540)	Nyderlandai (3,4 %, 467687)	Jungtinė Karalystė (3,5 %, 561631)	Austrija (2,2 %, 517890)	Nyderlandai (2,5 %, 710700)	Nyderlandai (4,3 %, 1482630)
10.	Airija (2,8 %, 231294)	Lenkija (2,2 %, 204927)	Liuksemburgas (2,5 %, 269266)	Šveicarija (2,8 %, 373618)	Norvegija (3,1 %, 421081)	Austrija (3,1 %, 506420)	Norvegija (2,0 %, 488500)	Kipras (2,4 %, 702100)	Liuksemburgas (1,8 %, 633480)

Pastaba: lentelė sudaryta darbo autorės, pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis. Kiekvienos valstybės investicijų dydis yra nurodomas procentine išraiška ir absoliučiu dydžiu. (Lietuvos statistikos departamento interneto svetainė www.stat.gov.lt/lt/ [Žiūrėta 2008 04 11]).

Lentelė nr. 7 Tiesioginės Lietuvos užsienio investicijos. Šalių, kuriose Lietuva investavo daugiausia, dešimtukas 2000-2008 m. (investicijos kiekvienų metų pradžioje)

Eil. nr.	2000 m. (% Lt)	2001 m. (% Lt)	2002 m. (% Lt)	2003 m. (% Lt)	2004 m. (% Lt)	2005 m. (% Lt)	2006 m. (% Lt)	2007 m. (% Lt)	2008 m. (% Lt)
1.	Latvija (25,6 %, 26517)	Latvija (27,8 %, 32586)	Estija (21,5 %, 41199)	Latvija (22,9 %, 45121)	Kaliningrad o sritis (16,7 %, 55100)	Latvija (54,7 %, 586359)	Latvija (41,3 %, 865736)	Latvija (27,4 %, 750324)	Latvija (29,4 %, 1083420)
2.	Estija (22,8 %, 23675)	Estija (25,4 %, 29765)	Rusija (20,1 %, 38540)	Estija (20,9 %, 41199)	Kipras (14,1 %, 46638)	Kaliningrad o sritis (13,0 %, 139630)	Ukraina (12,6 %, 265118)	Lenkija (12,8 %, 351222)	Lenkija (10,3 %, 381350)
3.	Rusija (21,5 %, 22362)	Rusija (11,1 %, 12991)	Latvija (19,1 %, 36492)	Rusija (15,2 %, 29993)	Rusija (13,1 %, 43214)	Kipras (7,6 %, 81143)	Kaliningrad o sritis (11,0 %, 231082)	Ukraina (9,8 %, 268416)	Ukraina (10,3 %, 378810)
4.	Vokietija (3,6 %, 3691)	Vokietija (6,4 %, 7515)	Bosnija ir Hercegovina (7,7 %, 14675)	Bosnija ir Hercegovina (8,0 %, 15673)	Latvija (13,0 %, 42984)	Rusija (5,6 %, 59756)	Estija (5,5 %, 116393)	Kaliningrad o sritis (8,7 %, 238728)	Estija (7,1 %, 260970)
5.	Ukraina (3,1 %, 3265)	Baltarusija (3,5 %, 4061)	Vokietija (3,4 %, 6523)	Ukraina (7,2 %, 14172)	Ukraina (9,1 %, 30128)	Estija (4,7 %, 50637)	Kipras (3,9 %, 82811)	Estija (7,6 %, 207370)	Jungtinė Karalystė (6,6 %, 243820)
6.	Uzbekistanas (3,0 %, 3126)	Ukraina (3,2 %, 3723)	Baltarusija (2,1 %, 4012)	Baltarusija (6,3 %, 12380)	Estija (8,9 %, 29537)	Ukraina (3,7 %, 39298)	Rusija (3,1 %, 65938)	Rusija (7,0 %, 192189)	Kaliningrad o sritis (6,4 %, 236800)
7.	Lenkija (2,8 %,)	Lenkija (1,2 %,)	Uzbekistanas (1,8 %,)	Vokietija (2,7 %,)	Bosnija ir Hercegovina ()	Bosnija ir Hercegovina ()	Lenkija (2,8 %,)	Kipras (5,1 %,)	Rusija (6,3 %,)

	2929)	%, 1444)	%, 3533)	%, 5284)	govin a (7,5 %, 24893)	govin a (3,6 %, 39042)	58134)	13967 9)	23264 0)
8.	Baltar usija (0,9 %)	Nyde rland ai (0,5 %, 576)	Lenkij a (1,8 %, 3367)	Uzbek istana s (1,8 %, 3533)	Vokie tija (3,5 %, 11434)	Bulga rija (3,4 %, 36444)	Rumu nija (2,7 %, 55825)	Norve gija (4,0 %, 10982 0)	Kipra s (4,2 %, 15601 0)
9.	Danij a (0,6 %, 605)	Švedi ja (0,1 %, 172)	Italija (0,6 %, 1091)	Lenkij a (1,7 %, 3426)	Pranc ūzija (3,2 %, 10526)	Baltar usija (1,3 %, 13738)	Bosnij a ir Herce govin a (2,5 %, 53177)	Jungti nė Karal ystė (3,3 %, 89495)	Nyder landai (3,6 %, 13265 0)
1 0.	Švedij a (0,2 %, 172)	-	Švedij a (0,3 %, 632)	Italija (1,1 %, 2106)	Baltar usija (2,6 %, 8594)	Vokie tija (1,3 %, 13450)	Jungti nė Karal ystė (2,2 %, 45631)	Rumu nija (3,2 %, 87712)	Norve gija (3,1 %, 11833 0)

Pastaba: lentelė sudaryta darbo autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis. Lietuvos investicijos kiekvienoje valstybėje yra nurodytos procentine išraiška ir absoliučiu dydžiu. (Lietuvos statistikos departamento interneto svetainė www.stat.gov.lt/lt/ [Žiūrėta 2008 04 11]).

Lentelė nr. 8 Baltijos regiono valstybių TUI kitose Baltijos jūros regiono valstybėse 2006 m. (%)

Investicijų kilmės valstybė	Valstybė, kurioje investuojama										Iš viso (mlrd. EUR)
	Estija	Latvija	Lietuva	Lenkija	Vokietija	Danija	Švedija	Suomija	Norvegija	Rusija	
Estija		42,6	40,1	0,1	0,1	0,1	0,2	5,9		11,0	2,2
Latvija	13,4		53,9	0,2	5,7	6,2	3,5	0,5		16,6	0,1
Lietuva	9,6	51,9		16,2	0,9	1,5	0,0	0,0		19,8	0,6
Lenkija	0,3	1,3	6,1		32,7	1,2	35,1	0,7		22,7	0,7
Vokietija	0,3	0,5	1,2	26,7		9,9	41,0	4,5		15,8	42,1
Danija	0,7	1,0	3,5	6,4	31,2		42,9	12,9		1,4	24,4
Švedija	3,8	0,9	1,5	2,9	16,4	23,8		46,7		4,0	59,3
Suomija	5,2	1,3	1,0	2,5	20,9	2,8	61,8			4,5	27,6
Norvegija											

Pastaba: lentelėje pažymėta konkrečių šalių dalis (%) investicijų į atskiras Baltijos jūros regiono valstybes. Šaltinis: „The Baltic Sea region as Finland’s economic environment.“ *Suomijos ministro pirmininko interneto svetainė*. 2007 <http://www.vnk.fi/julkaisukansio/2007/j22-baltic-sea/pdf/en.pdf> [Žiūrėta 2008 03 04].

Lentelė nr. 9 Pirmasis dešimtukas šalių, iš kurių užsieniečių apgyvendinimo įmonėse 2006 m. viešėjo daugiausiai

Šalis	Svečiai (turistų skaičius, jų dalis %)				Metinis pokytis (%)	
	2004 m	2005 m.	2006 m.	05/04	06/05	
Vokietija	113974 (18,7 %)	137317 (20,1 %)	132540 (17,4 %)	20,5%	-3,5 %	
Lenkija	85457 (14,0 %)	94881 (13,9 %)	102539 (13,5 %)	11,0 %	8,1 %	
Rusija	49240 (8,1 %)	50829 (7,5 %)	59743 (7,9 %)	3,2 %	17,5 %	
Latvija	35769 (5,9 %)	43660 (6,4 %)	56299 (7,4 %)	22,1 %	28,9 %	
Jungtinė Karalystė	22751 (3,7 %)	32941 (4,8 %)	39926 (5,3 %)	44,8 %	21,2 %	
Baltarusija	22039 (3,6 %)	29977 (4,4 %)	37517 (4,9 %)	36,0 %	25,2 %	
Suomija	27303 (4,5 %)	32996 (4,8 %)	34898 (4,6 %)	20,9 %	5,8 %	
Estija	23456 (3,8 %)	27834 (4,1 %)	32212 (4,2 %)	18,7 %	15,7 %	
Italija	23475 (3,9 %)	26518 (3,9 %)	27071 (3,6 %)	13,0 %	2,1 %	
Švedija	17687 (2,9 %)	20133 (3,0 %)	23410 (3,1 %)	13,8 %	16,3 %	
Viso	609625	681500	759900	-	-	

Pastaba: lentelė sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos turizmo departamento apžvalga „Lietuvos turizmo statistika 2006.“ Vilnius: 2007, 6. <http://www.tourism.lt/lt/stat/LT%20statistika.pdf> [Žiūrėta 2008 04 14].

Šaltinių ir literatūros sąrašas

1. „A.Eidintas: Norvegai atranda Lietuvą.“ *Delfi.lt*, 2007 m. vasario 19 d. Cituota iš *Media Baltijos verslas*. http://www.mediabv.lt/res_zinpr_det.php?id=13258 [Žiūrėta 2008 03 15].
2. Andrikienė, Laima, „Baltijos jūros regionas žvelgiant iš Briuselio perspektyvos: ar jis egzistuoja ir kaip jis funkcionuoja?“ Pranešimas, skaitytas Šiaurės ministrų tarybos biuro Lietuvoje organizuotame seminare „Integracija ir identitetas Baltijos jūros regione: Šiaurės šalių ir Lietuvos bendradarbiavimui - penkiolika metų“. Vilnius, 2006 m. gegužės 23 d.
3. „Anonsas: Dėl brigados „Geležinis Vilkas“ prijungimo prie Danijos divizijos“. *BNS*, 2006 m. rugpjūčio 19 d. <http://terminal.bns.lt/archiveNewsBody.jsp> [Žiūrėta 2008 02 02].
4. „Anonsas: Seimo Užsienio reikalų komitetas rengia apskrito stalo diskusiją apie demokratinių reformų procesą Europos Rytų kaimynystės šalyse.“ *BNS*, 2006 m. vasario 3 d. <http://terminal.bns.lt/archiveNewsBody.jsp> [Žiūrėta 2008 03 20].
5. Bagdonaitė, Milda, „Malin Kärre. Siekiame padaryti pasaulį geresnį.“ *Bernardinai.lt*, 2007 m. balandžio 27 d. <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/61700> [Interviu atliktas 2007 04 02].
6. „Baltic Euroregional Network“ interneto svetainė. www.benproject.org [Žiūrėta 2008 03 30].
7. „Baltijos ir Šiaurės šalims gali tekti svarbus vaidmuo tolimesniuose ES plėtros etapuose, teigia buvusi Šiaurės Tarybos pirmininkė.“ *Bernardinai.lt*, 2004 m. lapkričio 2 d. <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/26826> [Žiūrėta 2008 02 02].
8. „Baltijos ir Šiaurės šalių švietimo bendradarbiavime - naujos formos.“ *Bernardinai.lt*, 2007 m. gruodžio 20 d. <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/71495> [Žiūrėta 2007 12 20].
9. „Baltic states on Nordic Council?“ *Nordic News*, 2002 kovo 13d. <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=1819&lang=6> [Žiūrėta 2008 03 14].
10. „Belarys talks.“ *Norden – the top of Europe*, February, 2008. <http://www.norden.org/topofeuropa/index.asp?lang=en-gb&issue=87> [Žiūrėta 2008 03 01].
11. Bergman, Annika, „Adjacent Internationalism: The Concept of Solidarity and Post-Cold War Nordic-Baltic Relations.“ *Cooperation&Conflict*, Vol. 41 (1), 2006, 73-97. <http://cac.sagepub.com/cgi/reprint/41/1/73> [Žiūrėta 2007 04 04].
12. „Briuselyje Baltijos ir Šiaurės šalių premjerai tarėsi aktualiais klausimais.“ *BNS*, 2007 m. kovo 8 d. <http://terminal.bns.lt/archiveNewsBody.jsp> [Žiūrėta 2008 02 20].
13. „Briuselyje susitiko Šiaurės ir Baltijos vyriausybių vadovai.“ *BNS*, 2004 m. lapkričio 16 d. <http://terminal.bns.lt/archiveNewsBody.jsp> [Žiūrėta 2008 02 20].

14. Browning, Christopher S. ir Pertti Joeniemi, „Regionality Beyond Security? The Baltic Sea Region after Enlargement.“ *Cooperation & Conflict*, Vol. 39 (3), 2004, 233-253.
<http://online.sagepub.com> [Žiūrėta 2006 10 24].
15. Colliers Market Report, „Real Estate Market Review 2007.“, 19
<http://www.colliers.lv/en/main/analyst/marketreview> [Žiūrėta 2008 04 15].
16. Collins, Alan (sud.), *Contemporary Security Studies*. London, New York: Oxford University Press, 2007.
17. Contribution by Ms. Rannveig Guðmundsdóttir. Member of the Alþingi and President of the Nordic Council, at the NOM Seminar, Iceland, 12 March 2005“, 1. Šiaurės ministrų tarybos puslapis,
http://www.norden.org/sektorelements/sk/aktueltarkiv.asp?m_id=33&m_typ=Lowermen u&s_id=70 [žiūrėta 2007 03 11].
18. Cooperation since before the fall of the Berlin Wall.“ *Nordic / Baltic Dialogue*, 2003, 4.
<http://www.norden.org/ncba4/uk/dialog-UK.pdf> [Žiūrėta 2007 10 11].
19. *Danijos Karalystės ambasados Lietuvoje interneto svetainė*.
<http://www.ambvilnius.um.dk/>[Žiūrėta 2008 03 14].
20. Daniliauskas, Jonas, Tomas Janeliūnas, Laurynas Kasčiūnas et al., *Šiaurės šalių strateginė svarba Lietuvai*. Vilnius: Eugrimas, 2005.
21. „En verden i forandring: Regeringens bud på nye prioriteter i Danmarks udenrigspolitik.“ *Danijos užsienio reikalų ministerijos svetainė*, 2003 m. birželis.
http://www.um.dk/Publikationer/UM/dansk/Udenrigspolitik/EnVerdenIForandring/pdf/11952_En_verdenIndhold3.pdf [Žiūrėta 2007 11 06].
22. „Erkki Tuomioja looks towards the east.“ *Norden – the top of Europe*, February, 2008.
<http://www.norden.org/topofeurope/index.asp?lang=en-gb&issue=87> [Žiūrėta 2008 03 01].
23. „Estija gali gauti kreditą AE statybai.“ *Delfi.lt*, 2008 m. balandžio 10 d.
<http://www.delfi.lt/news/economy/energetics/article.php?id=16632474> [Žiūrėta 2008 04 10].
24. *Estijos ambasados Švedijoje interneto svetainė*. <http://www.estemb.se/> [Žiūrėta 2008 03 21].
25. *Estijos užsienio reikalų ministerijos interneto svetainė*. <http://www.vm.ee/> [Žiūrėta 2008 02 04, 2008 04 03].
26. „Europe’s Strategy for the Baltic Region.“ <http://www.hanse-parlament.eu/mediabig/518A.pdf> [Žiūrėta 2008 03 19].
27. „Foreign Policy Statement 2008.“ *Švedijos vyriausybės interneto svetainė*, 2008.
<http://www.sweden.gov.se/sb/d/10276> [Žiūrėta 2007 11 04].

28. „Government platform 2001. Growth, welfare – renewal.” *Danijos vyriausybės interneto svetainė* 2001.
<http://www.statsministeriet.dk/publikationer/Regeringsgrundlag/reggrund%20uk%202001.html> [Žiūrėta 2007 11 06].
29. „Government Programme of Prime Minister Matti Vanhanen’s second Cabinet” *Suomijos vyriausybės interneto svetainė*, 2007.
<http://www.valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/en.pdf> [Žiūrėta 2007 11 04].
30. Hollis, Martin ir Steve Smith, *Tarptautiniai santykiai: aiškinimas ir supratimas*. Vilnius: Tyto alba, 1998.
31. Interviu su aukšto rango LR kariuomenės karininku (atsakymai gauti 2008 m. balandžio 28 d.).
32. Interviu su Lietuvos ir Šiaurės šalių santykius kuriojančiu aukšto rango LR URM diplomatu (interviu atliktas 2008 m. balandžio 25 d.).
33. Interviu su LR URM Eksperto ir investicijų skatinimo departamento direktoriaus pavaduotoju Regimanto Jablonsku (interviu atliktas 2008 m. balandžio 18 d.).
34. „Išsilaisvinimas iš Rusijos energetinės izoliacijos ir priklausomybės – su Šiaurės šalių pagalba.“ *Lrytas.lt* 2006 m. spalio 31 d., <http://www.lrytas.lt/-11622886521161716358-p1-Lietuvos-diena-I%C5%A1silaisvinimas-i%C5%A1-Rusijos-energetin%C4%97s-izoliacijos-ir-priklausomyb%C4%97s-su-%C5%A0iaur%C4%97s-%C5%A1ali%C5%B3-pagalba.htm> [Žiūrėta 2008 04 10].
35. Jakubauskas, Renaldas, „Tariasi su švedais, bet tiki ir lenkais.“ *Verslo žinios*, 2007 m. spalio 23 d., 4.
<http://archyvas.vz.lt/news.php?id=812911&strid=1002&rs=0&ss=&y=2007%2010%2023> [Žiūrėta 2007 11 05].
36. Joint statement by the Presidium of the Nordic Council and the Presidium of the Baltic Assembly, „Nordic Baltic Parliamentary Cooperation Towards New Challenges – Joint statement.“ Lund, 2003 balandžio 29d.
<http://www.norden.org/nba4/sk/jointstatement.asp>. [Žiūrėta 2007 02 22].
37. Juršytė, Justina, „Kirkilas: švedai tiltą linkę turėti su Lietuva, o ne Latvija.“ *Vz.lt*, 2008 m. balandžio 3 d. <http://vz.lt/Default2.aspx?ArticleID=476a6e11-0ced-45f1-b938-53b9d35831f2> [Žiūrėta 2008 04 03].
38. „KA ministras su Šiaurės ir Baltijos šalių kolegomis aptarė karinį bendradarbiavimą“. *BNS*, 2007 m. lapkričio 7 d. <http://terminal.bns.lt/catart.jsp> [Žiūrėta 2007 11 07].
39. Keohane, Robert O., *After hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. Princeton: Princeton University Press, 1984.
40. Keohane Robert O., ir Joseph S. Nye, *Power and Interdependence*. 2 leid. Harper Collins Publishers, 1989.

41. *Klaipėdos valstybinio jūrų uosto interneto svetainė.* http://www.portofklaipeda.lt/lt.php/_dazniausiai_uzduodami_klausimai/vikingas_kas_tai/526 [Žiūrėta 2008 04 15].
42. Kolesinskas, Liudas, „Šiaurės Europos dujotiekis – politinė ar ekonominė nauda Rusijai?“ *Geopolitika.lt*, 2008 m. vasario 29 d. <http://www.geopolitika.lt/?artc=1828> [Žiūrėta 2008 03 02].
43. Laikinojo Prezidento A.Paulausko kalba Vilniaus universitete „Naujoji Lietuvos užsienio politika“, Vilnius, 2004m. gegužės 24d. <http://paulauskas.president.lt/one.phtml?id=4994> [Žiūrėta 2007 01 30].
44. *Latvijos statistikos departamento interneto svetainė.* <http://www.csb.gov.lv/?lng=en> [Žiūrėta 2008 04 12].
45. „Lietuva ir Švedija – už alternatyvių „Nord Stream“ dujotiekio trasų nagrinėjimą.“ *BNS*, 2008 m. kovo 4 d. <http://terminal.bns.lt/archiveNewsBody.jsp> [Žiūrėta 2008 04 10].
46. „Lietuva plečia savo įtaką tarptautinėse finansų institucijose.“ *BNS*, 2004 m. rugpjūčio 11 d. <http://terminal.bns.lt/archiveNewsBody.jsp> [Žiūrėta 2008 04 01].
47. „Lietuvos ir Danijos dvišalis ekonominis bendradarbiavimas: *status quo*“, *LR užsienio reikalų ministerija*.
48. „Lietuvos ir Norvegijos dvišalis ekonominis bendradarbiavimas: *status quo*“. *LR užsienio reikalų ministerija*.
49. „Lietuvos ir Suomijos dvišalis ekonominis bendradarbiavimas: *status quo*“. *LR užsienio reikalų ministerija*.
50. „Lietuvos Respublikos vyriausybės 1999-2000 metų veiklos programa.“ Vilnius, 1999, Nr. P-1848. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=81262&p_query=&p_tr2= [Žiūrėta 2007 09 30].
51. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-2004 metų programa.“ Vilnius, 2001, Nr. IXP-874. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=141498&p_query=&p_tr2= [Žiūrėta 2007 09 30].
52. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-2008 metų programa.“ 2004. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=247224&p_query=&p_tr2= [Žiūrėta 2007 09 30].
53. *Lietuvos statistikos departamento interneto svetainė* www.stat.gov.lt/lt/ [Žiūrėta 2008 04 11].

54. „Lietuvos turizmo statistika 2004.“ Vilnius: 2005. www.tourism.lt/statist/LTS_2004.pdf [Žiūrėta 2008 04 14].
55. „Lietuvos turizmo statistika 2005.“ Vilnius: 2006. www.tourism.lt/lt/stat/Lietuvos%20turizmo%20statistika%202005.pdf [Žiūrėta 2008 04 14].
56. „Lietuvos turizmo statistika 2006.“ Vilnius: 2007, 6. <http://www.tourism.lt/lt/stat/LT%20statistika.pdf> [Žiūrėta 2008 04 14].
57. LR Finansų ministerijos interneto svetainė. <http://www.finmin.lt/> [Žiūrėta 2008 04 16].
58. LR Krašto apsaugos ministerijos interneto svetainė <http://www.kam.lt/> [Žiūrėta 2008 03 14].
59. LR Prezidento interneto svetainė. <http://www.president.lt/lt/news.full/8226> [Žiūrėta 2007 10 15].
60. LR Užsienio reikalų ministerijos interneto svetainė www.urm.lt [Žiūrėta 2007 09 19, 2008 02 15, 2008 04 16].
61. Lukaitytė, Rasa, „R.Juozaitis: elektros jungčiai su Švedija „koją pakišo“ Latvija.“ *Delfi.lt*, 2008 m. gegužės 06 d. <http://www.delfi.lt/news/economy/energetics/article.php?id=16919423> [Žiūrėta 2008 05 06].
62. Malmström, Cecilia, „An EU strategy for the Baltic Sea region.“ Strasbourg, 2007 m. gruodžio 12 d. Švedijos vyriausybės interneto svetainė. www.sweden.gov.se/sb/d/3211/a/94598 [Žiūrėta 2008 01 12]
63. Markevičienė, Eglė, „Šiaurėje – didelių galimybių šalis.“ *Verslo žinios*, 2008 m. kovo 12 d., 10. <http://archyvas.vz.lt/news.php?id=956055&strid=1002&rs=0&ss=fad299debcad74eb2c4342b71dc12b98&y=2008%2003%2012> [Žiūrėta 2008 03 13].
64. Miniotaitė, Gražina, „Tapatybės paieškos šiuolaikinėje Lietuvos užsienio politikoje: tarp Šiaurės ir Rytų dimensijų. Kn. Gediminas Vitkus (atsakingasis redaktorius), *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2004*. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, 2005, 83-97.
65. „Ministro pirmininko Algirdo Brazausko kalba 9-ojoje Baltijos Taryboje.“ 2003 m. gruodžio 28 d. <http://www.ministraspirmininkas.lt/old/page.asp?DL=L&TopicID=16&ArticleID=994> [Žiūrėta 2007 10 05].
66. Motieka, Egidijus, „Prarastoji ir neatrastoji Šiaurė.“ *Veidas*, Nr. 33 2007 m. rugpjūčio 16 d. <http://www.veidas.lt/lt/leidinys.full/46c945098e914> [Žiūrėta 2007 10 02].
67. Mutual interests – now and in the future“, „Baltic perspective“, *Nordic/Baltic Dialogue* , 2003, 2, 5. <http://www.norden.org/ncba4/uk/dialog-UK.pdf> [Žiūrėta 2007 02 22].

68. *NordForsk interneto svetainė*. <http://www.nordforsk.org/> [Žiūrėta 2007 12 20].
69. „Nordic – Baltic Initiative For Defence Cooperation with Ukraine“. *Danijos Gynybos ministerijos interneto svetainė*. http://forsvaret.dk/NR/rdonlyres/22864F44-D976-4EBB-A8EC-556AD8FDBBAC/0/LeafletNBI_eng.pdf [Žiūrėta 2008 02 02].
70. Nordic Council of Ministers, „Guidelines for the Nordic Council of Minister’s co-operation with Estonia, Latvia and Lithuania 2006-2008.“ *Šiaurės Ministrų Tarybos interneto svetainė*, 2004. <http://www.norden.org/pub/miljo/naer/uk/US2004448.pdf> [Žiūrėta 2008 01 30].
71. Nordic Council of Ministers, „Nordic Cooperation in a European Framework 2007.“, 62. Šiaurės Ministrų Tarybos interneto svetainė www.norden.org [Žiūrėta 2008 03 04]
72. Nordic Council of Ministers, „Nordic Cooperation in the EU 2003.“ 2003. <http://www.norden.org/pub/ebook/2003-761.pdf> [Žiūrėta 2007 10 13]
73. Nordic Council of Ministers, „Nordiska ministerrådet – Planer och budget 2008.“ (ANP 2007: 747). Köpenhamn: Nordiska ministerrådet, 2007. <http://norden.org/pub/ovrigt/ovrigt/sk/ANP2007747.pdf> [Žiūrėta 2008 03 12].
74. „Nordic Initiative For Regional Defence Cooperation“, p. 5. *Danijos Gynybos ministerijos interneto svetainė* http://forsvaret.dk/NR/rdonlyres/D65DE2FF-59BF-4F50-A571-A10C57975E8A/0/NI_marts08.pdf [Žiūrėta 2008 02 02].
75. *Nordplus Framework Programme interneto svetainė*. <http://www.nordplusonline.org/> [Žiūrėta 2008 02 20]
76. „Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos.“ Vilnius, 2006, Nr. X-767. http://www.lrv.lt/14_vyr_dok/14_vyr_programa.pdf [Žiūrėta 2007 09 30]
77. „Nutarimas dėl nacionalinės energetikos strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2002, Nr. 99-4397. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=188456 [Žiūrėta 2007 10 05].
78. „Nutarimas dėl nacionalinės energetikos strategijos patvirtinimo.“ Vilnius, 2007, Nr. X-1046. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=291371&p_query=&p_tr2= [Žiūrėta 2007 10 05].
79. *OMX Nordic Exchange Interneto svetainė*. <http://www.baltic.omxnordicexchange.com/?id=2004751> [Žiūrėta 2008 04 01].
80. Pakalkaitė, Vija, „Latviai nutarė patys statyti elektrines ir tiesiti tiltą.“ *Vz.lt*, 2008 m. kovo 31 d. <http://vz.lt/Default2.aspx?ArticleID=10a553e6-5f72-486d-9a4d-fa3f93d9377f> [Žiūrėta 2008 03 31]).

81. Pakalkaitė, Vija, „Lietuvos energija“ Skandinavijoje lietuviška elektra prekiauja per rusų partnerius.“ *Vz.lt*, 2007 m. lapkričio 22 d. <http://vz.lt/Default2.aspx?ArticleID=3de52992-168d-4c23-81bc-6231e54082da> [Žiūrėta 2007 11 30].
82. „Parlamentas ragina priimti Baltijos jūros regiono strategiją.“ *Europos parlamento interneto svetainė*. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20061123STO00264+0+DOC+XML+V0//LT> [Žiūrėta 2008 03 19].
83. Paulauskas, Kęstutis, *The Baltics: from nation states to member states*. Occasional Paper, No 62. Paris: The European Union Institute for Security Studies, February 2006. <http://aei.pitt.edu/6096/01/occ62.pdf> [Žiūrėta 2007 04 26].
84. Petrošius, Aidis, „Elektros tiltai: lenktynės su laiku ir kaimynais.“ (*Vz.lt*, 2008 m. balandžio 15 d. <http://vz.lt/Default2.aspx?ArticleID=8c5b6ecf-c955-46b7-b5e2-0b2c7364aff6> [Žiūrėta 2008 04 15]).
85. Peuch, Jean-Cristophe „Ukraine: Regional Leaders Set Up Community Of Democratic Choice.“ *Radio Free Europe*, 2005 m. gruodžio 2 d. <http://www.rferl.org/featuresarticle/2005/12/045AD9D6-04EA-41AC-9C8E-6501191F1CD8.html> [Žiūrėta 2008 03 12].
86. Politinių partijų susitarimas „Dėl pagrindinių valstybės užsienio politikos tikslų ir uždavinių 2004-2008 metais“ <http://www3.lrs.lt/docs2/QIYFTVQL.DOC> [Žiūrėta 2007 09 30].
87. „Reikjavike aptarti aktualūs regiono klausimai.“ *BNS*, 2005 m. spalio 25 d. <http://terminal.bns.lt/archiveNewsBody.jsp> [Žiūrėta 2008 02 20].
88. Seimo pirmininko Artūro Paulausko kalba Šiaurės ir Baltijos valstybių parlamentų pirmininkų susitikime Palangoje 2003 m. rugpjūčio 25d. „Nacionalinių parlamentų rolė ir bendradarbiavimo formos išsiplėtusioje Europos Sąjungoje ir pasiregimas Tarpyvyriausybinei konferencijai, bei Šiaurės dimensija ir regioninis Šiaurės ir Baltijos valstybių bendradarbiavimas.“ Palanga, 2003 m. rugpjūčio 25 d. http://www3.lrs.lt/docs3/kad4/W3_VIEWER.ViewDoc-p_int_tekst_id=27250&p_int_tv_id=4411&p_org=0.htm [Žiūrėta 2007 10 15].
89. „Seimo Užsienio reikalų komiteto pranešimas: pasirašytas bendras pareiškimas dėl Šiaurės Europos dujotiekio.“ *BNS*, 2006 gruodžio 1 d. <http://terminal.bns.lt/archiveNewsBody.jsp> [Žiūrėta 2008 03 20].
90. Skinulytė, Jolita, „Baltijos regionui gresia energetikos izoliacija.“ *Klaipėda*, 2008 m. balandžio 12 d. Cituota iš *Nacionalinės dujų, elektros ir šilumos vartotojų gynimo lygos interneto svetainės*. <http://www.vartotojulyga.lt/lt/straipsniai/detail.php?ID=17493> [Žiūrėta 2008 04 13].
91. „Society of Opportunities. Government Platform 2007.“ *Danijos vyriausybės interneto svetainė*, 2007. http://www.stm.dk/publikationer/UK_Regeringsgrundlag2007/index.htm [Žiūrėta 2007 11 06].

92. Socor, Vladimir, „Friends of Georgia hold strategy session in Lithuania.“ *Eurasia Daily Monitor*, 2007 m. rugsėjo 17 d. http://www.jamestown.org/edm/article.php?article_id=2372424 [Žiūrėta 2008 03 18].
93. „Statement of Government Policy presented by the Prime Minister, Mr. Fredrik Reinfeldt, to the Swedish Riksdag on Friday, 6 October 2006.“ *Švedijos vyriausybės interneto svetainė*, 2006. <http://www.regeringen.se/content/1/c6/07/15/51/71d8a385.pdf> [Žiūrėta 2007 11 04].
94. „Statement of Government Policy presented by the Prime Minister, Mr Göran Persson, to the Swedish Riksdag on Tuesday, 18 September 2001“ *Švedijos vyriausybės interneto svetainė*, 2001. <http://www.regeringen.se/content/1/c6/03/04/05/0c703a55.pdf> [Žiūrėta 2007 11 04].
95. „Statement of Government Policy presented by the Prime Minister to the Swedish Riksdag on Tuesday, 19 September 2000.“ *Švedijos vyriausybės interneto svetainė*, 2000. <http://www.regeringen.se/content/1/c6/03/03/30/ca4fc021.pdf> [Žiūrėta 2007 11 04].
96. „Strategy for development cooperation with the Republic of Moldova January 2007-December 2010.“, 6. *Švedijos vyriausybės interneto svetainė*. <http://www.regeringen.se/content/1/c6/03/29/10/039b0a3f.pdf> [Žiūrėta 2008 01 28].
97. Svenska Kraftnat, AB „Lietuvos energija“, „Galimybių studija dėl tarpsteminės jungties tarp Švedijos ir Lietuvos. Ataskaitos santrauka.“ Stokholmas: 2008 m. kovas. „*Lietuvos energijos*“ *internetu svetainė* <http://www.le.lt/repository/SWEDLIT%20studija/Summary%20Report%20SwedLit%20March%202008%20lt.pdf> [Žiūrėta 2008 05 10].
98. *Šiaulių banko interneto svetainė*. <http://www.sb.lt/lt/> [Žiūrėta 2008 03 30].
99. *Šiaurės investicijų banko interneto svetainė*. www.nib.int [Žiūrėta 2008 03 30].
100. „Šiaurės ir Baltijos valstybių parlamento pirmininkai vyksta vizito į Gruziją.“ *BNS*, 2007 m. rugsėjo 21 d. <http://terminal.bns.lt/archiveNewsBody.jsp> [Žiūrėta 2008 03 20].
101. „Šiaurės ir Baltijos valstybių premjerai laikosi vieningos pozicijos dėl Europos energetikos politikos.“ *BNS*, 2006 m. kovo 23 d. <http://terminal.bns.lt/archiveNewsBody.jsp> [Žiūrėta 2008 04 10].
102. *Šiaurės ministrų tarybos biuro Lietuvoje interneto svetainė*. <http://www.norden.lt/> [Žiūrėta 2008 02 20].
103. „Šiaurės šalys remia Baltijos valstybių narystę NATO“. *BNS*, 2001 m. rugpjūčio 29 d. <http://terminal.bns.lt/archiveNewsBody.jsp> [Žiūrėta 2007 12 03].
104. „Švedai: dujotakis atskirs Baltijos šalis nuo Europos.“ *Vz.lt*, 2007 m. rugsėjo 20 d. <http://verslozinios.lt/Default2.aspx?ArticleID=82ea697e-5410-4009-92d4-2893791c58e5> [Žiūrėta 2007 10 03].

105. Švedijos ambasados Lietuvoje interneto svetainė. http://www.swedenabroad.com/Page_42107.aspx [Žiūrėta 2008 04 03].
106. Švedijos parlamento interneto svetainė www.riksdagen.se/ [Žiūrėta 2008 03 18].
107. „The Baltic Sea region as Finland’s economic environment.“ *Suomijos ministro pirmininko interneto svetainė*. 2007 <http://www.vnk.fi/julkaisukansio/2007/j22-baltic-sea/pdf/en.pdf> [Žiūrėta 2008 03 04].
108. „The Government Programme of Prime Minister Matti Vanhanen’s Government on 24 June 2003.“, 4. *Suomijos vyriausybės interneto svetainė*, 4 . www.valtioneuvosto.fi [Žiūrėta 2007 11 04].
109. Ukraine joins Nordic-Baltic "friendship circle" for first time.“ *Trend News*, 2008 m.vasario 8 d. <http://news.trendaz.com/index.shtml?show=news&newsid=1137569&lang=EN> [Žiūrėta 2008 02 10].
110. Vakaris, Marius, „Klaipėdos uostas tapo Baltarusijai artimesnis.“ *Jūra*, 5, 2003. http://www.jura.lt/contents/article_lit.php?id_year_issue=200305&id_num=3 [Žiūrėta 2008 04 15].
111. Viotti, Paul R. ir Mark V.Kauppi (sud.), *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism*. 2 leid. New York: Macmillan Publishing Company, 1993.
112. Viotti, Paul R., ir Mark V.Kauppi (sud.), *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism and Beyond*. 3 leid. Boston: Allyn and Bacon, 1999.
113. Waltz, Kenneth, *Theory of International Politics*. New Yourk: McGraw-Hill, Inc., 1979.

Summary

„Lithuania's - Nordic Cooperation: Changes after the EU and NATO Enlargement in 2004“

Since the restoration of independence in 1990 Lithuania has been developing extensive political military and economic relationship with the Nordic countries. One of the main characteristics of this relationship was asymmetry, i.e. the Nordic countries provided Lithuania with political, financial-practical support and Lithuania was in a position of the receiver of this support. By this support the Nordic countries aimed mainly to promote Lithuania's integration to the EU and NATO goals. Thus, the “dual” enlargement was seen as a challenge to Lithuania's – Nordic cooperation. In political (Lithuanian and Nordic) levels the “dual” enlargement was accentuated as a possibility to promote Lithuania's-Nordic cooperation to a cooperation of a new, higher quality. However, some academics were more skeptical and claimed that after the dual enlargement Lithuania's – Nordic cooperation could wither away as far as the targets of this cooperation were supposed to be fulfilled with the enlargement. Thus, the **problem** of the study is formulated as follows: *how Lithuania's – Nordic cooperation has changed after the “dual” enlargement and if Lithuania's membership in the EU and NATO contributed to the rise of these changes?*

As far as the topic of the changes of Lithuania's-Nordic cooperation is rather unexplored in the academic literature, **the purpose of the study** is formulated as follows: *to analyse the changes of political, military and economic Lithuania's – Nordic cooperation after the “dual” enlargement and to evaluate the impact of the “dual” enlargement to the uprise of these changes. Lithuania's – Nordic political, military and economic cooperation is chosen as an **object of the analysis**.* In order to fulfill the purpose of the study the following **objectives** were formulated:

- *To introduce the explanation of international cooperation formulated by two theoretical approaches – neorealism and pluralism;*
- *To analyze how the projections of Lithuania's – Nordic cooperation were drafted on the declaratory level before as well as after the “dual” enlargement;*
- *To discuss the main features of Lithuania's – Nordic political cooperation till the “dual” enlargement and to evaluate the changes of this cooperation that occurred after the enlargement;*

- *To discuss the main features of Lithuania's – Nordic military cooperation till the “dual” enlargement and to evaluate the changes of this cooperation that occurred after the enlargement;*
- *To discuss the main features of Lithuania's – Nordic economic cooperation till the “dual” enlargement and to evaluate the changes of this cooperation that occurred after the enlargement;*
- *To evaluate the changes of Lithuania's- Nordic political, military and economic cooperation after the “dual” enlargement, to summarize them and, while relating the discussed changes with the factor of the EU and NATO enlargement, to list conclusions and to suggest recommendations for the forthcoming Lithuania's - Nordic cooperation.*

In order to fulfill the enumerated objectives *descriptive and analytical* **methods** were applied. Due to the scarce (or even none) investigation of the problem of this study the original sources were predominant in the analysis. In order to contribute to the surplus value of the study qualitative interviews with two officials of the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Lithuania, with one high-ranked official of the Armed Forces of the Republic of Lithuania and with the Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Kingdom of Sweden to Lithuania. In the study five states were regarded as the Nordic countries, namely – Denmark, Sweden, Finland, Norway and Iceland.

After having fulfilled the objectives of the study some **conclusions** were made. The most important among them are:

- After the “dual” enlargement Lithuania's – Nordic political, military and economic cooperation gained new features, that signify a new quality of this cooperation;
- Lithuania's – Nordic cooperation started moving towards more symmetrical cooperation – the Nordic countries disrupted financial – material support to Lithuania as well as to the other Baltic States and the requirement for Lithuania to bring in its own financial and administrative contributions to cooperation projects was set.
- After the enlargement the optimization of multi-dimensional Baltic-Nordic cooperation was enacted, and the growth of the importance of NB8 cooperation format became apparent.
- “Dual” enlargement provided Lithuania and Nordic countries with a possibility to cooperate on a new (EU) level, where they can try to exert their structural power, try to attract EU's attention and resources to the Baltic Sea region.

- After the “dual” enlargement the congruence of the so-called Eastern vector in Lithuania’s and Nordic countries’ foreign policy became apparent, and the enlargement contributed to this congruence as well.

Some recommendations to the forthcoming Lithuania’s- Nordic cooperation were made as well. It was above all suggested that for the time being Lithuania does not exhaust all the possibilities available for this cooperation and that it is worth to strengthen this cooperation in many spheres due to the congruence of many interests of these states and due to the possibility of being better seen in the international community by acting together and the like.

This Master thesis contributed to rather scarce analysis of Lithuania’s- Nordic cooperation after the “dual” enlargement. The further steps in this sphere could be more in-depth analysis of more narrow areas of Lithuania’s – Nordic cooperation